

tv-15 naš TOVARIS

Št. 13
5. aprila 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Vse se proda, kupec kupi, kar dobi

Ker je že tako vse polno premišljanj o tem, kako bo čez približno mesec dni, ko bodo cene odmrznjene, in ko se bomo otepali z nadzorovanjem (ali brzdanjem) inflacije, naj tokrat pomislimo tudi v drugo smer: v naši državi od vojne sem, od zgraditve prvih tovarn proizvajamo vse več in več končanih izdelkov – vseh vrst. Prva leta po vojni, ko je bilo teh izdelkov še malo in smo vsakega novega slavili kot novo delovno zmago, je bila zelo poudarjena kakovost. Danes pa se zdi, da je mogoče prodati prav vse, dobro, manj dobro in tudi tisto, kar je zanič, če je edino in izbire ni.

Kupiš srajco, pa se ji pri prvem pranju razpara rokav. Kupuješ južno sadje v zelenjavni trgovini, pa ne smeš izbrati lepšega sadeža s kupa. Prodajalka ti bo hitro pomolila pod nos: »Takšno smo dobili, takšno bomo prodali.« Kupiš otroku čevlje (ki so že po novih cenah!), pa se jim po tednu dni odlepi podloga... Zunanja podoba še vedno ustreza našim predstavam o dobrih izdelkih, kakovost pa se nezadržno slabša. Inšpektorji, ki imajo najbrž polne roke dela z nadzorom cen, niti ne bi utegnili pregledati vsega slabega blaga. Kdo od nas pa se spravi, da bi odnesel v analizo kupljeno klobaso, za katero misli, da je v njej preveč maščobe? Kdo vrne pokvarjeno novo srajco tovarni? S tem so same sitnosti. Kdo od nas zares pazljivo pogleda številne nove živilske izdelke z zvenečimi imeni (denimo razne čokoladne nadomestke) in zna presoditi ustreznost njihove prodajne cene? Kdo se še razburja, če izdelek, ki je bil še pred letom, dvema na tržišču (in je bil narejen iz naravnih

materialov), danes zamenjuje po videzu podobna plastika, cena pa ostaja (ustrezno povečana) enakovredna prejšnjemu naravnemu materialu? Takih zgodb je dolga vrsta. Mi vsi pa nekam mirno goltamo »nadomestke«, napake, očitne nepravilnosti in tudi goljufije. To pač ni tisto, čemur se pravi kakovost za prodor na tuja tržišča. Tam pregledajo kupci vsak meter tkanine, vsaj posamičen izdelek in kaj hitro se pritožijo. Pa tudi (zvečine) uspešna je njihova grožnja, da bodo kupovali drugje, če prodajalec ne bo ustrezno ukrepal.

Je za domačega kupca vse dobro? Ali res ni instance, kamor bi se lahko človek uspešno pritožil in tudi dosegel kakšno izboljšanje? Bo že čisto normalna stvar, če bomo ob nakupu domačega avtomobila dobili rezervno kolo nekega drugega tipa vozila (in si morali potem sami pomagati)? Bo stvar s pokvarjenimi vrati novega avtomobila, na katerih je pisalo »kakva mi je plata, takva su ti vrata«, postala šala, namesto da bi se razkurili tja do direktorja in še kam?

Eno je zanesljivo: kakovost in solidnost brez velikih nihanj sta naši edini pravi možnosti za uspeh. Vse drugo so motni posli, preigravanje in bližnjice do zaslužka. Medtem ko si v nekaterih »dobro stoječih državah« izmišljajo vedno nove načine varovanja in nadzora kakovosti industrijskih izdelkov, se zdi, da so takšna prizadevanja pri nas prej izjeme kot pravilo. Pravilo pa morajo postati, če res želimo zvoziti to našo stabilizacijo.

Bojana Žokalj-Jesih

Krepiti varnostno kulturo

Nedavne seje tiskovnega sveta pri predsedstvu republiške konference SZDL se je udeležil tudi zvezni sekretar za notranje zadeve Stane Dolanc, ki je navzoče seznanil s sedanjimi politično-varnostnimi razmerami v Jugoslaviji.

Poudaril je, da so te razmere stabilne. Če pa k temu prištejemo tudi gospodarske težave, ki neposredno vplivajo na osebno in družbeno življenjsko raven, to zbuja pri občanah počutje, ki ni povsem v skladu z družbenimi normami. Treba se je zavedati, da vsako nesamoupravno obnašanje lahko slabo vpliva na ljudi. Treba je vztrajati pri temeljnem izhodišču, da je bitko za stabilizacijo mogoče uresničiti le skozi sistem socialističnega samoupravljanja, in da ta bitka pomeni tudi krepitev socialistične samoupravne demokracije.

Stane Dolanc je tudi dejal, da moramo utrjevati politični sistem, in da bo zares deloval v korist delovnih ljudi. Moči ni treba izčrpavati, kakor delajo nekateri, v razpravah, kako je treba spremeniti sistem. Poleg izrednega zanimanja tujih obveščevalnih služb za naše razmere nam samim lahko najbolj škodi stanje, ko bi ljudje videli in se zavzemali zgolj za uresničevanje osebnih koristi.

Govoril je tudi o varnostno-političnih razmerah na Kosovu. Varnostni položaj se je v pokrajini izboljšal. Večjih neredov ni, tako da razmere obvladujejo organi za notranje zadeve Kosova sami.

Ob koncu je Stane Dolanc poudaril, da bi si morali povsod bolj prizadevati za krepitev varnostne kulture in samozaščitnega obnašanja, ki ga za zdaj še preveč povezujemo s SLO. Samozaščitno obnašanje bi moralo preprečevati nastajanje kriznih stanj.

Bojan Kuntarič

Spomin na akcijo pred 40 leti

Poleg številnih bojnih akcij, ki so jih opravljali borci 12. SNOUB, so imeli tudi nalogo uničevati komunikacije na območju Grosuplje-Ilove gore in Škofljice. Morali so uničiti tudi belogardistično postojanko v šoli na Lavrici.

Ideja za akcijo je vznikla v 3. bataljonu brigade, ki je bil najbolj udaren in uspešen, pa tudi strah in trepet belogardistom. Pre 29. marca leta 1944. v popoldanskih urah je 70 borcev bombašev in jurišarjev krenilo v akcijo, ki sta

jo vodila namestnik komandanta bataljona Tone Primožič-Tonček in namestnik političnega komisarja bataljona Odon Pakiz-Koki. Ob pomoči terenskih aktivistov OF so se borci ponoči 30. marca neopazno približali šoli in v eni uri se je sovražna postojanka vdala. Le pešica belogardistov se je rešila, drugi pa so padli ali zgoreli v gorečem šolskem poslopju.

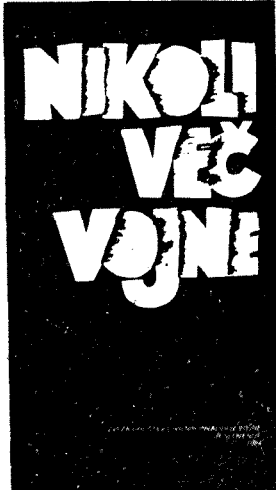
V spomin na ta dogodek pred 40 leti krajanje Lavrice praznujejo krajevni praznik. Na sobotni slovesnosti je borcem 12. SNOUB, krajanom, mladini, pripadnikom JLA in TO ter predstavnikom družbenopolitičnega življenja spregovorila tedanja komisarka 2. čete 3. bataljona 12. SNOUB Marija Avbelj Čad-Nadja. Ob koncu slovesnosti je nekdanji vodja bombašev Simon Srdić na osnovni šoli odkril spominsko ploščo. Osnovna šola na Lavrici je poimenovala po 12. SNOUB, pokroviteljstvo pa je prevzela delovna organizacija Hoja iz Ljubljane. Slovesnost ob 40-letnici uničenja domobranske postojanke na Lavrici je bila sklenjena s pestrnim programom učencev tamkajšnje osnovne šole in s tovariškim srečanjem.

Jože Čurin

Ob dnevu civilnih invalidov vojne

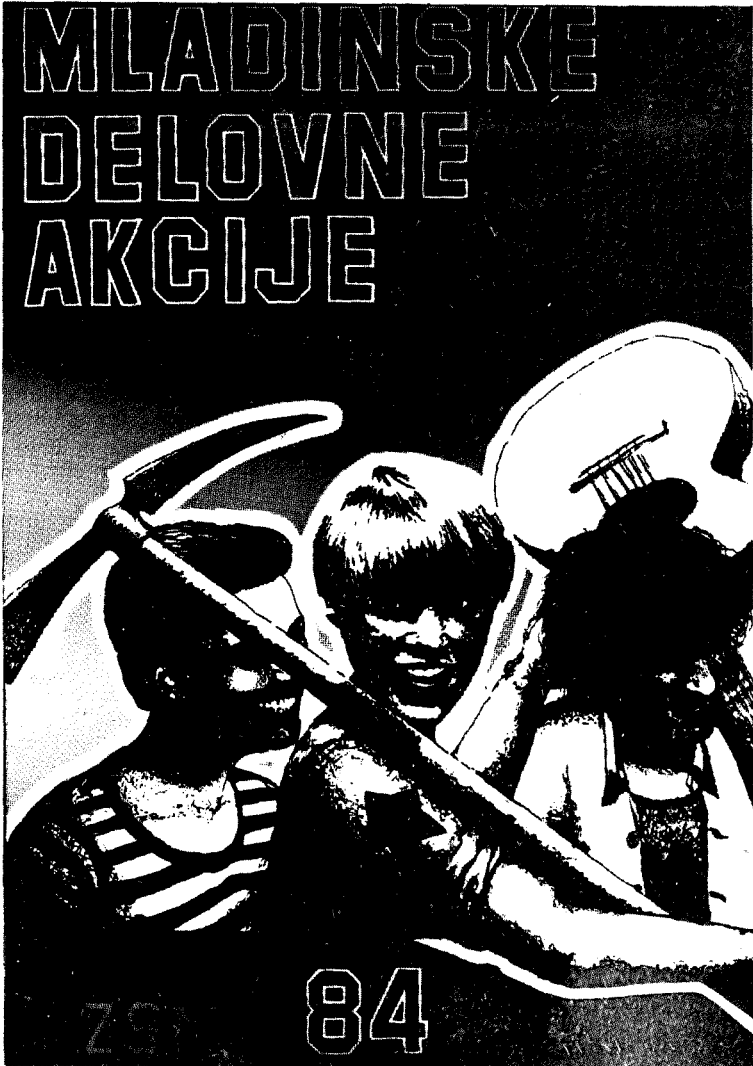
Golob miru z zlomljenim krilom svari

Kljub temu da besede »NIKOLI VEČ VOJNE!« niso dnevno geslo in kljub temu da pod grožnjami popolnega propada človeštva v vseuničujoči atomski vojni večina zdravo mislečih ljudi dviga glas zoper vseh vrst vojskovanja, spopadov in lokalnih obračunavanj z orožjem, ostaja slejkoprej kruta resnica: tudi če bi ta hip ustavili vse vojne po svetu, le te nikakor ne bi bile dejansko končane. Kajti smrtonosni ostanki in posledice strašnih orožij kosijo naprej med civilisti.

Zveza društev civilnih invalidov vojne SR Slovenije je ob svojem dnevu, šestem aprilu, izdala posebno knjižico z naslovom »Vojne niso nikoli končane«. V njej je v uvodu zapisano: »Bombe. Granate. Velike, manjše, majhne. Rdeče, rumene, sive. Tudi rjavkaste, že zarjavele. Stare več kot šest desetletij. Vsaka v sebi skriva smrt. Včasih je že najmanjši sunek dovolj, da eksplodira. Jekleni delci pa ne poznajo milosti...« Sledijo pripovedi mladih in srednje mladih ljudi, civilnih invalidov vojne, ki so se zvečine v rani mladosti, sredi otroških »raziskovanj« in iger ponesrečili z eksplozivom. To so sporočila, svarila in obtožbe vseh vojn hkrati. Zato je tudi ob letošnjem dnevu civilnih invalidov vojne njihovo geslo: NIKOLI VEČ VOJNE!

1. april – dan mladinskih delovnih akcij

Začelo se je 1. aprila 1946 na progi Brčko-Banovići. Mladinsko prostovoljno delo. V spomin na ta dan, ko so prvič zadoneli krampi in lopate svojo udarniško pesem, ko se je začela gradnja naše domovine, praznujemo 1. april kot dan MDA. To je dan izziva in začetek največjega angažiranja brigadirjev v pripravi, da se izkažejo in dokažejo v času žuljev, kakor sami pravijo času, ki ga prebijejo v tej ali oni izmeni na akciji. Začeti je treba s polno paro!

Z. D.

Sejem ničevosti

Podoba je taka: na 23. avtomobilskem sejmu v Beogradu, jubilejnim dvajsetem po osvoboditvi, razstavlja 350 domačih proizvajalcev in 20 tujih. Sejem so odprli prejšnji petek s priložnostnimi govori direktorja sejma, beogradskega župana Bogdana Bogdanovića in podpredsednika ZIS Borislava Srebrića: s tem so dali sejmu podudarek, ki mu po kakovosti ne gre.

Med stojnicami in sejemskimi dvoranami se tare ljudi, ki se največkrat ustavljajo pri prodajalcih spominkov in raznovrstne krame, ki spremlja to sejemsko prireditev vse četrt stoletje. Največ iztržka imajo seveda »proizvajalci« leskovačke mučkalice, zasoljenih čevapčičev in posladkanih piškotov. Opel senator, ki stane skorajda pol stare milijarde, je razprodan, lahko s ponosom pove direktor IDE iz Kikinde Žarko Petkov. Dobavni rok za fička, ki ga Zastava izdeluje že trideset let in je prav gotovo najstarejši evropski avto, je uradno šest mesecev. Neuradno: kadar pride. Direktorska posadka Zastave na tiskovni konferenci skozi usta najpomembnejšega med njimi, predsednika poslovnega odbora sozda Bogoljuba Mičića, pove, da ima devizne in dinarske težave in da si mora pomagati s posojili, ki jih sicer namenja selektivnemu spodbujanju kmetijstva...

Evropski proizvajalci, Fiat, Renault, BMW, Mercedes – znana imena so modro tiho. Razstavljajo osivele modele in čakajo, da se bo v tej državi morebiti kaj spremenilo in

da bodo predpisi nehali ujčkati nesposobno domačo industrijo.

Boris Bernetić, generalni direktor Cimosa, kjer so vsaj spoznali, da montaža tujih vozil pri nas ne gre, mi je povedal, da bo jugoslovanska avtomobilska industrija morebiti nekako preživela letošnje leto, drugo leto pa bo, tako nepovezana in jalova, prav gotovo doživela finančni kolaps velikosti vrste težav novomeške IMV.

Jugoslovanska avtomobilska industrija je lani sestavila in deloma izdelala 202 tisoč avtomobilskih, kar na zahodu po ekonomskih zakonih ne zadošča niti za rentabilno serijo enega samega modela. Tuji proizvajalci lahko torej ob takšnih podatkih le odkimajo z glavo in ponovijo reklo Henryja Forda II: »Kdo pa vam vzdržuje te tovarne?!«

Kaj naj rečemo: kupci vendar, združeno delo v celoti, »država«. Kupci nenehno kreditirajo proizvajalce. Ko so pred leti grajali novomeško IMV, da »krade kupce«, ker ni dobavljala vozil, ni nihče pomislil, da bo to prav kmalu postalo normalno obnašanje. Zastava kupcem dolguje prek 20 tisoč vozil... Združeno delo plačuje vse izgube domačih sestavljalcev in proizvajalcev avtomobilov, uradna ekonomska politika pa je s politiko cen, obresti, posojil davkov in drugimi kreditno monetarnimi injekcijami dolgo časa ohranjala počepajoče bolnike na nogah. Zdaj, vse kaže, na zelo šibkih nogah.

Pa vendar bo težko kar tako napisati nekrolog domači avtomobilski industriji. Zaposluje namreč armado delavcev. V avtomobil vgradijo tone pločevine, več kot deset tisoč sestavnih delov, pri izdelavi avta je treba poznati 20 različnih tehnologij. Skorajda vsa industrija tako ali drugače dela za avtomobilsko industrijo. Kaj torej storiti ob

spoznanju, da domači proizvajalci niti ne znajo niti ne morejo rentabilno živeti! Skrajni čas je, da se med seboj povežejo, da začno sodelovati in morebiti jim bo vsem skupaj le uspelo zgraditi en sam dober domači avtomobil. Ali pa je mogoče bolje, če pojde avtomobilska industrija po poteh Cimosa, če se vključi v svetovno delitev dela in izdeluje (velikoserijsko) tisto, kar zna in zmore.

Gospodarske razmere, visoke obresti na kratkoročna posojila za obratna sredstva, pomanjkanje deviz, nelikvidnost in še marsikaj pesti domačo avtomobilsko industrijo. Prvič je letos na beograjskem sejmu Vitja Rode, direktor TAM, ki je med vsemi najbolj zdravo podjetje, potarnal, da jih pestijo navskrižja cen, da stane manjši TAM-ov tovornjak toliko kot tisoč kilogramov radiča na mariborski tržnici... Če se pritožuje TAM, kaj šele preostane za druge manj sposobne, slabše organizirane, posvsem nemočne montažarje?

Kot vedno proizvajalci avtomobilov iščejo izhod v zvišanju cen, znižanju prometnih davkov in carinskih dajatev, v morebitnih posojilih (ki naj bi jih dajale obubožene banke) – skratka v pomoči kupcev in družbe, kaj malo pa so pripravljeni poiskati možnosti znotraj svojih, megalomansko načrtovanih tovarn, kjer stiskalnice mešajo zrak, stroji rjavijo, delavci, ki bi radi delali, pa so prisiljeni čakati na dopustu z bornimi osebnimi dohodki v denarnici. Tretjino večje cene, kot jih napovedujejo v beograjskih kuloarjih, lahko industriji, ki kornajda polovično izkorišča zmogljivosti, pomagajo le na beraško palico.

Ivan Vidic

Slovenska manjšina: ena in nedeljiva

V zadnjem času je v Italiji na področju prizadevanj za celotno zakonsko zaščito pravic Slovencev vse več znamenj, ki pričajo, da rastejo odpori proti taki zaščiti. Vse kaže, da gre Slovincem za odločilno bitko, ki utegne biti usodna zlasti za tisti del Slovencev, ki žive v Videmski pokrajini, v prvi vrsti za Beneške Slovence.

Kje so razlogi za vznemirjenje Slovencev v Italiji, ki je zlasti občutno v zadnjem času?

Predvsem v dejstvu, da postaja čedalje bolj očitno, kako italijanska vlada namenoma zadržuje že tolikokrat napovedano zakonsko urejanje manjšinskih pravic Slovencev. V parlamentu leži vrsta zakonskih osnutkov, ki so jih dale posamezne stranke in tudi slovenske organizacije. Tudi vlada snuje svoj predlog, ki naj postane poglavitna osnova za razpravo v parlamentu o globalni zaščiti Slovencev. Toda vrsta vladnih predstavnikov je – vse od zunanjega ministra Andreottija navzdol – začela nizati izjave, ki še daleč ne pomenijo pričakovane zaščite, pač pa odkrito diskriminacijo dobrega dela slovenskega življa zunaj tržaške in goriške pokrajine. Vsi vladni in strankarski predstavniki – z edino izjemo komunistov – v en rog trobijo, kako Beneški Slovenci pravzaprav niso pravi Slovenci, so nekakšni ostanki davnega slovanskega plemena, ki govore svoje narečje, se štejejo za Italijane in niti nočejo biti narodna manjšina. Gre dejansko za početje, ki mu ni primere. Od leta 1866, ko so Beneški Slovenci prišli izpod avstrijske pod italijansko oblast, jim Italija v vseh teh 120 letih ni omogočila niti ene same šolske ure učenja materinega jezika, narobe, fašizem je izrinil slovenski jezik celo iz cerkve. Zdaj pa italijanska vlada jemlje dejstvo, da Beneški Slovenci ne govore slovenskega knjižnega jezika, za dokaz, da niso Slovenci, da jih ne gre enačiti z goriškimi in tržaškimi Slovenci, pač pa so nekaj tretjega, nekaj posebnega, pa zato zanje

tudi ne more in ne bo veljala predvidena globalna zaščita. Največ, kar lahko dobe, bi bila pravica, da se v šolah – če bodo želeli – posebej uče slovenščine, sicer pa ostaja ves pouk v italijanski.

Druga groba diskriminacija, ki jo pripravljajo zoper vse Slovence, pa je nekakšno tehtanje oziroma merjenje pravic na temelju številčne moči Slovencev. Tam, kjer je več Slovencev, bodo dobili več pravic, kjer jih je manj, pa manj. Zato, da bi znali »pravično« razdeliti drobtinice pravic, pa morajo ugotoviti, koliko Slovencev je v kakšnem kraju. Torej so italijanske oblasti prevzele znani in razpiti avstrijski recept delitve manjšinskih pravic. Tako usodo so doživeli koroški Slovenci, četudi se je zloglasno štetje pred leti sprevrglo v čisti absurd, saj so na primer na Dunaju našli več Slovencev kot na vsem koroškem ozemlju, ker se je lepo število demokratičnih Dunajčanov zapisalo za Slovence.

V Italiji je na pomolu še ena zanka, s katero oblasti skušajo s prevaro izničiti obveznost Italije, da Slovincem zagotovi celovito zakonsko zaščito njihovih pravic. Nenadoma so mnogi vplivni politiki v Rimu in v Trstu začeli zakon o globalni zaščiti slovenske manjšine mešati, oziroma ga hočejo nadomestiti z nekim drugim zakonom, ki ga prav ta čas tudi pripravlja vlada in ga namenoma rinejo v ospredje. Gre za zakon o jezikovnih skupinah. V Italiji živi namreč kakšnih trinajst tako imenovanih jezikovnih skupin, to so posamične narodnosti, ki jih ni moč šteti tako kot Slovence v Furlaniji Julijski krajini, Nemce na južnem Tirolskem ali Francoze v dolini Aoste, za dele naroda druge države, pač pa so samostojne jezikovne skupine, denimo Retroromani, Albanci v južni Italiji, Furlani in podobno. Tem ima vlada namen omogočiti določene pravice do gojitve svojih posebnosti, jezika kulture in podobno. In v vrečo takih pravic bi hoteli zdaj

stlačiti tudi Slovence, četudi niso nič manj vredna narodna manjšina, kot so Nemci ali Francozi, ki pa imajo oboji že zdavnaj zagotovljene take pravice, o kakršnih Slovenci niti sanjati ne bi smeli.

Italijanska vlada in posamezne stranke se vidno sprenevedajo ob dejstvu, da Slovenci, enotni v svojih zahtevah, terjajo popolno zakonsko zaščito za ves slovenski živelj od Kanalske doline prek Režije in Beneške Slovenije, Gorice in Trsta vse do Milja na skrajni vzhodni točki dvojezičnega ozemlja Furlanije Julijske krajine. Slovenci niso več pripravljeni zadovoljiti se z drobtinami, niti nočejo več biti igračka v medstrankarskih obračunavanjih. »Vsi terjamo enake pravice za vse Slovence v deželi in odločno odklanjamo delitev, ker ne temelji na objektivnem stanju ali na znanstvenih spoznanjih, marveč na političnih opredelitvah«, je poudaril predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze Boris Race na nedavnem zboru slovenske Kmečke zveze v Trstu.

Slovenci se zavedajo, da je – poleg njihove trdne enotnosti, ki je ne smejo motiti nikakršne siceršnje razlike, najsi bodo svetovno nazorske ali politične – za njihov boj nujno potrebna tudi podpora italijanskih demokratičnih sil. To tem bolj, ker je očitno, da se v Italiji, še posebej na Tržaškem, krepijo konservativne, desničarske sile, ki svojo gonjo uperjajo prav proti slovenski manjšini. Po Trstu in Gorici strašijo italijanske prebivalce pred tako imenovanim »bilingvizmom« čes da bo ta »bilingvizem« – tako namreč označujejo pravico slovenskega jezika do enakopravnosti z italijanskim – odvzel službe Italijanom in izrinil italijanski jezik.

Očitno je, da pobudniki protislovenske gonje in nasprotniki pravic slovenske manjšine izrabljajo oslavljeni položaj, ki je nastal kot posledica gospodarskih težav Jugoslavije in nekaterih ukrepov, kot so polog za prehod čez mejo, omejitve maloobrne menjave blaga na 15 odstotkov celotne menjave in podobno. Vsi taki ukrepi z naše strani so še kako dobrodošla voda na mlin nasprotnikom slovenske manjšine in njenih pravic.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

Ves neuvrščeni svet je prizadela novica, da je umrl v Clevelandu med operacijo srca eden izmed vidnih predstavnikov neuvrščenega gibanja gvinejski predsednik Sekou Toure. Bil je na vodstvu svoje države vse od razglasitve njene neodvisnosti in eden izmed redkih še živelih državnikov, ki je sodeloval na prvi ustanovitveni konferenci neuvrščenega gibanja leta 1961 v Beogradu. Njegova država je bila vedno dosledna zagovornica izvirnih načel neuvrščenosti. Sekou Toure je visoko cenil predsednika Tita. Stanje v Srednji Ameriki je dobilo nove vrvine zaostovanja. Volitve v Salvadorju so potekale v nenormalnih razmerah državljanske vojne in na 34 odstotkih ozemlja, ki ga drže enote osvobodilnega gibanja, volitev ni bilo. Napetost je narasla tudi okrog Nikaragve, zaradi potopov nekaj ladij okoli Nikaragve zaradi morskih mine, za katere Nikaragva obtožuje ameriško CIA in zaradi novih manevrov v sosednjem Hondurasu. Dve pomembni zahodnoevropski državi, Veliko Britanijo in Francijo, je zajel močan val stavkovnega gibanja. V Veliki Britaniji je več tednov stavkajo rudarji, ker vlada hoče zapreti nekaj rudnikov, kar bo imelo za posledico dvig števila nezaposlenih. Rudarjem so se pridružili v stavki tudi železničarji. V Franciji stavkajo delavci železnar, ker tudi tu vlada namerava zapreti nekaj železarn zaradi nedonosti. Stokovnjaki iz vrste dežel, ki jih je generalni sekretar Združenih narodov de Cuellar poslal v Iran, da bi ugotovili, ali so bili iranski vojaki res zastrupljeni z bojnimi plini, so poročali, da je to resnica. Niso pa povedali, od kod so plini, ki so povzročili zastrupitve iranskih vojakov. Ameriška obveščevalna služba pa trdi, da ima trdne dokaze, da so pline proizvedli Iranci sami, da pa so naprave za to kupili v zahodni Nemčiji. Predsednik poljske vlade general Jaruzelski je izjavil, da si mora poljska družba ne glede na najrazličnejša nesoglasja kar najbolj prizadevati za svoj napredek. Po njegovih besedah je treba misliti na »realno socialistično Poljsko, kakršna je zdaj in kakršna še bo,« zato je vzgoja mladih »v opozicijskem duhu do take Poljske pravzaprav spodbujanje njenih temeljev.«

Poročilo predsedstva SFRJ o SLO in DS

Obramba je naloga vseh

Pred nedavnim je skupščina Jugoslavije dobila poročilo predsedstva SFRJ o položaju in problemih v notranji in zunanji politiki naše države. Poročilo vsebuje rezultate dela sedanega predsedstva in nakazuje glavne smeri družbene akcije, ki jo bo maja prevzelo in vodilo predsedstvo SFRJ v novi sestavi.

Posebno pozornost vzbuja dvoje poglavlje tega poročila, in sicer poglavje o zaščiti ustavne ureditve ter notranji varnosti in poglavje o splošni ljudski obrambi. To je tudi razumljivo. Dejstvo je, da ob vse večjih težavah naše družbe njeni nasprotniki vse bolj dvigujejo glavo in se ne bojijo niti protirevolucionarnih in diverzantskih poskusov, s katerimi bi še povečali naše težave. V dveh letih je sovražna emigracija pripravila sedem diverzij v državi in 67 v tujini,

V takšnem položaju obrambna moč domovine ne more biti nekaj, kar bi določali s trenutnimi potrebami. Zato poročilo predsedstva SFRJ poudarja, da moramo obrambo nepretrgoma dvigovati na višjo raven, in da še naprej ostaja dejavnik odvratanja vsakega napadalca, Tega se zavedajo vsi od-

govorni družbenopolitični dejavniki. V oboroženih silah in drugje se je od 1981. leta pa do sredine 1983 uposabljalo skoraj 6,5 milijona občanov. Na 20 tisoč vajah so preverili in še izboljšali bojno pripravljenost. Število tistih, ki so šli skozi druge oblike usposabljanja, pa je skoraj enako številu prebivalstva naše države. Veliko smo tudi storili pri pripravi gospodarskih in družbenih dejavnosti za delo v izrednih razmerah in v vojni.

Predsedstvo SFRJ opozarja, da vse to pomeni le eno stran priprav naše družbe za obrambo. Nanje negativno vplivajo težave gospodarstva, tako da teže preskrbijo surovine in repromaterial za vojaško proizvodnjo in vojne rezerve.

V zadnjih sedmih letih nismo zagotovili vseh sredstev za financiranje JLA, kot smo določili z načrti. Od 5,8 od-

stotka narodnega dohodka, ki je določen za financiranje JLA, smo v tem srednjeročnem obdobju zagotovili 4,79 odstotka. To ni vplivalo na razvoj in posodobitev naše armade, ker se je ta bolj trudila pri usposabljanju. Prav tako so v JLA varčevali. Če bi v prihodnje še zmanjševali ta sredstva, misli predsedstvo SFRJ, bi to lahko negativno vplivalo na bojno pripravljenost. To pa naša družba ne sme dopustiti.

Podobno je tudi pri sredstvih za SLO in DS, ki niso zajeta v proračun federacije. Republike in občine porabijo ta denar v glavnem za razvoj, opremo in usposabljanje TO, CZ, sistema opazovanja in obveščanja ter drugo. Financiranje obrambnih priprav v gospodarstvu in družbenih dejavnostih kakor tudi ustvarjanje blagovnih zalog v ožjih družbenopolitičnih skupnostih je zadnje čase zapostavljeno. Seveda to ni edini razlog, da ne moremo biti zadovoljni s kakovostjo množičnega usposabljanja prebivalstva in s stanjem opreme v civilni zašči-

ti. Predsedstvo zato predlaga sprejetje ustreznih ukrepov in še večjo odgovornost subjektov na tem področju. Denarja torej ni dovolj in ga v prihodnje tudi ne bo, če ne bomo imeli močnega gospodarstva. Zato moramo dosledno uresničevati program gospodarske stabilizacije.

V svojem poročilu se je predsedstvo SFRJ dotaknilo tudi moralnopolitičnega in varnostnega položaja v JLA. Poudarja, da je to stabilno. To je potrdil tudi zvezni sekretar za ljudsko obrambo admiral flote Branko Mamula v odboru za notranjo politiko in ljudsko obrambo skupščine Jugoslavije.

Za poročilo predsedstva Jugoslavije bi v kratkih besedah lahko rekli, da nikakor ne smemo dovoliti, da bi se zadovoljili s sedanjo ravno razvoja splošne ljudske obrambe in družbene samozastite. Vsako zaostajanje se nam lahko krepko mašuje in ogrozi naš družbeni sistem in neodvisnost Jugoslavije.

Bojan Kuntarić

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

Se utegne libijsko-sudanski spor še zaostri?

Varnostni svet Združenih narodov je te dni nadaljeval razpravo o sudanski pritožbi proti Libiji zaradi nedavnega letalskega napada na Omdurman (na pritožbo je Libija odgovorila z ugovorom). Številne države mednarodne skupnosti, med njimi zlasti Nigerija, so med nadaljevanjem razprave v varnostnem svetu pozvale Libijo in Sudan, naj rešitev problema poiščeta v okviru priznanih načel listine in Organizacije afriške enotnosti. Ker so nedrobnosti incidenta zavite s tanci nejasnosti, ostaja še vedno pri sudanskih obtožbah, da je sovjetsko letalo pilotiral libijski pilot in da gre za novo libijsko zaroto, po drugi strani pa Libiji obtožbe zavračajo, češ da gre za upor sudanskega letalstva.

Naj bo tako ali drugače, in ker je svojeglavi libijski polkovnik Moamer Gadafi že velikokrat storil kaj nesprijemljivega za veljavna načela in prakso mednarodnih odnosov, utegne biti res, da je poslal svojega lovca (Tupoljev 22) nad radijsko postajo v bivši sudanski prestolnici Omdurman, ki naj bi s svojo protipropagando »dvigala Gadafijev krvni pritisk«. Gotovo je res, da je sudanski režim predsednika Džafarja Nimeirija incident napihnil do skrajnosti, tako da so se številni zares spraševali in namigovali kot da je vojna med Sudanom in Libijo samo še vprašanje dneva.

Odgovor na vprašanje, zakaj se je Nimeiri odločil za takšno »napihovalno potezo«, leži verjetno v trenutnih razmerah v Sudanu in njegovi geostrateški pomembnosti, ki jo ima ta država na afriški celin. Nimeiri je prepričljivo pokazal, kako zelo je ogrožen njegov režim; ogrožen predvsem znotraj lastnih meja. Sudanski predsednik je v najnovejši potezi posegel po klasičnem vzorcu nestabilnih in ogroženih režimov, ki z domnevno zunanjo nevarnostjo odvrtajo pozornost za notranjih problemov. Napihovanje incidenta je letelo predvsem na naslov ZDA, kajti te imajo Nimeirijev režim za enega najzvestejših in najpomembnejših arabskoafriških zaveznikov na črni celin. In v bližini Bližnjega vzhoda in arabsko-perzijskega zaliva (v Washingtonu često poudarjajo, da Sudan uvrščajo med pet svojih najbolj zaupljivih afriških prijateljev).

Za večjo finančno in vojaško podporo je bilo treba ustvariti primerno krizno žarišče ali ozračje, in če gre še za vpletene Libije, potem je bil ameriški odziv jasno, takojšen in izdaten. Ameri-

čani so namreč Nimeiriju neposredno priskočili na pomoč z zračnim mostom, prek katerega so poslali orožje in radarska letala Awacs, ki naj bi bedela nad sudanskim nebom. Tudi egiptovska pomoč ni manjkala, kar je razumljivo, če vemo, da državi veže sporazum o medsebojni obrambi, ki sta ga podpisali leta 1976. V Kartumu je najprej dopotoval Reaganov posebni odposlanec za Bližnji vzhod Donald Rumsfeld, ki je Nimeiriju zagotovil, da so ZDA v sporu z Libijo trdno na sudanski strani, takoj zatem pa je sudansko prestolnico obiskal egiptovski predsednik Hosni Mubarak, ki naj bi se z Nimeirijem pogovarjal o ukrepih za zaščito sudanskih meja in sudanskega zračnega prostora. V Sudan, kjer so egiptovske čete že bile, so prišli novi egiptovski vojaki.

Najnovejše sudanske obtožbe na račun Libije niso v odnosih med državama nič novega, kajti za nenehna notranja nasprotja, s katerimi se je hoče nočeš moral soočiti Nimeirijev režim po letu 1969, ko je z državnim udarom prevzel oblast, so v Kartumu obtoževali Libijo. Danes med drugim niti ne omejujejo, da so jim Libijci celo pomagali zadušiti prav zaroto. Spori in propagandna vojna med državama imajo korenine v času, ko je Nimeiri krvavo obračunal s člani sudanske komunistične partije in obrnil hrbet takrat še velikemu zavezniku – Sovjetski zvezi. Tretji upor je bil »lahko delo«. Natančni kronisti sudanskih dogajanj so zapisali, da ga je majhen tiger, kar pomeni ime Nimeiri, zatrl v 102 minutah. Pisalo se je leto 1975. Že leto kasneje se je na novo moral soočiti z grožnjami udara, in samo v okolici Kartuma je padlo več kot tristo ljudi. Sledila je še

smrt nadaljnjih sto oseb, ki naj bi pred sodiščem priznali, da jih je izuril in oborožil Gadafi, da bi vrgli sudansko vlado predsednika Nimeirija.

Sudanske obtožbe na libijski račun so se od tedaj dalje samo še stopnjevale, enega vrhuncev pa so dosegle, ko je libijska vojska posegla v Sudanu, in sicer na strani vlade Gukunija Veddeya. Leta 1982 je zaostritev dosegla vrhunec, saj je Nimeiri tedaj omenjal celo nujno potrebo preventivnega napada na Libijo. Seznam obtožb se je podaljšal po ustanovitvi zavezništva med Libijo, Etiopijo in Južnim Jemenom, ki pa v resnici ostalo bolj na papirju. Nimeiri in Reagan sta takrat poudarjala in opozarjala pred sovjetsko željo po ustanovitvi vojaških paketov sovjetskih satelitov.

Vse kaže da se Nimeiri zaveda zaostrenih razmer v državi, zato je njegova gonja proti Libiji toliko bolj »razumljiva«. Vse več je namreč znamenj, da so današnje razmere v Sudanu bolj zaostrene, kot so bile kdajkoli po letu 1969, ko je Nimeiri prevzel oblast. Menda še nikoli ni bilo toliko političnih zapornikov. Nimeiri očitno zapira vse, ki si drznejo dvigniti glas proti njegovemu režimu, bodisi organizirano bodisi posamično. Domnevno vladajoča »Sudanska socialistična zveza« je izgubila vse, od zaupanja pri ljudeh do izvršilne oblasti, ki se vse bolj zgoščuje v Nimeirijevih rokah in za sceno v rokah »Muslimanske bratovščine«, vse vplivnejše organizacije. Prav njenemu vplivu in vse večji Nimeirijevi religioznosti je mogoče pripisati uvedbo strogega islamskega šerijatskega prava na ozemlju vse države.

Slednja poteza je do skrajnosti zaostрила tradicionalna nasprotja med muslimanskim arabskim severom, ki je užival večji del sicer skromnega nacionalnega bogastva, in črnim krščanskim in animističnim jugom, ki je bil vselej zapostavljen. Po dvanajstih letih se je vnovič prebudilo protivladno gibanje »Anyanya«, ki je v imenu juga vodilo eno najbolj krvavih državljanskih vojn novejšee dobe, o kateri pa še da-

nes vemo izjemno malo. Končala se je s premirjem leta 1972, padlo naj bi menda med 500 tisoč in milijon ljudi. Dobrih 500 tisoč jih je iz Sudana pobegnilo v sosednje države. Poglavitni vzrok je bil v dejstvu, da je Nimeirijeva vlada jugu vzela dokajšnjo avtonomijo, ki jo je užival pod prejšnjo vlado in katero si je izborilo prav gibanje »Anyanya«, ustanovljeno že sredi šestdesetih let, ko se je Sudan prebija do neodvisnosti.

Odgovor na vprašanje, zakaj je ravno zdaj prišlo do obnovitve dejavnosti »Anyanye«, leži verjetno v medsebojni povezanosti vrste dejavnikov. Upor juga je zbudila uvedba šerijatskega prava na ozemlju krščanskega in animističnega črnškega juga, kar je gotovo spričo vselej že tradicionalnih nasprotij med severom in jugom dežele, popolnoma nerazumna poteza. Verjetno bo držalo, da imajo ob tem pomemben delež tudi regionalna nasprotja, ki jih super sili s svojim bojem za veljavo samo podžigata. Moamer Gadafi ne skriva simpatij do upornikov, čeravno za sedaj še zanika vojaško in denarno pomoč. Nenazadnje so zaostreni tudi etiopsko-sudanski odnosi. V Adis Abebi niso pozabili, da je ravno Sudan svojčas izdatno podpiral eritrejske upornike, ki so brez problemov s sudanskimi oblastmi s svojih oporišč v Sudanu prehajali meddržavno mejo. Dogovi te vrste se sodeč po dosednji praksi v Afriki vračajo skupaj z obrestmi. Če k navedenemu dodamo še dejstvo, da so na jugu, ki je ekonomsko zapostavljen, odkrili nova bogata nahajališča nafte, kar je gotovo samo okrepilo prizadevanja po odcepitvi, potem je slika dokaj popolna.

Ceprav je res, da je Nimeiri zaradi notranjih razlogov napihnil razsežnosti letalskega napada na Omdurman, pa tudi drži, da ti notranji razlogi, oziroma napetost v razmerah zaostrenih odnosov Sudana s sosedji in navzočnost vpliva, orožja in svetovalcev supersil, brez dvoma predstavljajo nevarno krizno žarišče, sod smodnika, ki utegne eksplodirati.

Miha Lamprecht

Pesaro – Štirideset let pozneje

V pobratenem Pesaru se je prd kratkim mudila delegacija mesta Ljubljane. Po uradni strani so jo sestavljali nekdanja predsednika skupščine mesta Ljubljane dr. Marjan Tepina in inž. Tone Kovič, sedanja predsednica Tina Tomlje, pomočnik republiškega sekretarja za notranje zadeve Ivan Winkler in drugi. Posebej pa so bili povabljeni štirje borci 5. garibaldinske brigade, ki jim gre zasluga, da so že pred četr stoletja začeli obnavljati bratske vezi med domačimi italijanskimi borci in pripadniki treh jugoslovanskih narodov. Med povabljenici je bil tudi svetnik našega veleposlaništva v Rimu tovariš Dobrila.

Po vsem mestu so nas pozdravljali meter visoki barvni lepaki z besedilom v italijanskem in slovenskem jeziku, ki opozarjajo na uradno postavitve prijateljskih vezi 25. marca 1964. Sporazum sta podpisala tedanja predsednika Marjan Tepina in Giorgio De Sabata. Te dni so ga ponatisnili v obliki brošure, ki so jo delili med občane. Besedilo je v dveh jezikih. Zdi se mi primerno, če ponovimo odlomek, ki je najbolj značilen za naše medsebojne odnose:

»V imenu svojih organov upravljanja oziroma samoupravljanja slovesno izrazim našo pripravljenost za razvijanje sodelovanja, prijateljstva in miru med ljudstvi Republike Italije in Socialistične federativne republike Jugoslavije zato, da bi prispevali k razvijanju splošnega sodelovanja med ljudstvi obeh držav in da bi utrjevali ideje narodnoosvobodilnega boja, v katerem so sodelovali jugoslovanski in italijanski partizani na ozemlju obeh držav, še posebej tesno pa na ozemlju pokrajine Pesaro-Urbino.«

Z nič manj velikimi lepaki so organizatorji obletnice vabili prebivalce na posebno sejo občinske skupščine. V sejni dvorani skupščine so tovariša Marjana Tepino imenovali za častnega občana mesta Pesaro. V zgodovini tega mesta je bilo prej izrečeno takšno priznanje samo še nekemu velikemu glasbeniku, ki je pripomogel k širjenju slovesa Rossinijevega rojstnega kraja v svetu. Ze iz te primerjave je mogoče sklepati, kolikšen pomen pripisujejo naši prijatelji sodelovanju z Ljubljano na raznoterih ravneh. Sedanji predsednik občine Pesaro je dr. Giorgio Tornati, član KPI.

Tudi v dvorani pokrajinske skupščine so nam priredili nadvse prisrčno slovesnost ob izmenjavi simboličnih daril. Nam borcem so podarili tudi spominske srebrne medalje, ki so jih pripravili za štirideseto obletnico osvoboditve te pokrajine (jeseni 1944). Veliko pozornost so posvetili uradni delegaciji Ljubljane tudi v mestu Urbino. Uradna predstavica delegacije tovarišica Tomljetoja je tudi ob tej priložnosti potrdila nujnost boja za mir v svetu in za tesno sodelovanje med vsemi narodi.

Med obiskom v Pesaru je bil ves čas navzoč tudi župan francoskega mesta Nanterres tovariš Yves Saudmont s svojim sodelavcem za kulturo, kajti Pesaro ima tudi s tem mestom živahne stike in dogovor o prijateljstvu. Povedal nam je, da imajo pri njih ulico, ki se imenuje po bratih Fontanot, tj. po istih padlih protifašistih iz Monfalcona, ki so dali ime eni od brigad v Sloveniji.

Štirje soborci iz Jugoslavije smo bili njihovi gosti še nekaj dni. Udeležili smo se velike slovesnosti v Cantiano, v katerega okolici se je odvijala velika bitka z Nemci in fašisti na dan 25. marca 1944. leta. Težko je v skopih besedah izraziti navdušenje in prisrčnost velike množice iz vseh koncev Italije, od kmetov in delavcev do najvišjih oficirjev in članov parlamenta. Ni mi treba poudarjati, kolikšne pozornosti smo bili deležni kot Jugoslavlani. Predsednik Sandro Pertini je poslal dolgo brzojavno pismo. Glavni govornik je bil senator KPI in predsednik ANPI (Zveze partizanov) Arrigo Boldrini. Naš predstavnik je za njim poudaril, da smo kot Jugoslavlani ponosni, da vidimo pred seboj tolikšno množico iz vse pokrajine in posebno na navzočnost mladine. Naši ideali torej niso ostali v papirnatih zgodovini, marveč so obučeni živo in so jih osvojili mladi, ki so prihodnost njihove domovine. Naše prijateljstvo je torej živo stvarnost.

Italijani so nam sosedje, ljudje, ki živijo ob naši meji, v naši neposredni bližini. Zato je utrjevanje prijateljstva z njimi naša življenjska nujnost. Ohranjanje prijateljskih vezi s pokrajino v osrčju Italije izraža resnična čustva tamkajšnjega ljudstva, ki je krvavelo nič manj kot naše v neštetih vojnah, odkar tam živi. Boj za svobodo na ozemlju obeh držav proti skupnim sovražnikom jim je ostal živi v spominu in jim je zdaj za spodbudo v skupnem boju za mir.

P. S. Štirje borci v delegaciji smo odšli na pot s svojim denarjem, saj nam pristojna organizacija ni mogla izdati niti potrdila za oprostitve pologa.

Polde Verbovšek

Rekonstrukcije zločinov in opravičila

Po koncu vojne je obveljala prisega, da bodo za mrtve živi izterjali pravico. Veliko tega se je zgodilo, precej stvari je čas že prerasel, posamezni primeri pa so tako zgodji, da se zdi nekateri nujno potrebno seči po rekonstrukciji, takšni, ki bi zločin vsaj omilila, če že ne zabrisala. Podobne misli se utrinjajo ob prebiranju knjige ameriškega avtorja Arthurja L. Smitha: »Čarovnica iz Buchenwalda – primer Ilse Koch« ...

Ko se je 2. septembra 1967 Ilse Koch obesila v svoji celici, je tednik »Spiegel« zapisal, »Ilse Koch se je obesila v svoji celici v jetnišnici Aichach kot žrtev lastne krivde, še bolj pa kot žrtev skupne volje za samoopravičilo...« Primer Ilse Koch je bil eden najspektakularnejših v povojni Nemčiji. Njeno ime je bilo eno samo utelešenje zlobe, za mnoge, če že ne za večino je bila »najbolj osovražena ženska na svetu«.

Kakor piše avtor Smith, je Ilse Koch, rojena Köhler (1906), delala kot tajnica in leta 1932. vstopila v NSDAP v Dresdenu, kjer je spoznala ss-obersturmbannführerja Karla Kocha. Čeprav je Koch vstopil v stranko šele leta 1931, je do poroke z Ilse že visoko napredoval na nacistični hierarhični lestvici, predvsem zaradi poznanstva s Heinrichom Himmlerjem. Ko se je leta 1936 poročil z Ilse, je že bil komandant koncentracijskega taborišča Sachsenhausen. Čeprav je bil 10 let starejši od nje, ločen in oče dveh otrok, je pomenil za mlado Ilse gmotno zaslombo in »ugled«.

Leta 1937 je dobil Kohl ukaz, da uredi KZ Buchenwald v Thüringiji pri Weimarju, tretje osrednje taborišče poleg Dachaua in Sachsenhausena. Prvi interiranci so bili politični jetniki in kriminalci. Po znani

»Kristalni noči« 11. novembra 1938 je prišlo vanj več kakor 10.000 Židov, nato je bilo taborišče prenapolnjeno. Po zvočniku so razglašali: »Če se misli še kakšen Žid obesiti, naj da v žep listek z imenom, da bomo vedeli, za koga gre«. Kohlova sta se okoriščala z usodo jetnikov. Za denar in druge vrednosti sta jim obljubljala svobodo. Kohl je vpeljal v taborišču pravcato trgovino z resnično »veleblagovnico«. Za Ilse – rodila mu je tri otroke – je postavil konjušnico, vendar se ni toliko zanimala za konje kakor za druge stražarje v taborišču, kar je bila tedaj javna skrivnost.

Karl Koch je bil od leta 1942 dalje komandant taborišča in uradni edini odgovorni za taborišče. To je pomenilo, da je imel proste roke za neskončno mučenje in ubijanje jetnikov. Pred njegovimi očmi so izvajali medicinske poizkuse, ki so se večinoma končevali s smrtjo. Ko so govorice o tem prodrle v javnost, so Kocha še leta 1942 prestavili v Lublin, leta 1943 pa so ga obenem z Ilse aretirali pod obtožbo, da je umoril tri jetnike, s katerih premoženjem se je okoristil. Ilse je bila osumljena, da si je prilastila 710.000 rajhsmark. Karla Kocha so obsodili na smrt in ga leta 1945 v Buchenwaldu usmrtili, Ilse pa so izpustili. Z otroki se je preselila v Ludwigsburg.

Američani so 11. aprila 1945 osvobodili Buchenwald, vendar so se esesovci do tedaj že umaknili iz taborišča. Priče iz Buchenwalda so govorile o rdečelasi ženski, ki je nekaj časa poveljevala taborišču in ki so ji pravili »čarovnica iz Buchenwalda«. Ameriški tisk je naredil iz tega »the bitch of Buchenwald« (buchenwaldska psica). Nato so Ilse, osumljeno vojnih zločinov, aretirali

(Kocha sta med drugim ukazala likvidirati skupino ameriških letalcev, ki so bili interiranci v njunem taborišču). Ko so preiskali njeno nekdanjo hišo, so našli več kosov tetovirane kože in senčnik za luč, narejen iz človeške kože.

Ilse Koch, »čarovnica iz Buchenwalda« pred sodiščem v Nemčiji leta 1950. Njene žrtve so dobile vsaj nekaj zadoščenja.

Leta 1947. so Američani uvedli v Dachau proces zoper Ilse Koch in še 31 soobtoženih. Obsodili so jo na dosmrtno ječo, zdaj pa trdijo, da so proti njej pričali ljudje, ki so imeli zelo dvomljivo preteklost. Toda, dokazano je bilo, da so v taborišču strojili tetovirano človeško kožo in jo prodajali. Njen odvetnik je vložil priziv in dosegel, da je ameriški general Clay spremenil sodbo in kazen zmanjšal na 4 leta zapore. Izpuščen na naj bi bila oktobra 1949, vendar se je dvignil v javnosti takšen val protesta, da je celo predsednik Truman zavlačeval s potrditvijo Clayeve odločitve. Bavarska je tedaj določila posebno sojenje in obtožila Ilse Koch, da je kriva številnih umorov. Prepeljali so jo v jetnišnico Aichach. Sojenje se je začelo 27. novembra 1949, pri čemer so samo obtožnico brali šest ur. Kochovo je branil isti odvetnik kot Rudolfa Hessa na nürnberskem procesu., Alfred Seidl. Obtožena je bila sokrivde pri 135 umorih in 45 umorov. Sama je ves čas zavračala vsako krivdo.

Sodišče jo je 15. januarja 1951 spoznalo za krivo in jo obsodilo na dosmrtno ječo z izgubo vseh državljskih pravic. Odvetnik Seidl je vse do leta 1966 poskušal dobiti pomilostitev – skliceval se je na obsojence iz Nürnberga, ki so drug za drugim prihajali iz Spandaua – vendar ni uspel. Ilsin najstarejši sin je ta čas storil samomor, nato pa se je leta 1967 še sama v celici obesila na rjuho.

Celo ameriški avtor je moral konec koncev le odgovoriti na vprašanje: »Kdo je bila Ilse Koch« tako, kakor mu je narekovala njegova vest: ni bila brez krivde, nasprotno, bila je neusmiljena, kruta, brezobzirna, nenasitna in sadistična. To ni bila zaradi tega, ker bi bila žrtev svojega moža, ker bi bila pod njegovim vplivom, temveč ker je bila zločinka.

fl-

Dom borcev in mladine v Titovem Velenju

Velenjski borci zagotovo ne spadajo med tiste, ki jih muči prostorska stiska. Čeprav svoj dom še urejajo (v neposredni bližini vile Herberstein in v sosesčini doma SLO), že nekaj časa domujejo v preurejeni stavbi nekdanje grofovske konjušnice, ki je tako postala žarišče oživljanja tradicij revolucije in narodnoosvobodilnega boja. Zaradi precejšnjih stroškov – in vse večje stiske za denar – so že pred časom opustili misel na novo poslopje in dali stari konjušnici novo, zares privlačno podobo.

Zahvala za dom, s kakršnim se bržkone ne more pohvaliti veliko borčevskih

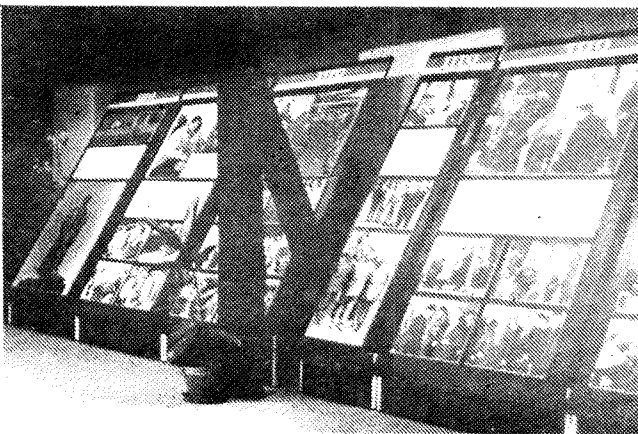
Nestl Žgank

skupnosti v naši ožji domovini, gre velenjskim delovnim organizacijam pa tudi

darovalcem zunaj domače občine. Poleg nekaj pisarniških prostorov je osrednji prostor namenjen prireditvam, preostala dva pa muzejski dejavnosti. Titova spominska soba, v njej je razstavljeno gradivo, ki se karkoli nanaša na štiri predsednikove obiske v tem rudarskem kraju, je dokončno urejena in je že na voljo obiskovalcem. Nedokončana je za sedaj še soba borcev Velenja in okolice, kjer bo tudi borčevski arhiv – ta bo na voljo vsem, ki se bodo karkoli ukvarjali z zgodovino NOB na Šaleškem – s knjižnico partizanske literature. Tudi ta bo omejena zgolj na Šaleško dolino in bo prav tako na voljo proučevalcem.

Vloga doma borcev in mladine je zasnovana na široko. Na voljo imajo vsa potrebna sredstva, od televizorja z videorekorderjem in filmi (Titovo življenje in delo) ter nekaj multivizijskih programov, ki v sliki in besedi prikazujejo revolucionarno delavsko gibanje in zgodovino narodnoosvobodilnega boja. K temu jih je vodilo neljubo delstvo, da so dosedanja načini približevanja tega obdobja naše zgodovine mlademu rodu slej ko prej suhoparni in zatorej neprivlačni. Izkušnja nekaj mesecev je pokazala, da se niso zmotili: filme si je – organizirano – ogledalo že precejšnje število velenjskih šolarjev, borcev in seveda tudi občanov. Vse bolj sta obiskani tudi okusno in vsebinsko zelo bogato urejeni spominski zbir-

ki na Graški gori in v Topolšici, zatorej bosta tudi ta dva kraja dobila ustrezno filmsko predstavitev v programu velenjskega borčevskega multivizijskega sklada. V

V Domu borcev in mladine

Velenju upajo, da ne bo ostalo zgolj pri tem.

Načrtno z mladimi, mislijo v Velenju. Besede dobivajo otipljivo stvarnost. Predsednik velenjske borčevske organizacije, Nestl Žgank, nam je dejal:

»Zidati sebi dom bi bil seveda čuden paradoks. Sneli smo filme zase pa neopravičljiva samovšečnost. Vemo, da mnogi šolarji zapuščajo šolske klopi povsem nepoučeni o zgodovini lastnega kraja. Žal je ne poznajo tudi mnogi prosvetni delavci. Obiskujejo grobove, prižgajo svečke, spregovore jim nekaj besed, v šolah na hitro prelete suhoparna dejstva, pomešajo datume – in pri koncu smo. Prav zaradi tega

smo se domenili, da načrtno organiziramo našo dejavnost za osnovnošolsko mladino. Potrebno bo mnogo razumevanja, sodelovanja, ne le s šolami, pač pa tudi z družbe-

nopolitičnimi organizacijami... Priznajmo, da smo delo z mladimi močno zanemarili. Proslave se niso nikogar prebudile. Če že kažemo na koga s prstom (po starih šolmostrških metodah!), uprimo ga najprej vase.»

Nestl Žgank zagotavlja, da bo dom na voljo za sestanke, predavanja pa tudi različne seminarje in podobno, vse pač, kar bo na ta ali oni način povezano s polpreteklo zgodovino. Ne nameravajo pa ostati zgolj pri ustaljenih načinih delovanja: nenehno bodo iskali nove oblike. Dom borcev in mladine v nekdanji grajski konjušnici jim bo to zanesljivo omogočal.

Milenko Strašek

Tudi Šarvar bodo uredili

Kmalu bo tudi to leto naokoli in v 1985. letu se bodo vrstile proslave ob štiridesetletnici osvoboditve iz okupatorskih taborišč. Tudi v madžarskem Šarvarju je bilo taborišče, v katerem je bilo zaprtih precej Jugoslovancev. Ker bo osrednja proslava v tem madžarskem kraju 26. marca 1985, se je pri nas sestal na svoji četrti seji koordinacijski odbor za reševanje vprašanj v zvezi s taborišči in grobišči v Narodni republiki Madžarski, ki je obravnaval potek priprav na proslavo ob obletnici osvoboditve iz taborišča v Šarvarju. Precej minulih let namreč taborišče ni in ni moglo dobiti ustrezne zunanje podobe, da bi opominjalo in spominjalo na čas trpljenja tisočev taboriščnikov.

Vse kaže, da bodo obnovitvena dela, o katerih so se

predstavniki jugoslovanskega družbenopolitičnega življenja dogovorili z Madžari, pravočasno opravljena, da bodo popravljena križi na grobovih, jasno izpisana imena umrlih z osnovnimi podatki, in da bo okolica taborišča urejena (žive meje, osvežen spomenik, z napisom v madžarsčini, srbohrvaščini in slovenščini). Na pročelju nekdanje taboriščne zgradbe bo pritrjena spominska plošča s primernim besedilom, ki bo tako opomnila tudi mimoidočega na kraj, čas in trpljenje šarvarskih taboriščnikov. Koordinacijski odbor je predlagal ob štiridesetletnici osvoboditve iz taborišč tudi primerne proslave, madžarsko-jugoslovanske narave, ki bi pomenila še eno manifestacijo dobrega sosledstva.

B. Ž. J.

»Uresničevanje idealov NOB in odporniškega gibanja za bratstvo in mir v svetu«

Junija partizanski praznik na Bazovici

Pod geslom »uresničevanje idealov NOB in odporniškega gibanja za bratstvo in mir v svetu« bo letos na Bazovici trajalo praznovanje in srečanje tri dni (30. 6., 1. in 2. 7.) Tako bo v nedeljo, 30. junija, skupna spominska slovesnost ob štiridesetletnici edinega koncentracijskega taborišča v Italiji s krematorijem (pod pokroviteljstvom protifašističnega odbora za mir iz Trsta); na to počastitev spomina vseh mrtvih v Rižarni so povabili tudi italijanskega predsednika Pertinija, med drugimi se bo tam zbralo tudi 91 delegacij nekdanjih taboriščnikov iz vseh nacističnih taborišč Evrope. V kulturno-umetniškem programu prvega in preostalih dveh dni bodo sodelovali partizanski pevski zbori iz Trsta, Ljubljane in Celovca ter godba milice iz Ljubljane. Ob tej priložnosti se bosta na Bazovici pobratila tržaški in koroški partizanski pevski zbor.

B. Ž. J.

Stične točke tudi v izročilih minule vojne

Mestece Vicchio, sredi rodovitne Toskane, lučaj od znamenitih Firenc, je pobrateno z našim Tolminom. Že štiri leta poteka nadvse uspešna izmenjava delegacij in kulturnih skupin. Namen letošnjega obiska naših predstavnikov je bil posvečen štiridesetletnici napada tamkajšnjih borcev za svobodo na karabinjersko postajo in fašiste v Vicchiju. Takrat so namreč borci osvo-

bodili mesto in ga en dan imeli v svojih rokah. Ta dogodek, oziroma spomin nanj so si meščani izbrali za svoj občinski praznik.

Ob letošnji okrogli obletnici sta se slovesnosti Vicchija udeležila podpredsednik skupščine SRS Vlado Uršič in Jurij Beltram. Slednji je vicchijski mladini na priložnostnem predavanju v tamkajšnji šoli povedal nekaj o

osvobodilnem gibanju pri nas z nekaterimi osnovnimi podatki o Jugoslaviji. V razpravi pa je Vlado Uršič spregovoril tudi o nekaterih razlikah med NOB in italijansko rezistenco. Iz sporočila o tem obisku je bilo razbrati še eno misel: kaže, da tudi v italijanskih šolah še do danes niso našli načina, kako bi svojim mladim pojasnili, oziroma povedali, kaj so počele

italijanske vojaške enote v drugih državah – na primer v Jugoslaviji. Bolj malo vedo o fašizmu, o bojih in žrtvah...

Naj kot zanimivost pove-mo, da se je v tem majhnem toskanskem mestu rodil veliki italijanski slikar Giotto, in da so nekatere starodavne spomenike (mesto je nastalo v 13. stoletju) Nemci med drugo svetovno vojno – minirali.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZA

Senožeti-Tirna: krajevna konferenca ZB

Tretjega marca 1984 smo imeli člani združenja redno letno konferenco. Organizacija šteje še 98 članov. Med nami so še trije vojaški vojni invalidi. Članarino plačujemo vsi, mnogi pa so prispevali tudi prostovoljne prispevke za olajšanje položaja časopisa TV-15.

Na dosedanjih sejah smo v večini primerov reševali vprašanja članstva in organizacije pa tudi proslav in drugih akcij. Obiskovali smo hujše bolne člane na domovih in v bolnišnicah in jih skromno obdarovali. Ob koncu leta 1983 smo obdarovali še posebej naše člane, ki so dosegli ali že presegli osemdeset let.

Pri urejanju in vzdrževanju spomenikov in spominskih obeležij smo lani aktivno delovali. Ob mnogih od njih smo za dan mrtvih skupaj z mladino pripravili spominske slovesnosti. Lani so bila odkrita tudi štiri nova spominska obeležja: na Vrharjevem kozolcu, v Grižah (kjer je sameval pokojni Baš)... Kuklju, (kjer je nekaj časa bival Eberle-Jamski) in v Selcah nad vasio Kapla. Imamo pa še nalogo za v prihodnje: postavitve spominskega obeležja na hiši pri Ramšelnu (Golče) in sodelovanje za postavitve spomenika borcu NOB Ivanu Golobarju. Upamo, da bomo uresničili tudi ti dve nalogi iz letošnjega programa.

Še precej dela nas čaka pri uveljavljanju družbene pomoči za obnovo partizanske bolnišnice, ki je bila v neposredni bližini naše vasi Borje, pod Plešami.

Naše sodelovanje s krajevno skupnostjo je dobro, prav tako z družbenopolitičnimi organizacijami, z društvi, gradbenimi odbori in drugimi. Naša tradicionalna skupna akcija je vsakoletna organizacija praznovanja delavskega praznika na Plešah. Lani pa smo tudi za dan vstaje skupno pripravili (še s taborniki in mladino) srečanje borcev in mladih pohodnikov na Pleše (kjer je bil pester kulturni program.)

Za razvedrilo nam je bil izlet z ogledom cele vrste spominskih znamenitosti in krajev, znanih iz NOB.

Naši senožeški osnovni šoli smo naročili naš teden TV-15, da se bodo tudi učenci seznanjali z njegovo vsebino, s pripovedmi o bojih za osvoboditev domovine.

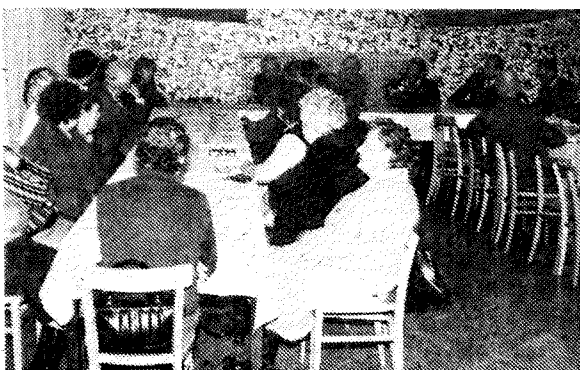
V razpravi smo poleg ostalega ugotavljali, da zadnje časa z zdravilišči za naše člane ni več, kot je bilo. Organizacija lahko pošlje le toliko svojih članov na zdravljenje, kolikor ji je (številčno) odmerjeno, medtem ko se vojaški vojni invalidi prijavljajo sarni za zdravljenja in so pogosto zavrženi, češ, a narava bolezn ne zahteva nujnega zdravljenja v zdravilišču. Iz tega sledi..., da so pravzaprav vojaški invalidi bolj zdravi... »

Na koncu smo sprejeli tudi predloge GD, da bomo sodelovali po svojih močeh (zlasti s pridobivanjem finančnih sredstev ob srečanjih na Plešah) za obnovo gasilskih domov. Udeležba predstavnikov družbenopolitičnega življenja na naši konferenci je razveseljiva in potrjuje naše tesno sodelovanje.

Franc Zore

Jesenice: vojaški invalidi na letni skupščini.

Letno skupščino so 23. marca imeli tudi člani organizacije vojaških vojni invalidov krajevnih skupnosti Plavž. Pri tem so ugotovili, da imajo 57 članov, od katerih je 30 žensk in 27 moških. Odbor je glavno skrb posvetil članom. Obiskali so bolne in sicer osem na domu, pet pa v bolniš-

Del udeležencev letne skupščine VVI Plavž Jesenice

nici. Z njimi so se pogovarjali o potrebni pomoči, in jih obdarili s simboličnim darilom. Lani so pripravili tovariško srečanje, ki zaradi precejšnjega števila obolelih ni bilo najbolje obiskano. Redno so se udeleževali vseh spominskih slovesnosti, bili pa so tudi na osrednji proslavi na Ljubelju in v Železni Kapli. Ugotovili so, da je zanimanje za letovanja precej upadlo. Predvsem zaradi visokih cen, nizkih dohodkov, razen tega pa tudi zaradi bolezn in starosti. Na koncu so sprejeli sklep program za letošnje delovanje in se pridružili misli republiškega odbora ZZZ NOV, da naj ostane himna takšna kot je, saj je nastala med NOB, tovariš Tito pa je z njo obšel ves svet.

Branko Blenkuš

Nova Gorica: Dobro obiskana skupščina VI

Pred nekaj dnevi so imeli v Novi Gorici letno skupščino vojaški invalidi. Dvorana v OŠ Devetega korpusa, kjer so se zbrali, je bila polna skoraj do zadnjega kotička. Najprej so kulturni program za borce pripravili šolarji te šole in jih tako razveselili ter prispevali k slovesnejšemu srečanju in k sodelovanju borcev in mladine.

Poročilo Lojzeta Kristančiča, predsednika, je zajelo vse delovanje v lanskem letu, za katerega se je pokazalo, da je bilo nadvse pestro in delovno, saj so sproti reševali probleme. Veliko dela je bilo opravljeno pri gradnji spomenika Devetemu korpusu, zlasti so imeli s tem dosti dela tisti člani, ki so pobirali prostovoljne prispevke. Danes spomenik stoji, je dokončan in lep ter v ponos nam vsem.

Invalidi smo z odobravanjem sprejeli povabljen član občinskega odbora ZZZ NOV in prav tako predstavnike njihove komisije za vojaške invalide, predstavnike službe za ortopedijo, socialno zavarovanje in druge, ki so odgovarjali tudi na nekatera vprašanja iz področja varstva in zdravstva vojaških invalidov.

Oblikovali smo naloge, ki jih želimo opraviti še v tem letu, in sklenili, naj dosednji odbor še naprej vodi naše združenje.

Govorili smo tudi o naši himni in sprejeli sklep: sedanja himna naj ostane. O tem smo poslali tudi našo brzojavno sporočilo v Beograd.

Rado Jelerčič

Katere so naloge borcev na področju NNNP

Preveč je režiranega

Člani komisije za SLO in DS pri predsedstvu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije so na seji prejšnjega teden namenili največ pozornosti poročilu o akcijah NNNP v minulemu letu in usmeritvam za leto na tem področju. Nadrobno pa so obravnavali tudi analizo usmerjenosti mladine v vojaške in obrambne poklice, ki jo je pripravil zvezni sekretariat za ljudsko obrambo.

Poudarili so, da je bilo v akcijah NNNP tudi v lanskem letu preveč namišljenega. Pri posameznih vajah bi lahko izključili električni tok in vodo, seveda tam, kjer to ne bi povzročilo škode v proizvodnji. Po njihovem mnenju so vaje vse preveč režirane, dejansko pa bi jih morali izvesti brez poprejšnjih priprav. Šele tako bi dobili pravo sliko, kaj bi se res dogajalo v izrednih razmerah. Člani komisije predlagajo, naj bi se natančno dogovorili, katera vaja bo zgledna in katera bo vaja v pravem pomenu besede. Mislijo tudi, da se v te vaje premalo aktivno vključujejo komiteji za SLO in DS po krajevnih skupnostih, in da te dejavnosti temeljijo na drugih dejavnikih. Veliko odgovornost pa pri tem nosijo občine. Pri pripravah teh vaj in akcij bi morali veliko bolj upoštevati varnostno oceno v neki kra-

jevni skupnosti ali občini. Komisija je tudi ocenila, da so borci veliko prispevali k uspešnosti vaj in akcij, kar so potrdili tudi drugi odgovorni organi v republikah. Pri letošnjih akcijah NNNP pa naj bi borci usmerili svoje delovanje predvsem na štiri področja. To so nadaljnji razvoj narodne zaščitne, varstvo človekovega okolja, povečanje požarne varnosti v bivalnih okoljih in pr. RBK zaščiti. Pri tem zadnjem naj bi borci v politični akciji prepričevali prebivalstvo o koristnosti in učinkovitosti zaščitnih sredstev.

Predsednik koordinacijskega odbora za usmerjanje mladine v vojaške in obrambne poklice pri predsedstvu RK SZDL Alojz Hren je člane seznanil s problemi na tem področju. Vsi podatki kažejo, da število Slovencev med aktivnimi starešinami

še naprej upada. Razlog za to je v upokojitvah, izstopu iz vrst starešin JLA in v še vedno premajhnem vpisu mladine v vojaške šole in akademije. Lani se zanimanje mladine sicer nekoliko povečalo, in je za 5,6 odstotka večje kot leta 1982. Za primerjavo je navedel podatke o številu prijavljenih kandidatov na razpisano mesto na posameznih splošnih srednjih vojaških šolah. Tako je v Beogradu deset kandidatov za vsako razpisano mesto, v Zagrebu sedem, v Ljubljani pa samo nekaj več kot dva.

Zaskrbljujoče je tudi nezanimanje mladine za srednje šole rodov, medtem ko je za srednje šole posameznih služb to zanimanje zadovoljivo. Na vojaških akademijah je največ gojencev, ki so končali splošno srednjo vojaško šolo Franc Rozman-Stane, nato so fantje, ki so končali katero drugo srednjo šolo in pa aktivni mlajši oficirji, ki nadaljujejo šolanje. Vsega skupaj je na akademijah za 2,5 odstotka manj kandidatov iz Slovenije, kot bi jih moralo biti. Kot je poudaril Alojz Hren, se od 1981. leta število ne spreminja. To

pomeni, da smo ohranili zanimanje mladine za te poklice na isti ravni, zdaj pa bi morali to število povečevati.

Podatki, zbrani do 20. marca, kažejo, da se letos nekoliko bolj zanimajo za srednje vojaške šole rodov in služb, enako je tudi s splošnimi srednjimi vojaškimi šolami. Za akademije pa se je prijavilo samo osem kandidatov iz šol srednjega usmerjenega izobraževanja.

Komisija je sklenila, da morajo borci še naprej aktivno delovati na tem področju in se vključevati v delo vseh organov, ki obravnavajo usmerjanje mladine v vojaške in obrambne poklice. Vanje je treba vključevati zagnane ljudi, ki jim ne bo žal dela in naporov.

Predsednik Komisije za SLO in DS pri predsedstvu ZZB NOV Lado Kocijan pa je opozoril na problem vpisa za študij SLO in DS na FSPN. Poudaril je zelo slab učni uspeh vpisanih študentov v prvem letniku. Po njegovem mnenju bi borci morali vztrajati pri spoštovanju pogojev za vpis na ta študij in pozorno spremljati, kaj se dogaja z diplomanti SLO in DS ter ali so dobili pravo zaposlitev ali ne, ko se vrnejo v svojo občino.

Komisija je obravnavala še nekatera druga vprašanja s področja SLO in DS.

Bojan Kuntarič

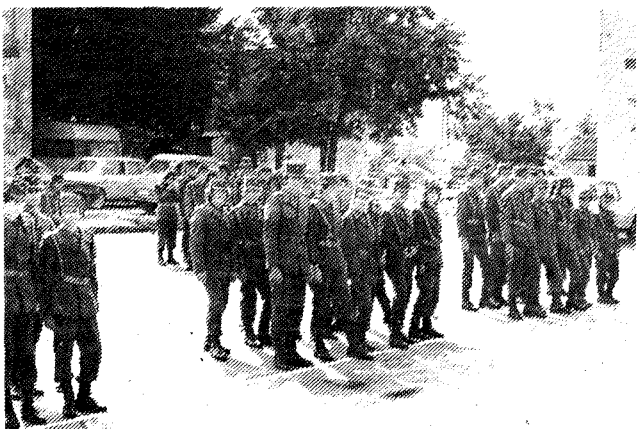
Mladi in SLO ter DS

Nekaj več kot samo obrambno usposabljanje

Naša zasnova splošne ljudske obrambe in družbene samozastite zahteva, da se vsak občan aktivno vključi v ta prizadevanja. Zato je povsem razumljivo, da ne morejo ostati zunaj obrambnih priprav mladinci in mladinke, ki ne obiskujejo šol srednjega usmerjenega izobraževanja. Naša družba za te mlade ljudi vsako leto pripravi posebno obliko obrambnega usposabljanja, ki ga izvajajo po občinah po enakem učnem načrtu za vso Slovenijo.

Pri teh usposabljanjih naj bi se mladinci in mladinke teoretično in praktično pripravili in usposobili za vključevanje v oborožen boj, neoborožene oblike boja in odpora. Tako

nega vidika, ampak tudi s socialnega. Mlade na usposabljanju obiskujejo socialni delavci, predstavniki zavodov za zaposlovanje, družbenopolitičnih organizacij in skupnosti. Tako

Kljub temu da je urnik zapolnjen, imajo mladi čas tudi za pomoč okoliških prebivalcev. Pogosto jih obiščejo tudi nekdanji borci in skupaj obiščejo spominska obeležja. Borci jim pripovedujejo o dogodkih v NOB v njihovem kraju in hkrati prenašajo tradicije naše revolucije na mlade

usposobljeni pa bi se lahko vključili in delovali v enotah TO, NZ, CZ in družbenopolitičnem življenju.

Pred leti je bil učni program zelo teoretičen. Izkušnje so pokazale, da za to ni najbolj primeren, in so ga v republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo spremenili. Sedanji učni načrt, ki je začel veljati pred dvema letoma, pa poudarja predvsem prakso in praktično delo, skrajšal pa se je tudi čas usposabljanja, in traja 18 dni.

Ceprav je oblika obrambnega usposabljanja mladine, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja, prepuščena občinam, sta v praksi samo dve. Večina uporablja taborjenje, obliko zborovanja pa sta lani uporabljali samo dve slovenski občini. Pri taborjenju je mladina vedno skupaj. Spijo ali pod šotori ali pa v domovih in drugih primernih poslopjih. Pri zborovanju pa se mladinci in mladinke zberejo jutraj in zvečer odidejo domov. Za drugo obliko so se odločili, kot pravijo, zaradi manjših stroškov. Vprašanje je, če je to res, saj se bistveno povečajo stroški za prevoze.

Kot je povedala Tatjana Pavčar-Milovanović z republiškega sekretariata za ljudsko obrambo, se vsako leto udeleži tega usposabljanja približno tri tisoč fantov in deklet, starih med 15 in 16 let. Čeprav so pričakovali, da bo lani več kandidatov zaradi uvedbe usmerjenega izobraževanja, jih je bilo manj.

Po občinah se tudi zelo trudijo, da bi ta usposabljanja vodila stalna skupina ljudi. Ponavadi so to rezervni vojaški starešini, pedagogi in drugi. Težava je le, da morajo številni med njimi žrtvovati svoje dopuste za takšno usposabljanje. V nekaterih regijah so se dogovorili, da skupaj pripravljajo ta usposabljanja, in tako precej zmanjšajo stroške. Urjenje mladince ali mladinke stane namreč povprečno štirideset tisoč dinarjev. To ni malo. Precej mladincev, ki so končali takšno usposabljanje, se kasneje prostovoljno prijavijo v enote TO, nekaj pa je tudi takšnih, ki kasneje nadaljujejo šolanje v usmerjenem izobraževanju.

Takšna usposabljanja pa niso pomembna samo z obramb-

se mladi začnejo zavedati, da se družba zanima za njihove probleme in jih skuša reševati. Veliko je mladincev, ki so dobili prvo zaposlitev ravno po obrambnem usposabljanju in po pogovoru s predstavnikom zavoda za zaposlovanje.

V kulturno-zabavnih dejavnostih, ki so tudi sestavni del usposabljanja, mladi lahko pokažejo svojo kreativnost na tem področju. Pripravili so številne prireditve, pa ne samo za udeležence usposabljanja, ampak tudi za prebivalce kraja, v katerem so taborili. Na vsakem usposabljanju so izdali tudi eno ali dve številki biltena. Prav zanimivo je primerjati vsebino obeh števil. V prvi je še zelo viden strah, kako bo na usposabljanju. V drugi številki pa mladi izražajo svoje navdušenje.

Skoraj obvezno pripravijo med usposabljanjem tudi obisk v eni od bližnjih delovnih organizacij. Mlade seznanijo z delovnim procesom in z delovanjem samoupravnega in delegatskega sistema. Prav gotovo je za mlade takšen obisk, če je pravilno pripravljen, zelo koristen. Vse pogostejše obiskujejo tudi vojašnice. Mladi lahko primerjajo svojo opremo in orožje s tisto v JLA, pa tudi sicer so lahko primerjali vojaško življenje z življenjem v njihovem taboru.

Kako so mladi navdušeni nad takšnim usposabljanjem in kakšni so njihovi vtisi, priča podatek, da se jih skoraj 95 odstotkov udeleži enodnevnega streljanja ali priložnostne vaje. Vse kaže, da smo pri obrambnem usposabljanju mladine, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja, našli pravo rešitev. Mladi spoznajo, kje je njihovo mesto pri SLO in DS, mnogi dobijo po teh taborjenjih svoje prave zaposlitve, spoznajo gospodarski in varnostno-politični položaj v svoji občini, naši republikah, Jugoslaviji in v svetu. Težave pa nastajajo le pri določevanju datumov za taborjenje. Gre predvsem za mladino iz kmečkih družin in ponavadi je takrat največ dela na poljih. Občine so taborjenja organizirale od začetka julija pa do konca septembra. Kljub temu pa navdušenje mladine kaže, da jih tudi čas ne moti.

Bojan Kuntarič

Ob osnutku sprememb in dopolnil zakona o služenju v oboroženih silah

Pomemben napredek

Sedanji zakon o služenju v oboroženih silah smo sprejeli pred desetimi leti, dopolnili pa smo ga pred šestimi. Zakon je bil dober in je veliko prispeval k razvoju naših oboroženih sil. Družbeno-politično-ekonomski odnosi pa so se razvijali in praksa je pokazala, da moramo spremeniti tudi zakon o služenju v oboroženih silah, ga usklajevati in dopolnjevati. Nekateri dobre poznalci te problematike smo vprašali, kaj mislijo o spremembah in dopolnitvah zakona o služenju v oboroženih silah?

Predsednik komisije za SLO in DS pri predsedstvu RO ZZB NOV Lado Kocijan: »Predlagatelj sprememb je pozorno sledil družbenemu razvoju, posebej na področju delovnih razmer v JLA,

leta navzoče na dveh področjih. To je pri usmerjanju mladine v vojaške in obrambne poklice ter na področju služenja vojaškega roka.

Vsi zvezni zakoni, ki se nanašajo na SLO in DS, so bili 1978. leta parcialno dopolnjevani, kar je dokaz, da gre družba na tem področju hitro naprej. V politični praksi, ob vprašanju nezaposlenosti takoj tudi pomislimo, zakaj se več mladine ne odloči za vojaške in obrambne poklice. Verjetno so spremembe in dopolnila predlagali tudi iz tega razloga. Seveda pa moram poudariti, da obstajajo še velike možnosti in pa prostor za še večjo stimulacijo za vključitev v te poklice.«

Predsednik statutarne komisije predsedstva RK ZVRŠ Miran Bogataj: »Spremembe in dopolnitve so pomemben napredek na tem področju. Seveda pa jih moramo gledati skozi celoten razvoj naše družbe. Bistvena novost je ta, da se razširja možnost razporeditve civilnih oseb na starešinske dolžnosti, izpopolnjen je sistem dopolnjevanja oboroženih sil z vojaško aktivnimi osebami. Spremembe določajo, da lahko

Miran Bogataj

čin podporačnika doseže občan z izpitom. Izpopolnjen je sistem napredovanja. Rezervni vojaški starešine so do zdaj napredovali, če so bili razporejeni v oboroženih silah, zdaj pa bodo tudi, če opravljajo obrambne naloge v civilstvu. Pri aktivnih starešinah bo napredovanje bolj odvisno od dela.

Bistvena novost za rezervne vojaške starešine je torej ta, da se razširja sistem napredovanja tudi glede na dolžnosti zunaj oboroženih sil. Lahko bodo napredovali, če bodo izpolnjevali določene pogoje. Vaje ne bodo več odločilne, ampak tudi druga usposobljenost na področju SLO in DS. Rezervni vojaški starešine bodo lahko napredovali v višji čin, ne glede na to ali so razporejeni na poveljniška mesta. Spremembe in dopolnila pa izpopolnjujejo tudi določila za delovanje v vojni.«

Brane Kromar

žejo, da se tudi v drugih republikah in okoljih srečujejo z manjšim odzivom mladine na razpise za vpis v vojaške šole. Prav gotovo je namen teh sprememb tudi odprava nesorazmerij v narodnostni sestavi aktivnih starešin v JLA.«

B. K.

Še veliko je neizrabljenih možnosti

Odločitev, da tokrat predstavimo KK ZRVS Koseze v občini Ljubljana Šiška, ni bila naključna. Zanimiva je tudi življenjska zgodba 56-letnega Stanislava Čuferja, ki je že tretje leto predsednik krajevne konference, obenem pa tudi podpredsednik OK ZRVS Ljubljana Šiška. Rodil se je na Nemškem rovtu na Gorenjskem. Pri sedemnajstih je postal borec Prešernove in Kosovelove brigade. Iz gozdnega delavca v komisarja čete in kot poročnik se je odločil za vojaški poklic, ki mu je ostal zvest do upokojitve. Med službovanjem v JLA si je nabral dovolj izkušenj, ki jih sedaj prenaša na mlajše rodove.

»Naša KK ZRVS Koseze ima nekaj sto članov vseh starosti in činov. V primerjavi z nekaj prejšnjimi leti smo dokaj aktivni. Ta aktivnost se kaže v sodelovanju z Osnovno šolo Veljka Vlahoviča, Emona, zlasti pa z delovno orga-

nizacijo Agrostroj. Še veliko možnosti imamo pri krepitvi naše organizacije, ki pa jih dostikrat ne znamo izrabiti. Samo z velikim številom naših članov še

nismo vsega dosegli. Res je, da se tudi naša konferenca ZRVS otepa s težavami pri vključevanju novih kadrov, vendar moramo nove člane navdušiti za delo, jim dati svoj prostor. Napačno je misljenje nekaterih, da mora biti član ZRVS tudi rezervni starešina. Ni res! Biti član ZRVS in biti rezervni starešina ni eno in isto. Takšna zasnova naše organizacije daje možnost vsakemu za vključevanje v ZRVS, to je pa tudi ena od odlik prenašanja naših izkušenj na mlajše rodove.

V KK ZRVS Koseze imamo tudi nekdanje borcev NOV, ki s svojimi izkušnjami dograjujejo naš sistem SLO in DS v okviru socialistične zveze. Vendar pa je osnovni cilj naš rezervnih vojaških starešin in nekdanjih borcev skrb za naraščajoči, ki se bo strokovno izpopolnjeval za potrebe SLO in DS in nadaljeval izročila rezervistov in borcev

Stanislav Čufer je že tri leta predsednik KK ZRVS Koseze

Jože Čurin

Rekli so

»Plače niso več plače...!«

Kritična beseda velenjskih borcev

»Ali ni velikanska škoda, da smo izgubili zaupanje naših ljudi,« so se na svoji redni letni skupščini vprašali velenjski borci. Seveda ni ostalo le pri tem vprašanju: brez dlake na jeziku, tu in tam celo preveč kritično so pretresli nič dobrega obetajoč jutrišnji dan, ne pozabljajoč na današnje stiske in težave.

»Videti je, so rekli, da smo v našem gospodarstvu prišli tako daleč, da smo izgubili vsakršna objektivna merila za naše obnašanje: cene niso več cene, plače niso več plače, spodbude za delo ni, dobička sploh ni več, so samo še izgube in navidezni dohodek, ki smo ga že deset let naprej porabili, dinar ni več dinar, ostale so samo še devize, ki nam grozijo, da bodo uničile vse, kar smo doslej dosegli...«

Na vrsto so prišle tudi vse prej kot lahke razmere v Gorenju, zapleti s Körtinom, 80-odstotni osebni dohodki...

Kaj je z odgovornostjo prejšnjega vodstva, so povprašali. V Republiškem informativnem biltenu smo prebrali, je bilo slišati na več kot živahnem sestanku, da je imela Anica Kristan, delavka Gorenja in članica CK ZKJ, daljši intervju za časopis Novosti. Med drugim je dejala tudi to: Morali bi se zamisliti nad dejstvom, da lahko tisti delavec, ki pošteno opravlja svoje delo, postane socialni problem... Delavci Gorenja niso odločali o tem, ali naj hladilnike in zamrzovalnike na domačem tržišču prodajajo za devize. Rečeno je bilo, da krivci za izgube Gorenja ne bodo kandidirali za nobeno vodilno mesto, če pa je že treba zaostri odgovornost, bi bilo to treba narediti poimensko vse do federacije, kjer je bil nekdo verjetno seznanjen s potezami v Gorenju, ki so se kasneje izkazale za veliko napako...

»Vemo, koliko lahko delavci vplivajo na odločitve...!«

Tako ostrih besed seveda niso slišali le velenjski borci, podobno je bilo skoraj povsod, kjer so že imeli letne skupščine. Vendar – vrnimo se v Velenje.

»Delovni ljudje so se naveličali neprestanega ponavljanja, da morajo več in bolje delati, zlasti še, ker ob njihovih dejanskih večjih naporih ni opaziti nikakršnih opaznejših premikov. Delavci zahtevajo, da dobijo za boljše gospodarske rezultate tudi boljše plače... da bodo normalno živeli. Tudi kritika, da so za sedanje gospodarsko stanje vsega krivi delavci, nima nikakršne osnove, saj vemo, koliko lahko delavci vplivajo na gospodarske in druge odločitve,« so zapisali v svojem poročilu.

»Ali sploh premišljamo o tem, kako bomo živeli čez leta?«

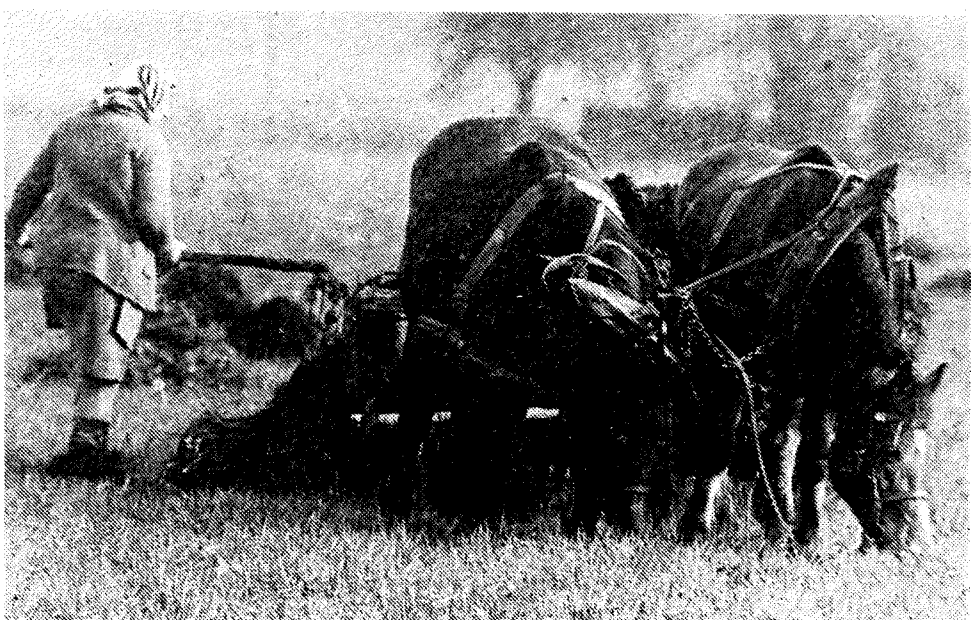
Zborujoči so opozorili še na problem, ki je po njihovih besedah še hujši in težji od »gorenjskega« – na problem velenjskega rudnika. Izkoriščanje rudnega bogastva je namreč zahtevalo v preteklih letih uničenje vrste vasice okoli rudnika pa tudi kmetijskih površin, prizade to pa je tudi mesto Šoštanj. Borci sicer razumejo, da je premog družbi potreben in da se ni mogoče izogniti tej umetni stihiji, da pa bi vendarle lahko hitreje reševali težave, ki nastajajo in ki prizadevajo ljudem precej sivih las, še posebej zaradi neodgovornosti nekaterih.

Posledice, ki nastajajo, pravijo v Šaleški dolini, odpravljajo počasi in – neučinkovito. Ali se sploh zavedamo resnosti in težavnosti tega problema, opozarjajo v Velenju. Ali sploh premišljamo o tem, vprašujejo borci, kaj bomo delali in kako bomo živeli čez dvajset, trideset let, ko bodo rezerve premoga izčrpane? Ko bo od vsega sedanjega bogastva ostala le razdejana dolina, mrtvo mesto in revščina... Kam bomo šli z ljudmi?

»Rudnik zaposluje danes 5262 delavcev. Njihova prekalifikacija zahteva dolgoročno politiko, ki bi jo morali zastaviti že danes. Ali ni absurdno in smešno, da do sedaj nismo našli drugega programa kot reje ovac, se hudejejo v Velenju. Ali bodo ovce rešile perspektivo doline? Morda pa je rudniško vodstvo preveč obremenjeno z raznimi nesoglasji in spori, ki nastajajo med vodilnimi ljudmi in različnimi birokratskimi in tehnokratskimi strukturami, ki so si vzela vodstvena mesta v zakup... Najlaže se je skrivati za mnenjem, da smo vsi enako krivi. Tega se zlasti krčevito oprijemljejo tisti, ki so dejansko krivi za gospodarske in družbene slabosti...«

Takšne in podobne ljudi bi morali umakniti s položajev, so zahtevali v Velenju in hkrati dodali, da sam najbrž ne bo nihče odšel in da jih bo pač treba prisiliti.

»Ali ni velikanska škoda, da smo izgubili zaupanje naših ljudi? Ljudje so dolgo upali in verjeli, sedaj pa nič več. Vsaka potrpežljivost ima svoje meje, so ostro pribili velenjski borci, ki dovolj dobro poznajo razmere v domačem mestu, da lahko kvalificirano odgovarjajo na vsa vprašanja (očitek: ne pozna-te razmer, čemu potem takš-

Težak je voz...

Foto: Janez Zrncec

na razboritost, je potemtakem odveč, op, p.)... Namesto da bi ljudem povedali resnico s preprostimi besedami, jim kar naprej ponujamo neke uganke, ki jih ne znajo rešiti. ...Upravičeno se vprašujemo, kaj delajo resorni ministri v federaciji in republiki in kakšna je njihova odgovornost za slabosti, ki jih ugotavljamo na vseh področjih dela in življenja. Vzemimo za primer kmetijstvo, kjer se vsako leto ponavlja ena in ista pesem: zemlja ni obdelana, ni dovolj semen, primanjkuje umetnih gnojil in škropiv, ni nadomestnih delov za stroje. Če oskrba z vsem tem ni v redu, se moramo vprašati, kaj je z znanjem, sposobnostjo in odgovornostjo ljudi, ki so za te stvari zadolženi. Morda pa so med njimi saboterji? Ne bi škodilo, če bi to preverili.

Temeljita analiza in kritika sta se dotaknili tudi bonov pa električne energije (drage in predrage!), obdavčitve občanov in...

Razraščanje birokracije

»Spomnimo se, s kakšno zagnanostjo smo pred leti razpuščali enotne delovne organizacije in ustanavljali tozde. Dobili smo jih ... in vse, kar sodi zraven. Namesto enega direktorja smo do-

bili kar 32 direktorjev in še ogromno režijskega kadra. Sedanji tozdrovski sistem je ustvaril velikansko uradniško strukturo, ki bremeni gospodarstvo. Tisti ljudje, ki so poprej priganjali k ustanavljanju tozdov, so se sedaj spet oglasili, toda z drugačno parolo: tozde je treba odpraviti...«

Ko se pogovarjamo z ljudmi o vsakdanjih težavah, pravijo borci iz Velenja – in so to povedali tudi na skupščini – nam velikokrat rečejo: za to pa se najbrž niste bojevali? Prizadene jih takšen način premišljanja... Tudi to slišijo, da se preveč mešajo v stvari. Tudi taki so, ki menijo, da je odveč se boricem sploh razburjati, ker da imajo dobre pokojnine in druge družbene ugodnosti... To je posledica minulega dela, odgovarjajo. In vendar se najdejo, ki tudi namignejo, da bi jim morali pokojnine znižati, če bo treba, če bo to zahteval položaj...

»Rezerve je treba poiskati tam, kjer so, med drugim tudi v posebnih pravicah, ki jih uživajo mnogi bivši funkcionarji. Gre za visoke osebne dohodke, ki jih prejemajo ti ljudje, čeprav funkcije ne opravljajo več, pa tudi druge ugodnosti, ki jih plačuje družba, kot so osebni šoferji, stražarji, osebni avtomobili

in še kaj,« je bilo slišati z govorniškega odra.

Ni lahko, a tudi ne tako težko, da bi ne mogli splavati iz težav. Potrebne so resnica, poštenost in zavest, da smo sposobni marsikaj, vendar le z odprtimi kartami, Slepjenja in laži ne potrebujemo, so pribili, še manj nesposobnih in neodgovornih ljudi, bogov in polbogov, ki odjedajo delavcu kruh in mu vsiljujejo nekakšno namišljeno samoupravljanje, prikrojeno po njihovi podobi in željah.

»Nekateri, predvsem mlajši ljudje, so mnenja, da so borci pripeljali družbo v hudo gospodarsko krizo... Rečemo lahko celo to, da je z našim gospodarstvom začelo iti navzdol takrat, ko smo bili potisnjeni na stranski tir. Če je kdo od borcev politično soodgovoren za današnje razmere, potem so to predvsem tisti borci, ki še danes sedijo na vodilnih mestih, pa niso ničesar ukrenili, da bi pravočasno preprečili prekomerno trošenje, lagodno življenje nad realnimi možnostmi in veliko zadolževanje v tujini. S tem prav gotovo niso storili usluge mlajšim generacijam, ki bodo morale te grehe plačevati še dolga leta...«

Priredil:
Milenko Strašek

Trkanje na zaprta vrata

Triinšestdesetletni Marjan Smole iz Ljubljane je 100-odstotni vojaški vojni invalid. Z ženo, ki je tudi invalidka (50-odstotna), živi v udobnem dvosobnem stanovanju ob Celovski cesti 122. Torej stanovanjski problem ni vprašanje. Pa vendar. Kaj pravi in nad čem se hudeje Marjan, tudi nekdanji udeleženec NOV:

»Ze pred petnajstimi leti sem pisмено zaprosil OO ZZB NOV Ljubljana Šiška pa tudi stanovanjsko komisijo pri mestnem odboru ZZB NOV za zamenjavo stanovanja s takšnim, ki bo primerno mojim invalidskim potrebam. Zdravje se mi iz dneva v dan slabša,

doma že imam invalidski voziček, in bojim se, da bom nekega dne za vedno priklenjen nanj. Ne prosim nemogoče, le želim si, da bi imel takšno stanovanje, v katerem bi se lahko gibal z vozičkom, pa tud manjši prostor za moje ortopedske pripomočke ne bi bil odveč.

»Z ženo bova nekega dne prisiljena poiskati osebo za pomoč in oskrbo, toda v tem stanovanju to ni mogoče. Doslej sem pisal različne prošnje na družbenopolitične organizacije in društva, na krajevno skupnost Ljuba Šercerja in drugam, toda doslej nisem dobil nikakršnega odgovora.«

Za mnenje smo zaprosili

Marjan Smole

Vinka Rakovca, predsednika mestne Zveze invalidov Ljubljane, in Cveta Novaka, predsednika OO ZZB NOV Ljubljana Šiška.

Nemška vojaška bolnišnica v Novem Celju

Od samega začetka sem naročen na TV-15 Naš tovariš, pa še do danes nisem zasledil zapisa o nemški vojaški bolnišnici v Novem Celju in kakšen pomen je imela za narodnoosvobodilno gibanje.

V tej bolnišnici se je zdravilo več kot dvesto nasilno mobiliziranih Slovencev, v glavnem Štajercev. Vanjo so prihajali na zdravljenje hujše ali lažje ranjeni vojaki. Med njimi je bilo tudi veliko takih, ki so zboleli na dopustu.

Za Slovence je bila ta bolnišnica prava zbirna baza za odhod v partizane. Še hujši invalidi so po svojih močeh pomagali NOG. Ranjenci smo dobivali po zvezah literaturo in se tako seznanjali s položajem na frontah in kaj se dogaja po Jugoslaviji. Med nami je bil tudi radioamater Šipek iz Trbovelj, ki je tudi redno poročal, kaj je slišal po tujih radijskih postajah.

Nemški zdravnik je vedel za naše početje in ni ukrepal. Omogočal nam je celo dopuste, da smo laže dobili stike za odhod v partizane. Iz bolnišnične lekarne pa smo dobivali sanitetni material, ki smo ga pošiljali partizanskim enotam.

Franc Nesman. Planica 76 Rateče

Vinko Rakovec: »Društvo invalidov šišenske občine ni imelo možnosti, da bi rešilo problem Marjana Smoleta. Vlogo za zamenjavo stanovanja smo odstopili stanovanjski komisiji pri mestnem odboru ZZB NOV Ljubljana, ki je tudi pristojna za reševanje vloge. Kot predsednik invalidske organizacije bom storil vse, da bi mu pomagal.«

Cveto Novak: »Pripravljeni smo pomagati tako borem kot invalidom. Toda Smole je že dobil dvoje stanovanj borčevske organizacije. Sedaj želi trisobno stanovanje, za katerega bi morali odšteti 350 starih milijonov in še več, toda borčevska pa tudi invalidska organizacija nimata toliko denarja, da bi lahko izpolnjevali vsako željo, čeprav tudi upravičeno. Smoletu smo že dvakrat pomagali, toda v sedanjem času mu ne moremo dati trisobnega stanovanja, kjer on želi. Tudi MO ZZB NOV ima enako mnenje. To pa ne pomeni, da ne želimo pomagati, toda upoštevati moramo sedanje razmere in tudi želje tistih, ki so s stanovanjem precej na slabšem!«

Kakorkoli že, Smole je trkal na vsa mogoča vrata, pisal prošnje, toda prošnje so ostale le neizpolnjene obljube. Sicer pa bodo zadnje besede imeli družbenopolitični dejavniki skupaj z borčevsko organizacijo, kamor se je Marjan Smole ponovno obrnil.

Jože Čurin

Rekli so

»Nekatere zelo očitno skrbi, kaj bo, ko ne bo več tem iz narodnoosvobodilnega boja. Če bi se, denimo, opredelil za pisanje o tem obdobju zgodovine z dvostranskih stališč, črno-belo torej, potem je tovrstno pisanje bržkone res že preseženo in – že zdavnaj nepotrebno. To pot potrebujemo kritičnosti in nenehnega preverjanja dejstev. Seveda je res, da to nekatere bode v oči. Pozabljajo pač, da je bila vsaka revolucija proces, ki je kajkrat ošvrknil tudi svojega človeka, proces, katerega vodilni ljudje, gonilna sila, so delali tudi napake, bili le »ljudje« in nič več.

Narodnoosvobodilni boj tematsko nikakor ni izčrpan. Nasprotno, gre za lepo število neraziskanih področij, ki še čakajo znanstvenike. Tako so, na primer, nepopolno raziskani domača reakcija, slovensko domobranstvo in bela garda pa še kdo. Vse premalo smo se pri pisanju ozirali na vlogo tako imenovanega »malega človeka«, brez katerega revolucije sploh ne bi izpeljali. Silna demokratičnost in neupogljivost tega človeka, ki si je tudi danes sposoben sam vladati, brez kakršnihkoli namišljenih – in vsiljenih – predstavnikov – je gotovo izreden vir proučevanja. Vznemirja me tudi vprašanje oskrbovanje vojske in prebivalstva in rekrutiranje novih vojakov, partizanov. Tudi o partijskem gospodarstvu bi se še dalo kaj povedati in še o čem.

Pri pisanju človek naleti na težave. Nekateri mislijo, da so monografije pisane preveč formalistično, da se v njih ne vidi človeka. Drugi zagotavljajo nasprotno. Mislim, da sta oba načina dobra in – združljiva.

Zagotovo pa se je treba odpovedati individualnosti v klasičnem zgodovinopisju. Kar se tiče monografij, o teh največ razpravljamo, nekako popularne so: ni nujno, da so vse pisane po istem kopitu. To naposled tudi ni prav. Obvelja naj avtorjeva izbira. Ne pozabimo: v različnosti je bogastvo!«

Lado Ambrožič-Novljan

Nastalo je v tednu razorožitve OZN

O miru in za mir

Pred nami je knjiga, ki je v januarju letos izšla v pet tisoč izvodih. Kot izdajatelj in založnik se je zanjo odločila Socialistična zveza delovnega ljudstva mesta Ljubljane odgovorna urednica pa je Olga Vipotnik. Naslov knjige Cicibani, pionirji, mladina Ljubljane o miru in za mir jasno označuje vsebino knjige. Povejmo še to, da jo sestavljajo številne risbe in spisi, ki so jih v tednu razorožitve v oktobru 1983 risali in pisali cicibani, pionirji in mladinci ljubljanskih vrtcev, osnovnih in srednjih šol. Med šestdeset tisoč nastalimi izdelki so izbrali najboljše za objavo, zlate v eno samo željo po miru in odločen protest proti nasilju ter nezadržnemu oboroževanju z raketami, atomskim orožjem. Mladi rod je odkril svoj pogled na današnji svet, opozoril na ogroženost človeštva, na umiranje svobode in umiranje svobodnih ljudi. V svojih enkratnih izpovedih je zapustil izročilo poznejšim rodovom, obenem pa mladi v besedah in slikah odkrivajo sedanjemu času njihove stiske in želje, ko sicer odrasčajo doma v miru, pa vendar pod pritiskom vojnih grozot v bližnjem svetu. Zato se ponavljajo njihovi stavki: »Nočemo vojne! Hočemo mir!« To za otroke niso gole fraze. Ali pa: »Vodite lji, znanstveniki, vojaki! Odrasli ste, ne igrate se več! Kot otroci ste videli vojno. Ostali

ste živi. Bomo ostali tudi mi?« Ali ni v teh besedah več kot otroška misel? In dalje razmišljajo: »Če bi bil jaz generalni sekretar OZN, bi zahteval, naj

uničijo rakete, jedrske glave pa naj bi dali v jedrske elektrarne. Imeli bi dovolj električne energije.«

»Sanjalo se mi je, da se je po

svetu končala vojna in da je prišlo do razorožitve.« Kako lepe sanje...

»Ne delaj orožja, če vidiš, da

je treba mesiti kruh!« To ni več prošnja, to je zahteva otrok.

Izluščili smo samo nekaj misli, nekaj tistih, ki se prepletajo na 120 straneh. Daljše sestavke bomo objavili na naši mladinski strani. Ob prebiranju izpovedi, ki so prišle od srca in brez prizanašanja, se v nas ponovno potrdi spoznanje, kako usodno smo povezani s svetom, kakršen je in zato ne moremo biti brezbržni, ko drugi narodi izgubljajo svobodo ali celo izginevajo. Naša dežela je del tega sveta, pomaga iskati poti za odpravo kriznih in vojnih žarišč. V gospodarskih težavah in v naporih, v katerih se je znašla, mora še bolj skrbeti za svojo obrambo, da ne postane plen in igračka vesil. Zato protestiramo, zato otroci postavljajo vprašanja, na katera vztrajno iščejo odgovore, zato opominjajo odrasle, da je treba tudi nje vprašati, kaj mislijo o dogajanjih v svetu in kako bi ga oni spremenili. Njihova merila so stroga in nepopustljiva.

Mladi rod Ljubljane se je tako v besedi in sliki na svoj način odzval razglasu OZN, naj se pridruži prizadevanjem za mir, pravice in svobodo malih narodov in proti atomskim orožarnam sploh.

Ziva Drole

Napredek ni enakomeren

Konec prejšnjega tedna je bilo v Ljubljani dvodnevno posvetovanje o stanju in razvoju družbenih znanosti na Slovenskem. Pripravila sta ga Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter raziskovalni inštitut fakultete za sociologijo, politologijo in novinarstvo Univerze Edvarda Kardelja.

Osnovna ugotovitev posveta je, da so družbene vede pri nas napredovale veliko bolj v količinskem kot pa kakovostnem pogledu. Pri teh vedah sicer zelo veliko načrtujemo, hkrati pa na tem področju vlada tudi velika nenačrtanost. Družbene vede so doživele veliko organizacijskih sprememb, ki pa so ponekod postale ovira produktivnemu delu. Velikokrat tudi v družbenih vedah družbenopolitično delovanje nadomešča znanstvene naloge. Rezultati znanstvenega dela na tem področju imajo prepogosto premajhen odziv v javnosti. Prehitro vsakemu premišljanju o naši družbi priznamo status teorije. Po drugi strani pa ostajajo nekateri pojmi, predvsem marksistični in tisti, ki jih je uvedla družbenopolitična praksa, neproblemizirani, ker jih družboslovci dojemajo kot danost.

V dokaj polemični razpravi so udeleženci posveta načeli razmerje med politiko in znanostjo. Del je zagovarjal stališče, da obstaja represija politike nad znanostjo, drugi pa so trdili, da obstaja tudi represija znotraj znanosti same.

Eden od udeležencev je dejal, da se pri nas družbene znanosti omejujejo na ugotavljanje in razlaganje empiričnih družbenih form, s tem pa s svojimi raziskavami potrjujejo in evidentirajo obstoj ideološke členitve družbe. To pa ni nič drugega kakor samopotrjevanje ideologije skozi raziskovalne tehnike.

Takšni posveti so prav gotovo pomembni in prispevajo k pravilnejšemu odnosu med znanostjo in družbeno prakso. V prihodnje bo SAZU ob pomoči filozofske fakultete organizirala tudi posvet o humanističnih vedah.

Bojan Kuntarič

Partizanski pevski zbor

40 let zvestobe borbeni pesmi in njenemu izročilu

5

Pevci PIPZ so v Italiji nastopili večkrat. Med temi nastopi sta tudi dve večji turneji, ovenčani z lepimi uspehi.

Prva turneja je bila v avgustu leta 1964. Začela se je v pobratenem mestu v Ljubljano, Pesaru, in nadaljevala v Fossombrone, Fano, Pergola, Urbino, Cagli in v San Angelo in Vado. Partizanska pesem je odmevala v vseh občinskih središčih pokrajine Pesaro.

Program pesmi je vseboval partizanske pesmi jugoslovanskih narodov ter italijanske partizanske in revolucionarne pesmi. Povsod so pevce navdušeno sprejeli, s posebnim aplavzom pa so nagradili pesmi, ki so jih pevci zapeli v njihovem jeziku. Turneja pevcev PIPZ je bila vključena v praznovanje 20-letnice italijanskega odporniškega gibanja in je v vseh krajih, kjer so pevci nastopili, navdušila poslušalce in dosegla velik uspeh. Gostitelji so bili s koncerti izredno zadovoljni. Ob slovesu pevcev so bili navzoči vsi predstavniki mest, kjer je pel PIPZ. Župan mesta Pesaro, ki se je

dobili veliko priznanje. Za njimi se je burno pozdravljen pojavil PIPZ. Že prva pesem je navdušila, in to navdušenje poslušalcev se je stopnjevalo z vsako pesmijo ter doseglo vrhunec v pesmi »Brigata Garibaldi«. Ko so pevci končali nastop z Internacionalc, so navdušeni poslušalci prišli do odra, ploskali in zahtevali še dodatne pesmi.

Naslednji nastop je bil v Rimu. Za pevce je bil to zgodovinski dogodek. Peti partizansko in revolucionarno pesem v Rimu, mestu, kjer je bilo nekdaj fašistično gnezdo, je pomenilo veliko zmagovalstvo tudi vsem tistim, ki so organizirali in ustanovili Invalidski pevski zbor.

Festival »L'Unità« je trajal teden dni. Sklepni nastop so imeli pevci PIPZ. Prireditve je bila organizirana na velikem športnem stadionu. Z lepo urejenega odra na sredini stadiona, osvetljenega z močnimi žarometi, je v vsem svojem žaru in mogočnosti donela naša partizanska pesem, navdušeno pozdravljena večti-sočglavo množico. Nastopajoči pevci najbrž

V Celju obisk razstav ne upada

Seminar, ki so ga celjski muzealci (gre za Muzej revolucije) pripravili skupaj z zavodom za šolstvo, z učitelji in profesorji zgodovine, z delovnim naslovom »Kako in zakaj v Muzej revolucije Celje?«, ni naključno dejanje: Število obiskov srednješolcev v slovenskem merilu zadnje leta opazno upada. Razlogov za to je seveda več, neljubo dejstvo pa ne izvirja le iz nezanimanja za polpreteklo zgodovino, pač pa so razlogi še kje drugje. Kaj torej storiti, da bi se položaj izboljšal?

Razstavne zbirke v Celju pa tudi zunaj mesta, so več ali manj urejene ne le skrbno, temveč tudi privlačno, bogato ilustriirano. V povezavi z dobro organiziranostjo se vsi ti elementi še bolj pokažejo. Nenehna iskanja novega, izrazitejšega, boljšega in prijetnejšega za oko seveda nujno tudi rodi sado. Trdnjša povezava s pedagogi – korak k temu je tudi omenjeni seminar – bo delo muzeja in s tem tudi polpreteklo zgodovino mladim še približala.

V preteklem letu so v muzeju dopolnili kartoteko za povojno zgodovino, izpiske za obdobje predvojne zgodovine, zlasti leta 1934, 1935 in 1936. Pri tem so se oprli predvsem na časopise Slovenec, Jutro in Delavski obzornik. Ob tem so zbirali in iskali snov, ki zajema znotraj Svobod v Celju. To je celjski dogovor kot prve oblike oziroma začetku ljudskofrontnega gibanja na Slovenskem. mst

Književniki, padli med NOB

Stanko Vuk

Ob 40-letnici smrti

Med imeni padlih slovenskih književnikov med NOB, vklesanimi na spominski plošči Društva slovenskih pisateljev, je tudi ime Stanka Vuka, primorskega književnika, ki se je rodil 12. novembra 1912 v Mirnu pri Novi Gorici. Doživljal je nemirno in razgibano študentsko mladost, že zelo zgodaj se je opredelil kot zavezanec in napreden Slovenec. Študiral je na italijanskih univerzah v Benetkah in Padovi in leta 1938 postal doktor političnih in diplomatskih ved. Leta 1940 je bil na velikem tržaškem procesu obsojen na petnajst let ječe. Posebno fašistično sodišče je ob tej priložnosti prišlo iz Rima v Trst, da bi sodilo skupini slovenskih komunistov »teroristov« in razumnikov. Da bi upornim in naprednim slovenskim razumnikom, ki so se upirali fašističnim in raznarodovalnim metodam, naglano strah v kosti, je uporabilo pri izreku sodbe eksemplarčni kazni na zrežiranem procesu.

Stanko Vuk se je ob zlomu

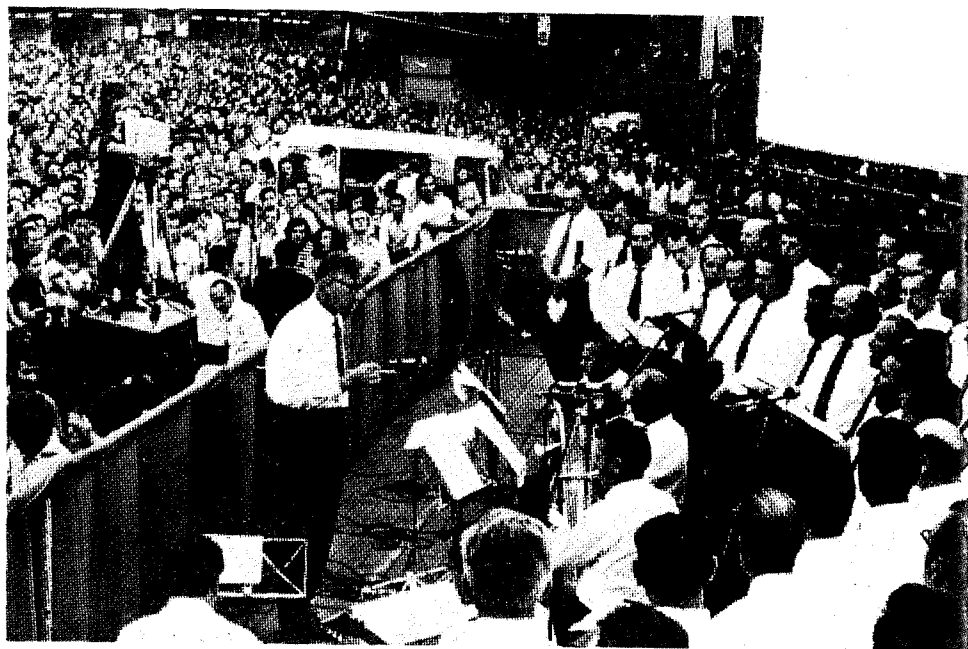
Italije leta 1943 rešil iz ječe in odšel iskal priložnosti za odhod v partizane. Ko se je zdelo, da je ta priložnost nastopila, so ga 10. marca 1944 v doslej še nepojasnjenih okoliščinah zahrbtno umorili.

Kot književnik se je začel uveljavljati že v dijaških letih, prve pesmi je objavil v primorskem mesečniku Družina, sodeloval je še v Domu in svetu, Mladiki, v reviji Dejanje in v almanahu Slovenske novele (1935). Slovenska literarna zgodovina ga obravnava kot tenkočutnega lirskega pesnika. Često se je pod svoje pesmi podpisoval s psevdonimom Slavko Slavec. Njegove pesmi, črtice, tihožitja z goriške, istrske in kraške pokrajine so polne nežne čustvenosti in tople človečnosti. Pisal je tudi vedre, prešerne in sončne pesmi o človeku in njegovem trpljenju. Takšna so tudi njegova pisma, ki jih je pisal svoji ženi iz zapore v Fossanu v Piemontu, polna človeške toplote. Kar je napisal in objavil v skrivnih in javnih primorskih glasilih in

v osrednjih slovenskih leposlovnih revijah, govori o njegovem osebnem svetu in o zemlji na slovenskem zahodu, o slovenski Primorski. Ni bil samo pesnik in pripovednik, pisal je tudi kritike in poročila, ves je bil sredi kulturnega in umetniškega snovanja. Po njegovi smrti je leta 1959 izšla njegova knjiga Zemlja na zahodu, ki sta jo uredila M. Matičetov in Lino Legiša.

Doslej sem že pisal o mnogih slovenskih književnikih, ki so padli med narodnoosvobodilno vojno. Ugotoviti pa moram, da so podatki o njih, življenjski in književni, zelo skopi in skromni. Tudi o Stanku Vuku je tistih nekaj bore vrstic v slovenskih literarnih zgodovinah vsekakor premalo za to, kar je žrtvoval in ustvaril za svoj narod. Padlim književnikom smo ostali dolžni še marsikaj, najmanj pa to, da njihovo življenjsko in literarno zapuščino obdelamo na bolj sistematičen način.

Dušan Mevlja

200000 poslušalcev pozdravlja borbeno pesem v Milanu

pevcem še posebno zahvalil, je končal z besedami: »Srečni smo, da ste prišli k nam s pesmijo, ki se je rodila v boju za vašo in našo svobodo.«

Druga turneja po Italiji je bila leta 1973. Pevci so nastopali v okviru prireditve na festivalu »L'Unità«. Prvi nastop je bil v Benetkah. Za koncerte na tem festivalu je zbor pripravil, mednarodne revolucionarne pesmi Spanije, Francije, Nemčije, Sovjetske zveze, Poljske, Italije in Jugoslavije. Peli so jih v jeziku države, iz katere je pesem izšla.

Na festivalu v Benetkah so pred nastopom pevcev Partizanskega invalidskega pevskega zbora peli odlični romunski madrigalisti. Pri poslušalcih, bilo jih je več tisoč, so ti umetniki

ne bodo nikoli pozabili veličastne slike poslušalcev, ki so stoji in z dvignjeno pestjo pozdravljali Internacionalo in njih. Kako mogočna je moč pesmi, če je zapeta lepo in prepričljivo!

Sklepna manifestacija in prireditve festivala »L'Unità« je bila v Milanu. Pevci PIPZ, ki so že v Benetkah in Rimu dali tem prireditvam svojevrsten uspeh, so nastopili na tej slovesnosti, kjer je bilo zbranih več kot 200.000 poslušalcev. Izvajalce je ogromna množica ljudi pozorno poslušala, jih nagradila, ne samo s ploskanjem, ampak z močnimi in navdušenimi vzkliki. Partizanska pesem je zopet navdušila in osvojila nove in nove tisoče poslušalcev.

-ce-

Ob 40-letnici veržnih zločinov na Jesenicah

Krvavi prvoaprilski pohod

jeseniških črnorokcev

Kdo ve, zakaj so si črnorokci izbrali prav noč s petka na soboto, od 31. marca na 1. april leta 1944, za mrtvaški ples? Kako so izbirali žrtve? Kje je bilo njihovo zborniško mesto? Ura je bila pol enajstih ponoči, ko so se k stari tovarniški stanovanjski stavbi plazili štirje zakrinkani moški v civilnih oblekah.

»Aufmachen, sofort!« je odjeknil basu podoben glas. Močno butanje po vratih je prebudilo stanovalce, ki so bili sicer vajeni ropota, saj je hiša stala tik pred obrati železarne. Domačini so ti isti stanovanjski stavbi pravili kasarna.

V stanovanje tovarniškega delavca Franca Marklja so vstopili trije moški, eden pa je ostal zunaj na straži. Govorili so nemško s čudnim naglasom. Očitno je bilo, da jim nemščina ni materin jezik.

»Takoj se obleci,« so ukazali Francu, »z nami pojdeš na policijo.«

»Hitro, hitro,« so priganjali. Nekdo ga je zgrabil za vrat in potisnil skozi vrata.

Zena je planila v jok: »Ubili ga bodo. To niso policisti, ampak črnorokci. Le kaj jim je storil. Tako dober mož in oče je.«

Odšla je v sobo in zagledala otroka, ki sta sedela na postelji in s široko razprtimi očmi prestraženo skušala uganiti, kaj se dogaja. »Spita, otroka, le spita, očka se bo kmalu vrnil,« ju je skušala potolažiti in hkrati skriti solze in bolečino.

Minili sta dve uri. Zena Franciška je še vedno sedela v kuhinji in premišljevala. Ura je odbila polnoč, ko se je vznemirila. Nekdo trka na vrata. Groza jo je obšla. Že je hotela pogledati, če je dobro zaklenila vrata, ko je slišala pridušeno stokanje: »Franciška, Franciška, pomagaj!«

Pred vrati je ležal njen mož in prosiče stegoval krvave roke. Pocepnila je, ga objela in vzdihnila: »Moj bog, kdo ti je to storil? Zakaj, zakaj...?« Skušala ga je vzdigniti, a sama tega ni zmogla. »Nikar se ne muči,« je komajda izustil, »ne morem stati. Kar povleci me v kuhinjo.«

»Tončka, Francek, vstanita, pomagajta!«

Otroka sta zajokala, ko sta zagledala očeta. V kuhinji ga je žena slekla in mu skušala očistiti krvave rane.

»Barabe, ubiti so me hoteli,« je stokaje pripovedoval, »pri pralnici v Hrenovci (ta kraj je danes že znotraj železarne) so začeli valme streljati in mi zabadati nože v telo. Nikogar nisem poznal. Sploh niso bili od policije. Vsi so bili Slovenci.«

Franco Planinc, uradnik v železarni, organizator tajne četniške organizacije na Jesenicah. Vosovci so ga usmrtili v njegovi sobi na Jesenicah.

Franciška je počepnila in objela sina Franca: »Očka umira. Si upaš po zdravniku?«

Franc je prikimal. Pred njim je v mlaki krvi ležal njegov oče. »Pazi,« mu je pred odhodom naročila mati, »policijska ura je. Če te zaloti vojaška patrulja, te lahko ubije. Na klic stoj se ustavi in povej, da greš po zdravnika.«

Svignil je v temno noč. Dobro je poznal pot, saj so se tod otroci radi igrali ravbarje in žandarje. Čutil je, da opravlja možato nalogo. Nič več ni mati ne bo mogla reči, da sem še otrok. Kakšen fantek neki, saj sem star že enajst let.

Dr. Tancer je stanoval v stavbi, v kateri je danes restavracija Triglav, poleg železniške postaje, v sosednji hiši pa je bila izpostava jeseeniškega gestapa. Do tja in nazaj, sredi Jesenic, nihče ni ustavil mladega sla in tudi Franc ni srečal nikogar.

Medtem je mož s poslednjimi močmi pripovedoval ženi, kako se je po vseh starih priplazil do bližnje vile, v kateri je stanoval obratovodja železarne Avstrijec in nacist Semlak. Niso mu hoteli odpreti, nihče se ni oglašil. Od tam se je priplazil do doma. Za petsto metrov je potreboval dve uri. Za njim se je kot rdeč trak vlečla krvava sled.

Sin je kmalu pripeljal zdravnika. »Nekateri koljejo, mi pa šiva-

mo in zdravimo rane,« je mrmral, ko je obvezoval ranjenca. Poklical je rešilni avtomobil, da je odpeljal moža na Golnik v bolnišnico.

Drugi dan ga je žena obiskala. Se je bil pri zavesti.

Močan je, je premišljala, ko se je z vlakom vračala domov, morda bo le okreval. Kako naj sama preživim dva otroka? Doma jo je že čakalo telegramsko obvestilo o moževi smrti.

Potem, ko so razmesarjenega Marklja vrgli čez plot, so se črnorokci usedli v avtomobil, ki jih je čakal pred upravno stavbo železarne. Nasproti železniške postaje na Jesenicah je stanoval 29-letni fotograf Jože Žerjal. Trije so obkolili hišo, dva pa sta potrkala na vrata stanovanja. Oglasila se je ženica, ki jim je povedala, da Žerjalovi ne stanujejo v tej hiši, pač pa v neki drugi.

Ga bomo pa drugič poiskali, so sklenili in se odpeljali po cesti ob železniški progi proti Javorniku.

V enosobnem kletnem stanovanju na Javorniški poti št. 17 se je Ana Vengar pravkar odprav-

Franco Markelj

ljala spat. Mož je bil v nočni službi. Že je odgrnila odejo, ko je skozi okno zaslišala glas: »Gospa Vengar, odprite!« Odrevenela je. S široko odprtimi očmi je strmel v okno. Spet trkanje in klicanje. Uboga otroka, le kaj mi hočejo. Groznje. »Odprite, drugače razbijemo okna in vrata.« Nekdo je z baterijo posvetil skozi okno.

»Moža ni doma,« je rekla, kot da bi se opravičevala, ko je odprla vrata.

»Kdo vas sploh vpraša po možu. Kje stanujejo Pajerjevi?«

»Zgoraj,« je izdala z bolečino in zlohotno slutnjo.

V pritličnem stanovanju (nad kletnim v katerem so bili Vengarjevi) so stanovali Specovi, ki so bili lastniki hiše. Nad njimi v prvem nadstropju so stanovali Pajerjevi. Specovi in Pajerjevi so imeli vhod s ceste, lahko pa se je v stanovanju prišlo po notranjih stopnicah skozi Vengarjevo stanovanje. Ta vhod so si izbrali črnorokci. »To tudi kaže, da so bili zelo natančno obveščeni o vseh prostorih in stopnicah v hiši.

Pajerjevi so že spali. Mož Leopold in njegova pet let mlajša žena Gusti sta bila srečen zakonski par. V zibelki poleg postelje je spala njuna devetmesečna hčerka Alja. V sosednji sobi je bila služkinja s hčerko.

Pajer je takoj spoznal, da slabo nemško govoreči možje niso Nemci in ne policisti.

»Hitro, hitro se oblecite, kaj se tako obotavljata,« so ju priganjali kot pastir čredo pred nevihto.

Gusti je žalostno pogledala spečo hčerko. »Gospa, saj vas bomo po zaslišanju takoj izpustili,« jo je skušal nekdo potolažiti. Morda pa ne bom tako hitro nazaj, si je mislila in vzela s seboj torbico za pletenje in torbico z denarjem in zlatino.

Zunaj na cesti je Gusti zavila na levo proti Jesenicam.

Mara Kelih

»Gospa, na desno gremo, proti Javorniku,« so jo opozorili. Presenečena in prestrašena je pogledala moža in rekla: »Saj na Javorniku ni policijske postojanke. Polde, zdaj vem, kam naju peljejo!«

Mož Ane Vengar je prišel zjutraj domov iz nočne službe. Med potjo je v Spornovem grabnu blizu železniške proge in en kilometer od doma našel klobuk in ga prinesel domov.

»Zdi se mi, daje to Pajerjev

klobuk,« je dejal ženi, ko je vstopil.

»Kaj, da so ju odpeljali neznanci?« se je začudil, ko je slišal ženino pripoved o nočnem dogodku. Se enkrat je vzel v roke klobuk in šele tedaj je na njem opazil krvav madež.

Približno ob istem času je po železniški progi z Jesenic proti Javorniku šel progovni preglednik. V bližini Spornovega grabna je tik ob progi zagledal dvoje trupel, moškega in ženske. O tem je obvestil policijo in šefa železniške postaje. Trupli so odpeljali v jeseeniško mrtvašnico in ju identificirali za zakonca Pajer. Na željo sorodnikov so ju pokopali v Radovljici.

Po umoru zakoncev Pajer se je avtomobil v črnorokci ustavil pred delavsko barako v Savski ulici št. 12 na Javorniku. V tej baraki je stanovalo devet strank.

Sladki sen dvajsetletne Mare Kelih je prekinilo trkanje po oknu.

»Odprite, policija!«

V hiši so spali 55-letna Mati Marija, 28-letni sin Evgen in hčerka Mara.

Sina bodo zaprli, je pomislila mati. Vstopili so trije zakrinkani moški. Eden je domačin, je pomislila mati, ko je zagledala neznanca v civilni obleki, kako si z robcem zakriva obraz.

»Mara mora takoj z nami na policijo!«

»Nikamor ne grem brez ma-

»Nekdo je zunaj po slovensko zaklical: »Opravi hitro!«

Fant s športno kapo, potisnjeno na oči, je iz žepa potegnil pištolo in devetkrat ustrelil v Maro.

Iz globine materinega srca je kot prodorni glas sirene izbruhnili krik: »Morilci, morilci, stokrat prekleti morilci!«

S prsti je skušala ustaviti krvave izvire iz hčerinih ran. Nad njo je v zraku zafrotal letak in se počasi spustil poleg mrtvega dekleta. Evgen ga je pobral in pokazal materi rekoč: »Poglej, pustili so letak s črno roko. Kakšni policisti! Črnorokci so bili, domačini. Enega sem prepoznal.«

Trideset minut čez polnoč je čas zaznamoval dva dogodka: približno ob tem času se je po dveh urah priplazil domov Franc Markelj, prva žrtev nočnega pohoda, kateremu so črnorokci prizadejali kar 14 ran; in prav tedaj so črnorokci že trkali na vrata stanovanja zadnje žrtve s spiska nočne moritvene žetve.

Črnorokec je z baterijo posvetil v vrata podstrešnega stanovanja, do katerega so vodile zunanje stopnice. Na vratih je zagledal napis: Krojač Adolf Oblak.

»Odprite, policija,« so klicali v nemščini. Policija je zakon, posebno v vojni. Le kdo bi se ji upal upreti?

V pritličju je stanovala Spen-

dalova družina. Iz tega stano-

Ivanka Oblak

vanja ni bilo stopnic do zgornjih sob. Na podstrešju sta bili dve sobi. V eni je stanoval 32-letni krojač Adolf z materjo. Adolf je bil invalid. Ko je bil star dve leti, je nesrečno padel in si nalomil hrbtnico. Pohabljenega otroka so povsod prezirali in zaničevali. Oče, ki je bil v službi pri železnici, je umrl, ko je bil Adolf star štiri leta. Zanj je skrbela mati, ki se je zaposlila v železniški kuhinji. V drugi podstrešni sobi je

Ivan Jan

Strdenovi

Mladinska zgodba, ki sega tudi v čas dražgoške bitke

Na to Milan ni mogel molčati, čeprav je ugovarjal, da je Viktor zagazil že zelo globoko.

»Tako torej. Namesto, da bi te motilo, ko nacisti gazijo deželo za deželo, se nad tem navdušuješ!«

In pri nas? Te nič ne motijo polni zaporji poštenih Gorenjcev v Begunjah? Si slep ali pa celo pomagaš izganjati domače učitelje, zdravnike, profesorje, ugledne ljudi – in celo duhovnike? Ne čutiš, da so nacisti v slabem mesecu dali deželni nemški videz, da so vsi napisi že nemški, da je v uradih treba govoriti nemško, da so v šolah nemški učitelji? Si morda slišal, da so naši otroci v nekaterih šolah morali trgati in zažigati slovensko knjige? Morda pa si nacisti celo sam nagovarjal k temu!?

Rafko pod oknom je otrdel čakal, kdaj bo Viktor vrgel Milana iz hiše, a to se začudo ni zgodilo. Milan je celo nadaljeval:

»O novem redu govoriš, o tem, da sva pravzaprav oboje govorila čez gnilo Jugoslavijo! Govoriš, da je Hitler k nam prinesel svobodo, a? Res je bila trhla stara država, a vendar je bila naša. In kar je bilo v njej narobe, bomo popravili mi, ne pa nasilni nacisti!«

Viktor je ugovarjal in govoril, kako so že zdaj vsi brezposelni zaposleni, da imamo vsi prehrano, enake karte. O tem, kar mu je našteval Milan, pa ni hotel spregovoriti. Malce pa ga je bilo sram ob tako oprijemljivih dokazih. In bolj s pršnjo kakor z groznijo je ponovno nagovarjal Milana:

»Ne sili z glavo skozi zid. Na gestapu te imajo že zapisanega. Če ne bi bil tvoj sorodnik

in ne bi bil jamčil zate, je vprašanje, kako bi bilo s teboj! Ali ne uvidiš, da tebi in vsem vašim želim le dobro?!

Milan je v tem čutil resnico, predvsem pa groznjo. Uvidel pa je tudi, da bo z Viktorjem težko. Ni mu preostalo drugo, kot da ga je s svoje, osvobodilne in slovenske strani samo še opozoril:

»Daleč si se spustil, ko imaš raje okupatorja kakor svoje. A tudi jaz ti govorim kot sorodnik: če boš nadaljeval tako, kot govoriš in delaš zdaj, se bo slabo končalo! Dolžan sem te opozoriti, da ne nas ne drugih naših ljudi ne boš naznanjal Nemcem. Tudi jaz ti vračam ono, da imajo tudi stene ušesa! Ostani vsaj malo Slovenca!«

»Tako, da bi jaz izdajal koga, to pa ne. Le dopovedujem tebi in vsem vam, da ste zapeljani, da je Hitler nepremagljiv in da bo naredil red tudi pri nas! Sicer pa – čas bo razčistil vse! Ti pa si me razočaral!«

Milan ga je debelo pogledal:

»Ti govoriš o razočaranju? Ti, ki si se opredelil za Hitlerja, za...«

Milan je hotel reči, za tega največjega zločinca v zgodovini, a si je premislil. Moral je misliti na vse drugo in druge!

Razšla sta se dosti bolj nasprotna, kot sta bila poprej. Toda Milan, Rafko in vsi njuni so zdaj natanko vedeli: to je nevarna kača, ki se je je treba ogibati!

Doma je vseeno povedal, da je govoril z Viktorjem:

»Prišel sem ga pri koreninah, a nič ne zaleže!

3

Pretel je nam vsem, čeprav je zagotavljal, da ne bo izdajal nobenega! Pazili se bomo pred njim in obvestili tudi druge!«

In so se pazili.

Dva tedna za tem so Viktorjeve napovedi postale resnica: nacistična Nemčija je napadla Sovjetsko zvezo! In to silovito!

Prvi partizani

Paziti se na vasi, kjer so morali hoditi mimo Viktorjeve hiše, ni bilo lahko. Sreča za Strdenove je bila, da je hiša stala na samem, visoko nad Smrekovcem. Od tam pa so vodile tudi steze. Včasih pa jo je Rafko, ki ga je Milan vse večkrat s kakšnim sporocilom pošiljal v okolico, ubral kar poprek. Šele pozneje se je spustil na ustrezno cesto. Tako je večkrat premeril razdalje do Kranja ali do Škofje Loke, kjer ga niso poznali. Če pa je po naključju kje ugledal hitlerjanskega sorodnika Viktorja, se mu je hitro skril.

Kako dragocena je postajala samotna Strdenova domačija, se je pokazalo v vročih poletnih dneh. Začelo se je slab mesec potem, ko so Nemci napadli Sovjetsko zvezo: pri Strdenovih so se začeli oglašati oboroženi neznanci. Ali so iskali Milana, ali pa je bil Milan tisti, ki jih je pripeljal. Vedno pa na skrivaj. In tudi skriti pred drugimi očmi so se pogovarjali z njim. Vedno tudi zelo tiho in skrijnostno.

Rafko, ki je postal že skoraj v vsem Milanova desna roka, je ob takih obiskih tiho križaril okoli domačije. Predvsem okoli čebelnjaka, kjer so se neznani oboroženi možje največkrat pogovarjali z Milanom. Presenečenja si ne smemo dovoliti, mu je naročal Milan.

Ker so oboroženi možje – včasih trije, največkrat pa po dva – prihajali vse pogostje, sta Milan in Rafko k temu zaprtnemu delu pritegnila tudi malo mlajšega Ludvika.

Stražarjenja in varovanja je bilo vedno več. Tudi Ludvik se je pri tem dobro izkazal. Bil je

vreden zaupanja in njegov ponos nad tem je bil upravičen. Sicer pa ga je pokazal komaj vidno, kajti Ludvik je bil vase zaprt fantič, zato pa toliko bolj zanesljiv.

Nekega poznojulijskega večera, ko se še ni prav stemnilo, je učiteljeva žena spet pripeljala dva oborožena neznanca. Učiteljevih iz Smrekovca Nemci namreč niso selili, ker so nekako ugotovili, da se v učitelju pretaka nemška kri. S tem so se organizatorji upora potem čudovito okoriščali. Na prvi pogled sta bila neznanca videti kot turista. A potem, po prvih besedah je bilo očitno, da imajo opravka z voditelji. Eden je bil visok, postaven, z brčicami, v sivem vetnem jopiču, drugi pa je bil manjše rasti, a krepak in živahen, oblečen v velik suknjič. Človek bi jima prisodil po 35 do 45 let. Oba sta nosila pumparice in oba težke planinske gojzerice. Planinca. Toda ko sta odpela površnike, sta se pokazala opasača, na njima pa pištoli in ročne bombe! Zdal sta se tudi pokrila in na njih njih kapah sta zažareli veliki rdeči zvezdi. Taki, kot so jih nosili tudi drugi partizani, ki so jim pravili gošarji.

Strdenovi trije so bili prijatelji presenečeni. In prihajajo, toda vzhiceno so se pozdravili. Visoki, prijazni mož je tedaj Milanu namignil, naj se mladenič malo oddalji in stražarita, zato Rafko in Ludvik nista mogla biti pri pogovoru. A dobro sta bila že seznanjena s konspiracijo, kakor je Milan imenoval prikrivanje in tajnost, zato sta se brez besed umaknila in se razšla vsak na svoj konec ogledovat in stražariti.

Učiteljeva žena, ki je dobro poznala vse Strdenove in je prav gotovo vedela, kaj in koliko naj pove Milanu, je tedaj rekla:

»Vidiš, ta je tisti učitelj Gornik, ki bi ga tako rad spoznal!« Pri tem je pokazala na večjega. »Še pred nekaj dnevi je bil v Ljubljani. Drugače pa tako veš, da je služboval na Gorenjskem!«

stanovala Bercetova družina: mati Marija, mož Franc in njun 30-letni sin Franc. Oče in sin sta bila v nočni službi v železnici. Ko so črnorokci začeli razbijati po vratih Oblakove sobe, je bila doma le Bercetova mati, edina priča zadnjega dejanja z nočnega pohoda morilске tolpe.

Trije možje so butnili v vrata, ki so se treskoma odprla. Na posteljah sta v nočnih srajcah sedela mati in sin in si mencala oči. Nočni gostje so ju povsem zmedli.

»Napravi se in z nami na policijo.«

V sosednji sobi je Bercetova Marija prislonila uho na steno, da bi bolje slišala.

»Nikamor ne grem. Že vem,

na tleh pa njegova mama. V rokah je držala črno krpo in na koncu prstov so se poznali od-tisi saj.

Odkod krpa, odkod sledovi saj? Ščasoma so ljudje le uganili. Ko so ji ubili sina, je mati skočila v enega od črnorokcev in mu snela krinko z obraza, pri tem pa se je s prsti dotaknila s sajami namazanega obraza. To je bilo tedaj, ko je nekdo kriknil »prasic«. Spoznala je morilca, in da tega ne bi nikomur povedala, je morala še sama umreti.

Od šestih žrtev je bila najstarejša mati krojača Adolfa Oblaka, ki je bila stara čez petdeset let. Jeseničan Franc Markelj, star štirideset let, je bil delavec železarne. Leopold Pajer, star

Zakonca Lepold in Gusta Pajer s hčerko Aljo

kam ste odpeljali Kunstljevo Jožico. Sram vas bodi, toliko močnih mož se spravi nad mlado dekle in invalida. Ven ne grem, lahko me odnesete.«

»Usekaj ga po gobcu!« je nekdo jezno siknil. Bercetova se je zgrozila. Kaj neki se dogaja v sosednji sobi? Še bolj je prislonila uho na steno.

»Oho, sem vas ujel. Kaj niste Nemci, kot ste se predstavili? Torej ste Slovenci in imam čast govoriti s črnorokci.«

Pogumerni je ta krojač, je pomislila Bercetova in se zgrozila, ko je slišala, kdo so nočni gostje.

Dva strela sta naznanila bližajoči se konec mrtvškega pohoda. Krojač je oblit s krvjo obležal mrtev na postelji. Za streli je tišino vznemiril materin krik.

»Prasica,« je nekdo zaklel. »Kaj mečkaš in čakaš, ubij jo,« je dodal drugi.

Se trije strelji so odjeknili v noč. Po lesenih stopnicah so se slišali koraki odhajajočih mož, ki so se izgubili v temno noč.

Bercetova se je sesedla na posteljo in se vse do jutra ni upala nikamor ganiti. Oddahnila se je šele, ko sta se iz službe vrnila mož in sin.

Vrata Oblakovega stanovanja so bila odprta. Adolf je ležal na postelji, poleg postelje

33 let, delavec železarne, je bil rojen v Radovljici. Njegova žena Gusta Benigar je bila sestra jeseniškega prvoborca Franca Benigarja-Gabrina. Leopold Pajer je bil poleg Gustlja Stravs prvi, ki je obvestil vso-sorce o nastajanju črne roke na Jesenicah.

Najmlajša od žrtev je bila Mara Kelih, stara dvajset let. Imela je tri brate, od teh so trije padli kot borci narodno-osvobodilne vojske. Jeseniški črnorokec Janko Soklič, ki je bil tri leta po vojni v Ljubljani obsojen na smrt in usmrčen, je preiskovalnim organom izjavil: »Vseh šest Jeseničanov je v prvoaprilski noči ustrelil študent Milutin Ludviger iz Litije.«

Mati na Javorniku umorjene Mare Kelih je zločinca, ki je opolnoči streljal na njeno hčerko, dobro opisala. Zanesljivo je ugotovljeno, da je na Maro streljal Ludviger, ki je po vojni pobegnil v tujino. Ni znano, kje živi oziroma, kakšna je bila njegova usoda. Toda v hiši in pred hišo je bilo poleg Ludvigerja in Sokliča še več zločincev, ki pa so bili domačini.

Kljub vsem grožnjam se je pogrebov žrtev udeležila velika množica ljudi.

Jože Vidic

Je duša moja preveč krvavela...

V Pragi je umrl Jaroslav Čihak-Jaroš – med NOB partizan v enotah 9. korpusa na Primorskem

Te dni mi je znanec iz Trsta sporočil vest, da je pred dnevi v Pragi umrl znani partizan – Čeh po rodu – Jaroslav Čihak – Jaroš, ki so ga številni borci Devetega korpusa poznali kot navdušenega borca in protifašista. Ta vest je prizadela vse tiste nekdane partizane, ki so Jaroša poznali, zato naj mu bo na straneh našega glasila ohranjen vsaj delček spomina, saj ni bil samo hraber partizan, ampak tudi propagandist, ki je rad vzel v roke svinčnik in napisal članek ali pa tudi borbeno pesem.

Jaroslav Čihak-Jaroš je bil rojen leta 1916 v Kralotnohy v okraju Hradec Králové. Kot študent je po nemški okupaciji Češke in Moravske pobegnil v Slovenijo, v Ajdovščino, kjer je bila doma njegova mati. Tako je dobil varno zatočišče pri stricu. Njegova želja je bila, da bi tudi kot ubežnik iz okupirane domovine nadaljeval študij prava. To se mu je posrečilo in je študij prava nadaljeval v Padovi. Ob kapitulaciji fašistične Italije je odšel k partizanom na Primorskem. Partizani in na Idrijskem, Cerkljanskem in na Tolminkem. V glasilu Vojkove brigade »Za Vojkom«, šte-

Tale fotografija je nastala na Otlici poleti 1944. leta. Na njej je v skupini borcev fotografiran (predzadnji na desni strani – nad številko 6) Jaroslav Čihak-Jaroš. Ostali znani s te fotografije so: nad št. 1 pokojni kipar Stane Keržič, nad 2 Slavica Tratnik iz Idrije, nad 3 Jurij Vabšek, nad št. 5 stoji pokojni Oto Vrhunec-Blaž Ostrovrhar in nad št. 6 avtor članka Andrej Pagon-Ogarev.

vilka 5 je objavljen njegov članek z naslovom Goriško letališče, v katerem opisuje, kako so partizani zažgali in uničili več italijanskih težkih bombnikov. V isti številki ima Jaroš objavljeno tudi pesem z naslo-

vom Domovini, v kateri med drugim pravi:

Je duša moja preveč krvavela, ko kruta tujca Ti pesem je pela. Zato prijel sem puško v dlan, postal slovenski partizan.

Jaroša sem spoznal poleti 1944, ko sem bil s štaba Vojkove brigade premeščen v propagandni odsek 31. divizije za vojnega dopisnika. Takrat je bil divizijski propagandni odsek v vasi Trebenče na Cerkljanskem. Član divizijskega propagandnega odseka je bil tudi pokojni Stane Keržič, kanejši kipar. Keržič, Jaroš in jaz smo potem postali dobri tovariši in smo z vsemi zmognostmi sodelovali s članki, pesmimi in risbami pri naših časopisih. O Čihakovih, pesmih je profesor Viktor Smolej v 7. zvezku Zgodovine slovenskega slovstva – Slovstvo v letih vojne 1941–1945 (izdala Slovenska Matica v Ljubljani 1971) zapisal tole:

Čihakov prispevek je zgolj dokument, da so se v slovenski vojski bojevali tudi Čehi, in da so v pridobljeni slovenščini celo skušali izraziti svojo misel v skupnem boju proti fašizmu.

Lani je Jaroslav Čihak – Jaroš – po štiridesetih letih obiskal Slovenijo. Oglasil se je tudi v Tolminu in prišel tudi na moj dom. Bilo je res pravo partizansko in tovariško srečanje. Iz mojega partizanskega arhiva sem mu odstopil tri njegove pesmi. Ob slovesu mi je dal svojo vizitko: Prof. Dr. Jaroslav Čihak, Delnica 42, Praha. Ta vizitka mi bo zdaj, ko ga ni več, drag spomin.

Andrej Pagon-Ogarev

Umrla je naša Botika

Nekaj dni pred osmim marcem je umrla štiriindevetdesetletna Govejškova mama. Maloprej sem jo obiskal. Sedela je na stolu, snažno in po kmečko oblečena, nekam drobna, obraz skoraj brez gub, oči neverjetno iskrene.

»Nikoli nisem bila poročena. Moj prvi fant, moja prva ljubezen, je padel na soški fronti. Nikoli nisem pomislila, da bi se še enkrat zaljubila in poročila. Zaljubila sem se v naš Govejškov grunt, delala leta in leta od rane- ga jutra in pozno v noč...«

Počasi zлага besede v stavke, ki so kleni, iskreni, jedrnat. »Sestra se je poročila na senčno stran Gozdника, naša kmetija pa je na sončni strani Kamnika. (Gozdnik in Kamnik sta malo pod tisoč metrov visoka hriba). Veliko so mi pomagali sestrični otroci. Bili smo tako rekoč ena družina. Minila so leta. Čas je kakor mlinsko kolo: naprej, nikoli nazaj...«

Ivan, njen nečak, ki odgovarja za prodajo hmelja v podjetju »Hmežad« v Žalcu, sicer pa človek, ki se spozna na vsa kmečka dela, ima sicer opravka s kolina-

mi, njena sestra postreže z jedajo in pijačo, on pa: »Vsem nam je bila botra. In ko smo bili majhni, smo jo klicali Botika. Leta so minila in vzdevek Botika je ostal. Ta je tudi simbol naše ljubezni do nje. Vsi ji od rane mladosti pridno pomagamo. Kaj bi sama v tem brežnem svetu? Kar spodaj je Zabukovica. Včasih so rekli: »Prebold-Zabukovica-Liboje kovačnica komunistov! In to je res. To se je pokazalo takoj na začetku vojne. Prav iz teh krajev prvi ilegalci. Kam? V hrib, h kmetijam blizu hoste! Zato je naša Botika imela v gosteh prve ilegalce. Prav gotovo je bila na tem terenu prva in najstarejša partizanska mamica. Tako drobna, pogumna pa za tri krepke Krpane!«

»Ja, ja,« zavzdihne Botika. Podnevi Nemci, ponoči partizani. Na kozolcu, marofu, na podstrešju sem jih skrivala. Pravzaprav skrili so se sami. Kaj pa hrana, pijača, pranje, šivanje? Govejška, za to boš pa že ti poskrbela. In kar je bilo najvažnejše: Strah pred Nemci!«

Umolkne. Drobne in prav nič kalne oči se zadržajo po stenah

kmečke izbe. Prava kmečka hiša. Kar poleg imata nečakinja in njen mož že novo. Čez čas: »Kmalu bi vse skupaj odnesel

Govejškova mama s pravnučkom Petrom in Urško

plaz. Pa so prišli na pomoč dobri sosedje, komunalni delavci iz Žalca, pa inženir, ah, kako se že

piše. No, vsem najlepša hvala. Mladi se bodo že tja preselili, jaz pa bom ostala tukaj. Tukaj so doma moji spomini. Veliko obrazov bi prepoznala... Ko bi jih le vide-la. Na partizane mislim. Se najbolj zvest mi je Ludvik. Samo on me pogosto obišče. In zmeraj kaj prinese. Kavico: kavico... Ostalih pa ni. Mogoče so pomrli, ali pa imajo svoje skrbi.

Vsako leto sem bila vesela, ko so mi otroci za 8. marec prinesli šopek rož. Gledala sem te mlade obraze in si mislila: Srečni ste, ker ne veste, kaj je vojna... Oh, ko bi nikoli ne vedeli!

Ne vem, kako bo letos. Slabo se počutim. Ko pa stisnem tale dva in res se stisneta k njej in kličeta: Botika, Botika! mi nekaj govori: Saj boš ućakala, saj boš doživela...«

Kdo ve, kakšne misli so pre-skakovale 94 let stare možganske celice. Nekaj dni pred osmim marcem pa je na stotine ljudi pospremlilo na zadnjo pot najstarejšo partizansko mamico iz Pongraca nad Zabukovico, trdno, kleno in zavedno gospodarico Govejškega grunta.

Drago Kumer

Prijazni možak je stegnil roko, ki mu jo je Milan čvrsto stisnil. Ničkoliko je že slišal o njem.

»Ta pa je Španec,« je nadaljevala učiteljeva. »Jeseniški kovinar. Ime pa samo pove, da se je proti fašizmu tolkel že v Španiji.«

Tudi z njim se je toplo pozdravil. Milan je bil počaščen tako prijeto, da je kljub zadržanemu značaju komaj krotlj vzne-mirjenje.

»Jaz sem svoje opravila,« je tedaj rekla učiteljeva in se že usmerila proti goščavi.

»Na Viktorja pazite,« ji je še pošepnil Milan, nato je ženska samo prikimala – in že je ni bilo več.

Gosta sta slišala, kaj je Milan svetoval učiteljevi, zato jima je moral pojasniti, kaj je s tem Viktorjem. Zresnila sta se in takoj nato so se vsi trije pomaknili višje nad čebelnjak.

Rafko in Ludvik sta dobro razumela, za kaj gre, zato sta ta večer še posebno skrbno nape-njala oči in ušesa. Tiho sta križarila okoli čebelnjaka, oni trije pa so govorili, govorili...

Minili sta dve debeli uri, ko ju je Milan odrešil in poslal domov.

»Neverjetno čuječa sta bila,« ju je pohvalil.

»In tudi gosta sta vaju pohvalila.«

Zdaj se nista mogla zdržati in Rafko ga je vprašal:

»Če nama lahko zaupaš, kdo pa sta skrivnostnika?«

Milan je Gornika in Španca že prej vprašal, če jima lahko pove zanju. Odgovorila sta, da ne le lahko, temveč je tudi nujno, da sta o tem poučena.

»Znano nama je, kakšne fante si vzgojil in čeprav je še malo tvegano, jima lepo razloži. Tako in tako morata zvedeti, kajti poslej boste vsi imeli še več dela!«

Zato sta Rafko in Ludvik že tedaj spoznala poglobitveni osebi začetega upora na Gorenjskem.

In res je bilo tako, kot je rekel Gornik. Vse več nalog je legalo na njuna mlada pleča, hkrati pa so se vse bolj pazili pred Viktorjem ali pred neznanci. Vse večkrat je v okolici pokalo.

Tudi nekaj izdajalcev so partizani kaznovali s smrtjo. Kaj drugega ni zaleglo. Morda bo to spametovalo tudi Viktorja?

Največ skrbi so imeli okoli zbiranja orožja in streliva. Včasih je Milan sam odkod prinesel kako puško, naboj ali bombo, včasih jo je na kak dogovorjen kraj prinesel kak neznanec. Neznane vsaj za Rafka in Ludvika, seveda. A toliko streliva, kot sta ga poprej z Milanom dobila pri Železnikih, ni prinesel nihče več. Kljub temu pa je skrivališče v čebelnjaku in nad njim postajalo vse premajhno, a tudi nevarno. Poleg tega so čebelnjak vse bolj uporabljali za skladišče različne hrane, ki so jo tako oče kot sinovi nabirali po naseljih. Odtod so jo odnašali še vedno skrivnostni partizani – gošarji. Neke noči sta Milan in Rafko večji del orožja in streliva prenesla v novo oddaljenejšo skrivališče.

Podobno skrivališče so uredili tudi učiteljevi v svojem čebelnjaku. Kdo bo pomislil, da tam skrivajo hrano za partizane? Da je hrana zanje pripravljena tudi pri učiteljevih v Smrekovcu, je nekega večera slišal Rafko iz Milanovih ust. Nekemu borcu je namreč razlagal, kam naj gredo še.

Tedaj se Rafko spet ni mogel zdržati. Vmešal se je:

»Viktor ne stanuje daleč od šole? Po mojem tam ni varno! Si jim povedal!«

Milan se je razumevajoče nasmešnil in bilo je videti, kot bi nalašč preizkušal Rafkovo previdnost:

»Nič ne skrbi, a prav je, da si opozoril. Od Viktorja se tja ne vidi, poleg tega so fante opozorjeni. In še si zapomni: če se skrivaš, seveda premišljeno, želiš sovražnika, manj verjetnosti je, da te odkrijejo.«

Tega nauka ni nikoli pozabil.

Prvi je bil tepen Rudi

Poletje se je prevesilo v jesen. Prvo partizansko.

Medtem je v okolici že začelo pokati. Nemci so zasledovali partizane, ki so jim sredi Gorenjske mešali štrene. Majhne partizanske skupinice so na nepričakovanih krajih, na primer v bližini večjih krajev postavljale zasede, hitro so napadli nemško patroljo in še hitreje izginili.

Drugi dan so Nemci spet stikali za partizani. Tudi partizanski poročevalci so krožili med zaupniki.

Medtem pa so gestapovci začeli pobijati tudi zapornike v Begunjah. To so takoj zvedeli tudi Strdenovi in vsi drugi ljudje. Saj Nemci tega niso skrivali. Nasprotno: vso pokrajino so preplavalji z velikimi rdečimi plakati, ki so označevali smrt!

V zadnjih mesecih je bil Rafko, vse od okupacije sem, v Dražgošah le enkrat. In še to z mamco. Ko je bil spet v bližini, ga je radovednost gnala k prijateljem. Kaj so počeli Ciril, Peter in Rudi? Se jim je kaj zgodilo, ko ni bilo nič slišati o njih? A izmed vseh je našel le Rudija, ostala dva sta bila zaposlena drugod.

Veselo sta se pozdravila, saj sta se zadnjic videla še v stari državi, kakor sta rekla. Najprej je Rafko pomolil potiskani list že precej povabljanega papirja: partizanski poročevalec! Tudi te so od časa do časa skrivali v čebelnjaku, a so jih hitro razdelili.

»Poglej, kaj piše v desnem kotu,« mu je šepetaje govoril.

»Ko prebereš, daj naprej!« je zlogoval Rudi.

Ta skrivnost ga je priklenila k papirju, da ga je takoj začel prebirati. Uvidel je, da mu je Rafko prinesel nekaj čisto novega, neznanega, a vznemirljivega. Pozivi v boj, pozivi k sloven-

ski zavednosti, razkrinkavanje sovražnika in podobno!

»Tu ti bom pustil papir, da ga boš dal* v branje še Petru in Cirilu. Bral boš, ko odidem,« mu je rekel Rafko.

Potem sta še bolj staknila glavi in njuna obraza sta postajala resnejša, kot je običaj za nedorasle mladeniče.

Da bi govorila še kaj drugega, je čez čas Rafko vprašal:

»Kaj pa, kruhek? Ga mama še peče?«

»Zdaj?« se je čudil Rudi. »Saj je vendar preveč drugih skrbi!«

Kljub znanstvu sta se otipavala s previdnimi besedami; a sta si brž vse zaupala. Ko je Rafko začel nekaj govoriti o orožju, je potem rekel tako, kot bi spraševal:

»Slišal sem, da nekateri pripravljajo orožje, da bi udarili po Nemcih. Kaj pa ti?«

»Za druge ne vem, naš ata pa vem, da je iz vlekel iz skrivališča staro manliherco«. Se iz prve svetovne vojne jo je prinesel. Pomagal sem mu jo očistiti, nato pa sva jo skrila pod senik. Ne vem, kako da mi je tako zaupal, kajti potem mi je rekel: »Tu bo, da boš vedel, če se mi kaj zgodi. Oče kar misli, da jo bo še rabil.«

»Zanimivo! Tako misli in dela še marsikdo,« je rekel Rafko.

»Kdo na primer,« je hotel vedeti Rudi.

Rafko mu je že hotel odkriti, da imajo pri njih še več orožja in da ga zbirajo, pa se je v hipu spomnil na Gornika in Španca. Očetu, posebno pa Milanu to prav gotovo ne bi bilo všeč. Milan mu je večkrat naročal:

»Pazi s kom in kaj boš govoril! O orožju, se posebej pa o Gorniku ali Špancu nikomur ne besede. Kaj bi dali Nemci zanju! In na Viktorja nikoli ne pozabi. In na Begunje misli!«

Zaupal je sicer Rudiju in da bi obdržal nekakšno ravnotežje, je rekel: »Tudi moj oče pravi, da bi zdaj pomagalo samo orožje.«

(se bo nadaljevalo)

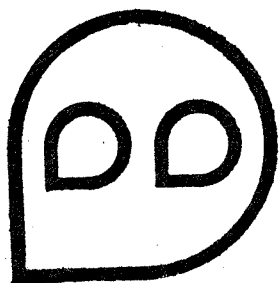
TITAN

**TOVARNA
KOVINSKIH
IZDELKOV
IN LIVARNA n. sol. o.**

**KAMNIK
JUGOSLAVIJA**

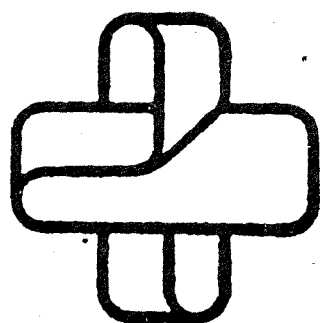

arbo

**tovarna kemičnih
izdelkov**

ljubljana-polje

61260 Ljubljana, podgrajska 15
železniška postaja zalog
telefon 061/48 066, 48 211
telegram ARBO Ljubljana-polje
žiro račun 50103-601-15005
telex 31524 YU ARBO

TOSAMA

TOVARNA SANITETNEGA
MATERIALA n. sol. o.

**61230 DOMŽALE p.p.3
VIR, ŠARANOVČEVA 35**

TELEFON H. C. 721-511, 721-535, PROD. ODD.
721-404
TELEGRAM: »TOSAMA«
TELEX 31196 YU TOSAMA

»Pustite himno pri miru!«

Prejšnji teden se je v Novem mestu zbralo 16 nosilcev partizanske spomenice 1941 iz občine, ki so skupaj s člani predsedstva naše organizacije ogorčeno odklonili pobude za spremembo državne himne Jugoslavije, pa tudi kateregakoli drugega simbola (npr. zastave, grba in še česa, kar bi lahko sledilo takim pobudam, kot so poudarili).

Ni odveč pripomniti, da so spomeničarji zahtevali, da je treba ugotoviti pobudnike takih predlogov, ozadje njihove pobude ter njihovo konkretno odgovornost. Opozorili so, da je himna eden izmed simbolov, ki je vsa vojna leta spremljala in spodbujala borce NOV in naše revolucije. S himno je tesno prepleten ves zgodovinski proces nastajanja naše družbenopolitične ureditve, naš boj za mir in celotno delo predsednika Tita. Vsaka sprememba takih simbolov boja za svobodo ruši našo enotnost, bratstvo med narodi in socialistični napredek zlasti zdaj, ko se otepamo s številnimi usodnimi gospodarskimi težavami.

Pobudo za spremembo himne so prvoborci v Novem mestu ocenili kot eno izmed oblik specialne vojne proti naši enotnosti in napredku. Svetujejo, da naj o njej razpravljajo tudi vse družbenopolitične organizacije v občini, ki je skupaj s širšim dolenskim območjem zibelka partizanstva. Njihov protest proti spremembam himne pa ni osamljen, saj ga podpirajo člani ZB na vseh letnih krajevnih konferencah, ki razen tega ostro pripominjajo, da imamo prav zdaj v državi ogromno drugega, nujnega in potrebnejšega dela, zaradi česar so odločno proti takim nepotrebnim pobudam.

T. G.

Naša državna himna naj ostane nespremenjena

Tudi krški borci so na svoji krajevni borčevski konferenci spregovorili o jugoslovanski himni in odločno menili, da mora ostati nespremenjena. Poleg borcev so tako menili tudi na sestanku OOOZK Krško – Levi breg. Sedanja himna, so menili, je nastala v boju in revoluciji, in zato bomo storili vse, da je ne bo kdorkoli kar nenadoma spreminjal.

Ob zvokih te himne, so poudarjali krški borci, smo premagovali in premagali trikrat močnejšega sovražnika, premagovali težave in zmagovali tudi v miru. To je pesem, ki je sicer nastala v določenem času preteklosti, pripada pa tudi sedanjosti in prihodnosti. Menimo, da ta himna ni »začasnega« pomena, ki bi rabila le zgodovinskim panslaviističnim namenom.

Prizadevanja za spremembo (meni avtor tega prispevka) so zgolj izrazi komercialnih želja nekaterih glasbenikov in pesnikov (posameznikov), ki vedno iščejo pripombe na našo preteklost in prihodnost. Borci, ne bomo dovolili, da bi posamezniki spreminjali državno himno. V tem času ekonomske stabilizacije bi se lahko ukvarjali s pametnejšimi in potrebnejšimi stvarmi, kot so pa razpisi za novo himno.

DUŠAN VLADIČ
Krško

Nova himna – da ali ne?

Ne da bi se spuščali v način, kako je bilo na četrti redni seji RO ZZZB NOV Slovenije, o kateri je poročal TV-15 Naš tovariš v deseti številki, postavljeno in obravnavano vprašanje nove himne, zbuja v oči dejstvo, da javnost, in v prvi vrsti člani ZZZB NOV Slovenije, niso bili seznanjeni z nikakršnimi argumenti, oziroma nasprotnimi dokazi glede nove himne. Kot je razvidno iz poročila s seje, je bilo postavljeno kot edini argument za ohranitev dosedanje himne osebno mnenje predlagatelja, da je ta »še vedno dobra in lepa.« Mislím, da taka obravnava in take »obrazložitev« nikakor ne bi mogle biti izhodišče za soglasen sklep zoper novo himno in za pooblastilo predsedniku odbora, naj v imenu organizacije, se pravi ZZZB NOV Slovenije, tako stališče »sporoči odgovornim organom«.

Medtem se je v slovenskem tisku vnela dokaj živa razprava o vprašanju: Nova himna – da ali ne? Ugotoviti je mogoče, da so se doslej priglasiili k razpravi v večini taki, ki so za ohranitev dosedanje himne »Hej Slovani«. Argumenti so si v glavnem podobni: da je himna lepa, pevna, da smo jo peli in se ob njej navduševali skozi ves naš osvobodilni boj, da smo jo peli s Titom in podobno, kar seveda vse drži.

Pa vendar si drznem trditi, da je razpis za novo himno, oziroma potreba, da Jugoslavija dobi svojo novo himno, primerna in upravičena. Kljub nekaterim dosedanjim izjavljenim poskusom, da bi dobili novo himno, nikakor ne bi smeli zavreči naporov zanjo.

Vrsta argumentov je, ki narekujejo upravi-

čenost nove himne. Pri tem niti ne gre toliko za to, da sedanja himna ni zrasla na naših tleh, da niti besedilo niti glasba nista delo avtorjev iz vrst jugoslovanskih narodov. Niti ni odločilno – četudi malce le moti dejstvo, da je naša himna enaka ali vsaj zelo podobna poljski himni, samo ritem ju razlikuje. Gre za bistveni argument in ta je **povsem neustrezno besedilo sedanje himne**.

Prvič gre za dejstvo, da je himna take vsebine zgodovinsko gledano. Ze dokaj časa anahronizem. Veljala je za obdobje odpora slovanskih narodov proti germanizmu v prejšnjem stoletju. Danes je panslavizem že zdavnaj mrtev, oziroma preživet. Mednarodna stvarnost sama povsem negira vsebino pesmi »Hej Slovani«. Jugoslavija kot neuvrščena država je ena izmed nosilk sodobnih naprednih idej o bratstvu in enakopravnosti vseh narodov, ne glede na raso, jezik itd. Kako daleč je vsebina himne od stvarnosti, je dovolj zgovoren en sam primer: Pesem pravi... naša reč slovanska živo klije,« toda Jugoslavija meji na en sam slovanski narod in s tem narodom je bil eden izmed jugoslovanskih narodov, srbski v sedanjem stoletju dvakrat v vojni. Kako je klila »reč slovanska« v času IB je dovolj znano.

Poglaviti argument, ki terja novo himno, ali pa vsaj novo besedilo za melodijo sedanje himne (ki je v resnici pevna in melodična), pa je tale: Nikakor ne bi smeli pozabiti, oziroma spregledati in si zatisniti oči pred enim izmed politično zelo pomembnih dejstev: Jugoslavija ni zgolj slovanska država, poleg slovanskih narodov in narodnosti živi v Jugoslaviji okoli dva in pol milijona neslovanskih narodnosti; samo Albancev je skoraj toliko kot Slovencev, več jih je kot, denimo, Makedoncev.

Tisto, kar odlikuje novo Jugoslavijo in njen socialistični humanizem, je naša politična usmeritev k taki družbi, v kateri bo obstajala dejanska enakopravnost vseh narodov in narodnosti, da bo vsak pripadnik narodnosti, kot je dejal Kardelj soodločujoč državljani. Jugoslovanska skupnost nikakor ne sme obstajati v naši zavesti kot skupnost zgolj slovenskih oziroma južnoslovanskih narodov in narodnosti, dejansko smo skupnost, ki vanjo sodijo tudi neslovanske narodnosti. Torej taka državna skupnost nujno potrebuje, če hočemo resnično spoštovati pravice in tudi nacionalna čustva vseh narodnosti in vseh članov naše samoupravne socialistične skupnosti, tudi tako himno, ki jo bo kot svojo pel tako pripadnik slovanskih kot neslovanskih narodnosti, se pravi tudi Albanec, Madžar, Turek, Romun, Rom in Italijan. Vsi ti so prav tako državljani Jugoslavije z vsemi pravicami.

Sodim, da je odločitev za novo himno nujna in politično neizogibna. Pesem »Hej Slovani« pa naj ostane v spomin na čase, ko nas je ta pesem – v drugačnih razmerah in v drugih časih spodbujala proti nevarnostim in grožnjam germanizacije. Danes so te grožnje po zaslugi našega boja in odpora preteklost, pa zato himna iz minulih časov, s takimi besedilom ni več primerna za naš čas in za današnjo stvarnost,

DRAGO KOŠMRLJ

Ne potrebujemo nove himne!

Na občnem zboru ZZZB NOV KO Pekre 9.2. 1984 smo med drugim govorili tudi o naši himni.

Besedilo naše himne je preprosto in vsakomur razumljivo. Je zrasla v srcih vseh naših narodov in nas druži.

Naša himna je pesem, ki zbujala ponos in borbenost naših narodov in pove, da je slednji naš državljani za domovino pripravljeni tudi umreti. Našo himno poznajo vsi narodi sveta. K temu je pripomogel naš tovariš TITO s svojimi potovanji in tudi športniki s svojimi športnimi gostovanji. Zanima nas, kdo se je po toliko letih spomnil, da bi morali imeti novo himno?

Sedaj, ko smo v velikih finančnih težavah in se vsi delavni ljudje trudijo, da bi z delom izboljšali naš gmotni položaj, ni primerno spreminjati himne, ki je veličastna, slovesna in splošno priljubljena. Poleg tega pa je sprememba povezana z velikimi nepotrebnimi stroški. Odrasli ljudje se nikakor ne bi mogli sprijazniti z novo in jo vzljubiti. Z našo staro himno na ustih, smo se ljubevali pogumno in se bomo še naprej.

ZZB KO PEKRE

Zakaj sprememba naše prelepe himne?

Naj primaknem drobec mnenja glede himne. Prepričana sem, da nas je zelo veliko proti kakršnikoli spremembi naše himne. Še posebno mi Primorci, ki smo bili oropani vse slovenske narodnosti. Živo se še spominjam, ko smo v šoli imeli še zadnje ure pouka v slovenščini. Ob dobro zaprtih oknih (da se ne bi slišalo ven) smo dostikrat zapeli našo himno. Zavedni učitelj si je dal duška, pa smo še in še ponavljali. In to bilo slovo od slovenščine, od učitelja in od himne. Himna je utihnila

vse do revolucije. Med revolucijo smo jo peli na mitingih in proslavah. Melodija himne nas je zelo ganila. Spraševali smo se, ali bo kdaj prišel tisti srečni čas, da jo bomo lahko zapeli svobodno. Z velikim trpljenjem in številnimi žrtvami je bila zaslužena, da smo jo začeli peti svobodno. Za nas starejše bi sprememba himne pomenila nespoštovanje naše revolucije in naše zgodovine. Zdela bi se nam, da ne živimo v pravi domovini.

ANTONIJA BIZJAK
Gotska 5, Ljubljana

Komaj zdaj smo izvedeli

Ne vem, zakaj sta v svojem prispevku »Neprezrta preteklost« (TV 15, 29. 3.) tovariša B. Pirc in M. Uršič iz ČZP Kmečki glas kot odgovor na moj prvi prispevek (TV 15, 15. 3.) zapisala, da moj: »... članek je grob in neutemeljen napad na založniški program ČZP Kmečki glas, zlasti na naš 5. literarni natečaj...«, ko pa njihovega založniškega programa niti omenil nisem. V svojem prvem prispevku sem samo zapisal svoje premišljanje, češ ali je v petem literarnem razpisu ČZP Kmečki glas: »... namenoma prezrta, torej izpuščena kot tematika naša NOB...«, kajti v razpisu je bilo med drugim zapisano: »... hkrati pa prvi, ki je usmerjen predvsem v sodobno prozo (po tematiki in slogu)«. Torej nič govora o besedilu iz NOB! Zdaj pa sta v odgovoru iz ČZP Kmečki glas njegov glavni urednik in literarni urednik na moje pisanje med drugim zapisala: »... da bo literarno kvaliteten tekst o narodnoosvobodilnem boju, še posebej pa tisti, ki opisujejo kmeta in naše podeželje med NOB, pri nas vedno dobrodošel.«

Skratka, komaj sedaj je bralec petega literarnega razpisa lahko izvedel tudi uradno, da bodo sprejemali tudi tekste iz NOB. Torej je bilo le popolnoma prav, da se je nekdo oglasil na njihov razpis tudi zato, da bodo »starejša generacija« in »mlajši pisci« lahko poslali na razpis tudi besedila iz NOB. Torej smo zdaj izvedeli tisto, kar bi morali že prej. In nič več ne bom polemiziral z nikomer o tej zadevi, kajti izvedel sem, kar sem želel. Pa še tole! Času naše NOB pravimo – polpretekla doba, obdobje, torej ta naš NOB ne more biti sedanjost.

JANEZ Č.

Kar zadeva znanje

Težko bi rekel, kaj me je pravzaprav spodbudilo k javnemu ugovoru, ki ga namenjam nekemu Janezu Č. oziroma njegovemu izdelku na 10. strani TV-15 dne 29. marca letos. (Ta izdelek je izšel pod naslovom Odgovor na grda podtikanja in je zgleden primer zlobne nevednosti; kar zadeva zlobo, so jo na isti strani dokazali drugi, jaz pa se bom posvetil – kar se da na kratko – nevednosti, neznanju). Vsekakor me je pogrelo pišečev strahopetno skrivanje za črko Č. Obenem nisem mogel ostati ravnodušen ob izvrstnem, vendar predolgem Švajncerjavem pismu – pomislil sem: čemu izguba tolikšnih besed, če je kak Č. popoln analfabet? Prav začudil pa sem se odgovoru uredništva Kmečkega glasa: samo ljubo opravičevanje... Lepo je, da kulturen človek tudi ob takšnih neutemeljenih napadih, kot si ga je privoščil »naš« Č; ostane na spodobni ravni. Klobuk dol! Druga stvar pa je vtis, da prijazno pojasnilo tovarišev Pirca in Uršiča (Kmečki glas) naravnost podžiga še druge tovrstne (č.)jevske brezimneze! Saj bi bilo nekoliko več ostrine v tem primeru povsem primerno.

Toliko za uvod. Zdaj pa povsem mirno, brez vsakršne jeze, h glavnemu: Č. jevi blaženi nevednosti.

Ta blažena nevednost se imenitno kaže v dejstvu, da Č. pletenici o nečem, o čemer nima osnovnih pojmov – o literaturi. Pri tem je razvil (za lastne dnevne potrebe) nekakšno literarno-zgodovinsko teorijo, ki temelji – spet na nekakšni – hipotezi, da: »Vsakdo pa zna besede »preteklost« in »sodobna proza« razlikovati...«

Ta bistroumni sklep naj bi po Č.-jevem pomenu, da **sodobna proza nima nič skupnega s preteklostjo** – pa če verjame ali ne! (Č. se nasploh izraža tako zelo slabo, da najbrž še sam ne ve, kaj hoče reči...) Da je resnično zmožen tako nespametnih trditev, je jasno še iz nečesa – tisto hranim za konec – kar z drugimi besedami pove isto.

Prav tako je na dlani, da se Č.-ju še svita ne, kaj pomeni izraz **sodobna proza**. Naj mu nekoliko pomagam:

Začetek sodobnega romana je v večjem delu sodobne literarne vede Cervantesov **Don Kihot**. Kdaj je bil napisan, pa naj si Č. kar sam izbrska iz kakega leksikona. Ze tako imam občutek da mu pretirano podpiram lenobo.

Sodobna proza seveda ni samo **sodobni roman**, marveč zajema še druge vrste sodobne knjižne ustvarjalnosti, katerih začetki prav tako segajo daleč nazaj. Zatorej bi tudi nek Č. lahko malo več bral in malo manj pisaril, pa bomo vsi zadovoljni. Vsaj ne bomo zardevali od groze ob njegovih samozvestnih vzklilikih v slogu »znam pa tudi pisati!« ... **Sodobna**

proza je torej nekaj povsem drugo od tačasne, sedanje proze in zajema veliko razsežnejše obdobje – pri romanu, kakor smo videli, že kar nekaj stoletij.

To bo še očitneje, če si pogledamo zgradbo slehernega književnega dela; ta se deli na **zunanjost** (poglavja, kitice, dejanja itn.) in **notranjost** ki zajema motivacijo, dogajanje, speštev in zaviranje zgodbo, literarni čas in prostor, literarno osebo itn. Sestavine notranje zgradbe torej prepuščajo avtorjem vsake, tudi sodobne proze, da jo oblikujejo po lastni izbiri. Med sestavinami sta tudi literarni prostor in čas. Iz povedanega je jasno, da **sodobna proza** črpa iz sedanjosti, domnevne prihodnosti in preteklosti (katere del je tudi NOB).

Za konec ugovora Č.-jevi literarni nepismenosti naj nevedneže, kakor sem obljubil, še drugi citiram. Takole končujem svoj spis: »Ponavljam pa: »sodobna proza« ni in ne bo »preteklost«, torej »proza o preteklosti!«

C. si kajpada lahko to svojo literarno teorijo ponavlja do nezvesti. Nespodbitno dejstvo bo ostalo: **Sodobna proza** – v popolnem nasprotju z njegovim slepomišljenjem – **je in bo tudi »proza o preteklosti.«**

Za slovo od brezimneževih čira-čara pa še samo drobna spodbuda njegovemu bodočemu »pisateljevanju«:

Res bedno je obrekovanje, ki ga spremlja takšno »znanje«!

BOGDAN GRADIŠNIK

»Kaj« in kultura

Ivo Zajdela je pod naslovom Komu je potreben časnik Kaj napisal članek v TV-15 Naš tovariš, dne 15. marca. Pridružujem se njegovemu mnenju. Ni nas malo, ki smo se začudili ob dobri (po zahodno) premišljeni reklami za novi časopis Kaj na TV in radiu. Že reklama je bila, milo rečeno, neokusna. Takšen je sedaj tudi časopis Kaj.

Ko je 7. februarja 1984 na Prešernovi proslavi v Cankarjevem domu imel slavnostni govor naš priljubljeni igralec Polde Bibič, je med drugim govoril tudi o stanju v naši kulturi. Povedal je veliko resnic in požel ogromen aplavz. Že drugi večer so ga poklicali za okroglo mizo na TV in ga zasliševali, kako more tako govoriti itd; češ da je v naši kulturi vse v redu, da so sicer težave, med drugim tudi take, ker nimamo papirja, da pa smo drugače na dobri poti, da se kultura širi itd. Tudi takrat smo pomislili, kako je mogoče, papirja ni, hkrati temu kulturne skupnosti dovoljujejo, da kljub temu izhajajo novi časopisi med njimi tudi bulvarski Kaj. Resnično je neverjetno, kako si prav pri nas lahko vsak karkoli izmisli. Če je še taka neumnost, ima možnost to objaviti, celo ob podpori oblasti (Kulturne skupnosti Slovenije, celo davka so oproščeni).

Samo poglejmo literarne »umetnine« nekaterih slovenskih pesnikov novega vala ali poslušajmo nekatere novejšje popevke! Toda to odgovornih ne moti. Zelo se čudim, da to ne moti niti ZK niti SZDL, da ne govorim o Komiteju za kulturo, sicer pa njegov predsednik sam pravi in poudarja, da tudi to je kultura.

Časopis Kaj je sramota za družbo, ki se ima za socialistično.

V. KRAMARŠEK
Slovenj Gradec

Mladinske proslave

Borci si sami sebi postavljamo spomenike, sami sebi si govorimo na proslavah. Se po 40. letih nismo tega prenesli na mladi rod, na naslednike.

Take so bile ugotovitve in resni pomisleki na seji Sveta za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB in spomeniško varstvo pri občinski konferenci SZDL Kranj. Na dnevnem redu je bila vrsta vprašanj in nalog v letošnjem in v prihodnjem letu 1985, a največ so govorili o predlogu programa proslav in prireditvev v občini, oziroma o organizaciji, programskih zasnovah teh proslavah nasplošno. Proslave, kot so ugotavljali, so vse bolj starokopitne, za mlade neprivlačne: himna, godba na pihala, slavnostni govor... A nikdar ni poleg državnih in partijskih zastav opaziti prapor mladih, zveze mladine, tabornikov. Šol itd. Za udeležbo na takih proslavah je običajno športni dan (obvezni) za šolsko mladino. Vendar te oblike zagotavljanja udeležbe ne smejo zamegliti bistva, da so namreč programi proslav in prireditvev v večini brez sodelovanja mladih, in zato tudi neprivlačni za mlade.

Nekaj dobrih izkušenj je pokazala šolska mladina Strazišča s svojimi dramskimi, recitatorskimi sekcijami in pevskim zborom na vsakoletnih proslavah na Planici. Vendar so bili to le osamljeni primeri.

Na seji so ugotavljali, da je nujno iskati in tudi najti druge oblike programov proslav in prireditvev skupaj z mladino. Kaj bo sicer čez 30-40 let, ko ne bo več borcev in njihovih organizacij!

Ob tem pomembnem vprašanju so sklenili, da bodo na prihodnji seji skušali najti najprimernejšo rešitev oziroma priporočilo organizatorjem raznih proslav in prireditvev v počastitev naše revolucionarne preteklosti.

K. MAKUC

NOVA GORICA

Sodelovanje borcev
ob meji

Krajevna skupnost Boris Kidrič v Novi Gorici zajema najstarejši del mesta, zato tudi najstarejše prebivalstvo, od katerih je kar 288 članov zveze borcev. Prav njihova organizacija je med najbolj delavnimi; poleg tega so borci gonilna sila tudi vseh drugih dejavnosti v krajevni skupnosti: od hišne samouprave, družbenopolitičnih organizacij in društev, raznih svetov in komisij do vojnega komiteja in civilne zaštite. Številni pa aktivno delajo tudi v občinskem merilu.

Razprava na letošnji skupščini borčevske organizacije je pokazala, da njeni člani zelo zavzeto spremljajo tudi vsa dogajanja v širši jugoslovanski skupnosti: kako je s stabilizacijo našega gospodarstva, dolgovi v tujini, zlasti terjajo več odgovornosti pri izpolnjevanju sprejetih stališč in sklepov na vseh ravneh. Ni jim vseeno, da se še vedno brez potrebe in neodgovorno trošijo ogromna družbena sredstva. Kot že marsikje drugod so tudi novogoriški borci povzdignili svoj glas proti izkrivljanju naših revolucionarnih pridobitev in vrednot, zlasti glede nemogočih projektov proslave dneva mladosti in Titovega spomina. Prav tako obsojajo prizadevanje po spremembi besedila in glasbe državne himne in se sprašujejo, komu je pravzaprav napotilo sedanja himna, ki nas je spremljala skozi najhujše čase.

Delo odbora borčevske organizacije je bilo v preteklem letu osredotočeno na zbiranje sredstev za dokončanje spomenika na Trnovem, za kar je naša organizacija zbrala nad 90.000,00 dinarjev, ter na proslavo 40-letnice 9. korpusa. Ob tej priložnosti so imeli naši člani številne pogovore z mladimi, zlasti z učenci osnovne šole v naši krajevni skupnosti, ki nosi ime po slavnem 9. korpusu.

Omenimo naj še pobratenje naše organizacije z borci - člani ANPI v Gorici onstran meje, ki je bilo zasnovano na srečanju v Novi Gorici 5. marca lani, potrjeno s podpisom listine pa 27. novembra 1983 v Gorici na slovesni prireditvi v tamkajšnjem slovenskem kulturnem domu. Tu di takšni stiki nekdanjih borcev so prispevek k plodnejšemu vsestranskemu sodelovanju ob meji in podpora prizadevanjem za globalno zaščito Slovencev v Italiji.

Kot na vsakem zboru so tudi letos govorili o borčevskih pogrebihi: o vencih, godbi, pevskih zborih itd. V razpravi so tudi predlagali, naj ta sredstva raje dajejo v humanitarne akcije, ker borci po smrti tega več ne vidijo niti potrebujejo. Več pomoči in pozornosti naj se raje daje živim. Zato bo ena izmed glavnih nalog odbora v tem letu prav obiskovanje in urejanje problemov ter dajanje pomoči borcem, ki so bolni, osamljeni in česar koli potrebni.

V vodstvo organizacije so ponovno izvolili

dosedanje člane, s predsednikom Romanom Pahorjem na čelu, kateremu so tudi izrekli vse priznanje za njegovo dosedanje zelo prizadevno delo. Na koncu so se še dogovorili, da bodo organizirali izlet v partizanske kraje, morda v Dražgoše, na Pokljuko, v Begunje ali kam drugam, in povabili s seboj tudi borce iz pobratene organizacije ANPI v Gorici.

CVETKA MRAK

DOBROVLJE

Spominski planinski
pohod

Letošnji peti planinski pohod na partizanske Dobrovlje, posvečen 40-letnici Stajerske v borbi in 25-letnici PD Polzela, bo 14. aprila 1984 ob 9.30 iz Letuša (n. v. 313,5 m). Zbor bo pred Sulcerjevo hišo. Dostop je iz železniške postaje Šmartno ob Paki (Celje-T. Velenje) ali z avtobusom (Celje-Mozirje) do Letuša. K spomeniku je možno iz Mozirja čez Loke do sv. Urbana (nekoč zaznamovana planinska pot, 1 h 30 min). Pohodna kolona bo krenila na drugo stran Savinje v Podgorje, nekdanj značilno kmetijsko naselje, ki je v glavnem postavljeno pod severnim robom Dobrovelj. Ob Savinji navzgor čez Podgorsko polje, mimo kužnega znamenja, do Forštnerja in Zgozdника. Po gozdnih poteh se bomo dvignili do spomenika pod cerkvijo sv. Urbana (661 m). Ob spomeniku 4 padlim borcem 13. brigade Mirka Bračiča bo krajša spominska slovesnost. Po gozdnih kolovozih bomo nadaljevali hojo do Doma borcev 1. Savinjske čete na Dobrovljah. Pri domu bodo žigosali pohodne izkaznice. Od doma se bomo napotili do Covskega križa (740 m, od tu možen sestop v Letuš ali Braslovče), se dvignili na Bezovec (872 m) in lovsko kočjo, kjer je žig S poti. Po S poti se bomo spustili v Letuš. Nad Rovšnikom je odcep za Braslovče mimo Braslovškega jezera (dalje možno na Polzelo, žel. postaja). Od doma gremo lahko po S poti do planinskega doma na Čreti (2 h) in sestopimo na Vransko (1 h 15 min). Vodili bodo PLV. Hrana iz nahrbtnika.

ŠTEFKA JORDAN

Dom borcev 1. Savinjske čete na Dobrovljah

Vabilo

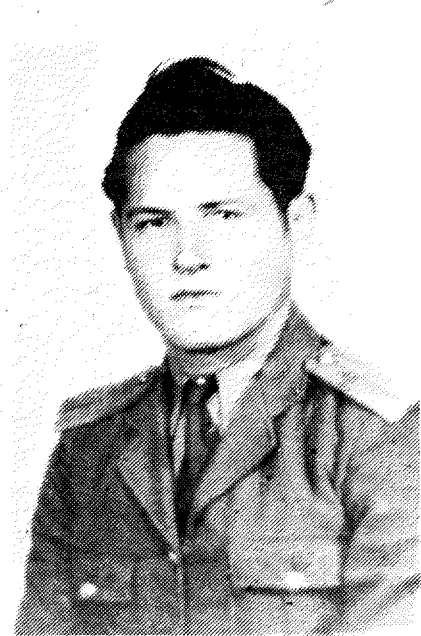
Skupnost borcev goriškega vojnega področja vabi vse borke in borce komande goriškega, idrijskega in vipavskega vojnega področja, pripadajočih komand mesta ter ostalih enot, da se udeležijo odkritja spominske plošče komandi idrijskega vojnega področja. Ploščo bomo odkrili v nedeljo, 15. aprila 1984., ob 14. uri v vasi Gorje nad Cerknim na hiši, kjer je bila pred štiridesetimi leti ustanovljena komanda idrijskega vojnega področja.

V Gorje se lahko pripeljemo z rednimi avtobusi do Cerknega, od tam pa bodo domačini poskrbeli za prevoz do vasi.

Vaša številna udeležba bo ponovno prispevala k večji in lepši slovesnosti ob spominu na vojne dogodke ter na aktivno sodelovanje domačinov v narodnoosvobodilnem boju.

Odbor

Poizvedba

Iščem prijatelja Antona Ješelnika, s katerim sem bil 1947. leta skupaj v NISU v 554. J. V. P. Prosim, naj se mi oglasi na naslov: Janko Pišek, Maršala Tita 32, Jesenice.

Poziv borcem na proslavo
40-letnice organov
za notranje zadeve

Organizacijski odbor za proslavo 40-letnice organov za notranje zadeve SR Slovenije poziva vse borce, ki so v letih 1944/45 opravljali dolžnosti **pokrajinskih in okrožnih načelnikov Narodne zaštite ter krajevnih poveljnikov Narodne zaštite**, naj čimprej sporočijo tele podatke:

priimek in ime, leto rojstva, točen naslov sedanjega bivališča in čas, od kdaj do kdaj so opravljali načelniško ali poveljniško dolžnost.

Podatke sporočite na naslov: Republiški sekretariat za notranje zadeve - Odbor za proslavo, 61000 Ljubljana, Kidričeva 2.

ORGANIZACIJSKI ODBOR

VSEMU VETERINARSKEMU
OSEBJU IZ NOB

Zveza društev veterinarjev in veterinarskih tehnikov Slovenije se ob 40-letnici ustanovitve SNOS in njegovih služb spominja vseh tovarišic in tovarišev, ki so med NOB sodelovali v takratni veterinarski službi in jim želi izročiti skromna priznanja. Žal pa imamo na voljo samo poimenski seznam takratnih veterinarskih bolničarjev, veterinarskih pomočnikov, podkovskih kovačev, diplomiranih veterinarjev in drugih sodelavcev (administratorjev ipd.), nimamo pa njihovih sedanjih naslovov.

Zato vabimo vse, ki so med NOB sodelovali kot veterinarski delavci, bodisi v bojnih enotah NOV in PO bodisi v veterinarskih ustanovah (bolnice, podkovske delavnice, skladišča ipd.), da nam vsaj do 1. junija 1984 sporočijo svoje sedanje naslove in kratko navedejo, kje in kako so sodelovali (npr. Anton Muren, 61335 Nova sela, vet. referent 15. brigade).

Svoj seznam želimo izpopolniti tudi s podatki sodelavcev, ki so med NOB padli ali umrli po osvoboditvi. Prosimo njihove sorce in sorce, da nam pošljejo - poleg navedenih podatkov - še datum in kraj smrti!

Podatke nam pošljite na naslov: ZDVVT SRS, 61115 Ljubljana, Gerbičeva 60, telefon 261-664, 261-560, 261-221.

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM N

Med Donavo in Jadranom

ODHOD: 27. aprila 1984 ob 5.30 Trg osvoboditve v Ljubljani
PRIHOD: 2. maja 1984 zvečer

CENA: 14.000.-

Še vedno polni lepih spominov z lanskega izleta za 1. maj po Jugoslaviji se bomo podali na še lepšo in zanimivejšo turo po pokrajinah med DONAVO in JADRANOM. Spomeniki NOB, zgodovinska obeležja, samostani, naravne lepote, kulturni običaji, vse to nas bo spremljalo šest dni, ko bomo potovali in spoznavali znane in neznane predele naše domovine.

1. DAN: 27.4.84 LJUBLJANA - ZAGREB - BEOGRAD - KRAGUJEVAC

(kosila ni!) »večera na selu«, nočitev

2. DAN: 28.4.84 KRAGUJEVAC - KRALJEVO - VRNJAČKA BANJA - ŽICA - ČAČAK - OVČARSKO - KABLARSKA SOTESKA - TITOVO UŽICE

Zajtrk, kosilo, večerja, nočitev

3. DAN: 29.4.84 TITOVO UŽICE - KADINJAČA - PARTIZANSKE VODE - PRIJEPOLJE - PLEVLJA - ŽABLJAK

Zajtrk, kosilo, večerja, nočitev

4. DAN: 30.4.84 ŽABLJAK - KANJON TARE - KOLAŠIN - SAMOSTAN MORAČA - TITOGRAĐ

Zajtrk, kosilo, večerja, nočitev

5. DAN: 1.5.84 TITOGRAĐ - SKADARSKO JEZERO - VIRPAZAR - PETROVAC - BUDVA - TIVAT - PLOČE - SPLIT

(Zajtrk, kosilo, večerja, nočitev)

6. DAN: 2.5.84 SPLIT - KLIS - SINJ - KNIN - TITOV DRVAR - BIHAČ KARLOVAC - LJUBLJANA

Zajtrk, kosilo

V ceno 14.000.- din so všteti: avtobusni prevoz na navedeni relaciji, hotelske storitve, cestnine, trajekt, ogledi, vstopnine, vodstvo in organizacija izleta.

Prijave sprejemamo v poslovalnici SLAVNIK Ljubljana, Tavčarjeva 8 a tel: 061 321-351
Priglasite se lahko tudi po pošti na isti naslov.

ŽELIMO VAM PRIJETNO POTOVANJE!

SLAVNIK
poslovalnica Ljubljana

PRIJAVNICA ZA IZLET »MED DONAVO IN JADRANOM«

Priimek in ime _____

Stalno bivališče _____

Poleg sebe prijavljam še _____

Kraj in datum prijave _____

S TV-15 IN SLAVNIKOM NA IZLET • S TV-15 IN SLAVNIKOM N

Prvi denar že priteka

Od prvega januarja letos pa do vključno 23. marca je v tiskovni sklad pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije vplačalo sredstva za pokrivanje razlike med proizvodno in prodajno ceno časopisa TV-15 Naš tovariš devetindvajset delovnih organizacij, družbenopolitičnih skupnosti ter organizacij, borčevskih organizacij in posameznikov.

Denarja sredstva so vplačali:	
Mestni odbor ZZB NOV Maribor	5.000
Občinski odbor ZZB NOV Maribor-Tabor	5.000
Občinski odbor ZZB NOV Maribor-Pesnica	3.000
KO ZB NOV Miloš Zidanšek, Maribor	2.000
KO ZB NOV »Koroška vrata«, Maribor	1.000
Mestni odbor ZS Maribor	10.000
Skupščina občine Maribor-Tezno	54.720
Občinski svet ZS Maribor Tabor	10.000
ZIV TAM Avtonabava Maribor	2.000
Štefan Križanič, Devova 16, Maribor	2.000
OK SZDL Lenart	2.000
Občinski svet ZS Lenart	2.000
Občinski komite ZK Lendava	14.640
Občinski svet ZS Lendava	14.640
Občinski odbor ZZB NOV Krško	20.000
KO ZB NOV Krško	1.000
Občinski komite ZK Ljutomer	14.760
Občinski svet ZS Ljutomer	14.760
Občinski svet ZS Titovo Velenje	100.000
KO ZB NOV Selo	5.000
KO ZB NOV Šmartno	2.000
KO ZB NOV Šentilj v Slovenski Gorici	1.500
KO ZB NOV Bizovik	2.000
KO ZB NOV Moste	5.000
KO SZDL Novo mesto	30.000
KO ZB NOV Žalna	950
KO ZB NOV Spodnja Slivnica, Grosuplje	750
KO ZB NOV Zadobrava-Sneberje	2.000
SSP tozdr Rikostroj, Ribnica	8.000

Vsi skupaj so prispevali 335.720 dinarjev. Za začetek akcije je to dokaj spodbudno. Upamo tudi, da bomo lahko v prihodnjih številkah, seveda ob vaši pomoči, zapisali še več imen tistih, ki so prispevali v naš tiskovni sklad.

B. K.

Obvestilo

Ker obstaja možnost skupnega potovanja na proslavo - srečanje borcev enot VDV, ONZ P SNOS in OZNA, ki bo 12. maja 1984 v Tacnu, prosimo borce s širšega območja Nove Gorice, ki bi želeli potovati z avtobusom, da se najkasneje do 25. aprila prijavijo s dopisnico na naslov: Občinski odbor ZZB NOV Nova Gorica, Kidričeva 9, 65000 Nova Gorica (za 2. brigado VDV) ter s tem besedilom: »Prijavljam se za potovanje dne 12. maja iz Nove Gorice v Tacen in nazaj. Priimek, ime in naslov«. Če bo dovolj prijavljenih, bomo pravočasno objavili natančen čas odhoda in vrnitve. Cena prevoza v obe smeri bo okoli 350 dinarjev za osebo. Če ne bo dovolj prijavljenih, ne bo obvestila.

Odbor skupnosti borcev 2. brigade VDV - Nova Gorica

PREŠERNOVCI, pozor!

Najbrž ne veste vsi, da se vsako drugo sredo v mesecu srečamo vsi prešernovci, ki živimo v Ljubljani in bližnji okolici, v restavraciji Slamič. Kdaj? Ob sedmih zvečer, potem pa kakor dolgo kdo zdrži. Zdi se mi, da je to tovariško srečanje v osamljenem upokojskem življenju zelo potrebno. To bo občutil vsak, ki bo prišel k Slamiču in se spet znašel med tovariši in s katerimi je preživel nepozabne dni. Takrat je tovarištvo pomenilo vse. Zdaj pa te spomini na tiste dni pomladajo.

Pridite vsi, ki živite na tem pustem in dolgočasnem asfaltu! Iskrena beseda pri iskenih ljudeh nam je kot kruh vsak dan bolj potrebna. Na svidenje vsako drugo sredo v mesecu!

Karol Leskovec

Reševalcem nagradne križanke

Na razpis nagradne križanke, ki jo je pripravila Turistična organizacija Portorož, smo prejeli veliko pravih rešitev. Knjižne nagrade iz programa založbe Borec pa prejmejo: Franc Maroh, Panonska 5, Ptuj; Ladka Lasič, Jana Husa 50, Ljubljana in Stane Bombač, Skofje.

Pravila rešitev križanke jo: tip, del, Omiš, Ono, Portorož, Larreda, lama, Ankan, obad, Koper, Ahacij, mrena, dan, Aton, Lipica, Krakar, at, ra, Izola, Ard, tarih, Tea, Američan, letališče, Ati in Reed.

Miroslav Grum

Januarja je v Kranju umrl prvoborec NOV Miroslav Grum. Rodil se je 1923. leta v Dragi-Dubravici pri Ljubljani. Z NOB je začel organizirano delati julija 1941. leta. Zaradi sodelovanja z NOV je bil zaprt v Italiji, leta 1942 so ga izpustili in se je takoj priključil enotam NOV. Deloval je v bazi NOV v Bariju in 20. romanijske brigade. Imel je čin poročnika in poročnika korvete, hkrati pa je opravljal dolžnost komandirja čete. Prejel je več državnih in drugih priznanj.

Mirko Križnič

V 83. letu je umrl Mirko Križnič. Od njega smo se poslovili januarja v Kanalu. Komaj 15 let star je moral v begunstvo v Italijo in po prvi svetovni vojni se je vrnil domov. Že 1920. leta je začel politično delovati, vključil se je v takratno socialistično stranko in organiziral razne akcije na vasi, za kar je bil tudi zaprt. Po vrnitvi iz zapore je nadaljeval delo. Bil je predsednik odbora OF na vasi, član gospodarske komisije in vojni referent. Aprila 1944 je bil ponovno aretiran in odpeljan v taborišče v Avstrijo. Bil je odlikovan.

Marjeta Siher

V 73. letu je umrla aktivistka in vdova Marjeta Siher. Njen mož je bil partizan na Koroškem, ki je bil v zadnji ofenzivi v Gornji Savinjski dolini ujet in poslan v Dachau. Od nje smo se poslovili januarja v Crni.

Ivan Gliha-Kovač

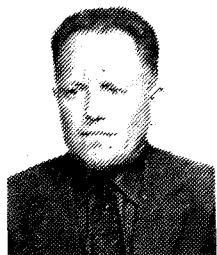

Dne 23. marca smo se na celjskem pokopališču poslovili od

Ivan Bajcar

Januarja je umrl Ivan Bajcar, rojen 1910. leta v Zagorju. Že 1941. leta je začel organizirano delati za NOG, zato je bil avgusta istega leta zaprt. Ker ni bilo dokazov, je bil izpuščen. V NOB je aktivno vstopil 1944. leta v štab KZO in operativne cone v Zgornji Savinjski dolini. Bil je dvakrat odlikovan.

Drago Grl

Januarja je umrl Drago Grl iz Markovca v Loški dolini. Rodil se je pred 72. leti. Zaradi sodelovanja z OF je bil aretiran in zaprt v ljubljanskih zaporih in v Italiji. Po kapitulaciji Italije se je vrnil domov in nadaljeval z delom OF. Odsel je v partizane in se priključil komandi mesta Stari trg in nato v notranjsko področje. Po vojni je bil aktiven pri obnovi porušene domovine.

Marija Jazbec-Orel

Januarja je umrla aktivistka in borka Marija Jazbec-Orel-Ljuba. Rodila se je 1924. leta v Svetem pri Komnu. Že jeseni 1942. se je aktivno vključila v NOB in bila kmalu sprejeta v SKOJ. Po kapitulaciji Italije je na rajonu in kasneje na okraju Komen delala z mladinskimi organizacijami. Na prvih volitvah NOO je bila izvoljena za odposlanko v svojem rojstnem kraju. Po vojni se je prav tako vnelo vključila v gradnjo domovine. Udeležila se je mladinskih delovnih akcij. Bila je aktivna družbenopolitična delavka na vasi.

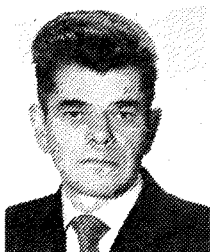
Franc Bremec

Rodil se je 1899. leta v Lokovcu nad Čepovanom. Med prvo svetovno vojno je bil vpoklican v vojsko in poslan na fronto. Ob razpadu avstro-ogrske monarhije se je 1918. leta priključil borcem za severno mejo. Tudi druga svetovna vojna mu ni prizanesla. Na svojem delovnem mestu je iskal podatke. To je bilo za njega veliko tveganje, za mnoge ljudi pa rešitev pred aretacijo. S tem delom je nadaljeval vse do svoje aretacije. Po vojni se je vključil v delo na terenu in vodil akcije prostovoljnega dela. Bil je odlikovan z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo, RO ZB - prostovoljec za severno mejo mu je podelil plaketo, ZZB NOV Maribor mu je izročila spomenico ob 40-letnici bojev za severno mejo, skupščina mesta Ljubljane pa mu je ob 30-letnici vstaje podelila častno priznanje za delo med NOB v Ljubljani. Od njega smo se poslovili januarja.

Branko Pečnik

Decembra lani smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od nekdanjega borca slovenskega bataljona 1. krajiške brigade, dipl. inž. oec. Branka Pečnika, rezervnega poročnika JLA. Rodil se je 1923. leta v Gospiču v Liki. Od 1936. leta je živel v Beogradu, med vojno pa v Banatu, kjer je maja 1944 stopil med partizane. Bil je komandir straže in kurir vojne postaje »Jabuka«. Novembra 1944. je stopil v slovensko brigado (kasnejši Slovenski bataljon 1. krajiške brigade), ki se je formirala v Beogradu. Postal je član SKOJ in KP. Pri Opatovcu je bil ranjen. Ko je bil Slovenski bataljon premeščen v 1. jugoslovansko brigado, ustanovljeno v ZSSR, je bil dodeljen štabu te brigade. Po vojni je bil zaposlen v Interexportu v Ljubljani.

Cveto Devetak

Februarja smo se poslovili od Cveta Devetaka, rojenega 1926. leta v vasi Sv. Mihael pod Doberdobom. Njegova pot se je začela pod fašistično Italijo, zato je že v rani mladosti okusil vse krivice, ki so jih Slovenci doživljali pod fašizmom. Komaj 17-leten je januarja 1943. leta začel delati za NOG. Po kapitulaciji Italije se je vključil v partizanske enote. Bil je kurir v Južnoprimorskem odredu, nato v zaščitnem bataljonu 9. korpusa. Decembra 1944. leta so ga Nemci ujeli. Zaprt je bil v Beljaku in v Dachau. Po vojni je delal v JLA. Po upokojitvi se je vključil v delo na terenu krajevnih skupnosti Boris Kidrič. Za svoje delo je prejel vojaška in povojna odlikovanja.

Jože Koc

V 75. letu je v Koprju umrl Jože Koc, borec 1. prekomorske brigade in 1. liške proletarske udarne brigade NOVJ. Rodil se je 1909. leta v Vrtojbi. Že kot otrok je moral v begunstvo na Stajersko. Po odsluženju kadrovskega roka ni mogel dobiti stalne zaposlitve, zato se je preživljal s priložnostnim delom. Leta 1942/43 je bil mobiliziran in odpeljan v posebno kazensko enoto v Aquilo in nato v Potenzo v južni Italiji. Ob kapitulaciji Italije je pobegnil in se prebil do zavezniškega taborišča v Taranto, kjer se je med prvimi prijavil za vstop v NOVJ. Konec septembra 1943 je bil premeščen v zavezniško taborišče Carbonara. Vključen je bil v 3. bataljon 1. prekomorske brigade. S 1. in 2. prekomorsko brigado je prek Hvara in Visa odšel v Drvar. Dodeljen je bil 2. bataljonu 1. liške proletarske udarne brigade 6. liške proletarske divizije Nikola Tesla. Po demobilizaciji iz JA se je vrnil v Vrtojbo. Za zasluge med NOB in v povojni graditvi je bil večkrat odlikovan.

Franc Lunar

Decembra lani smo se v Poljanah nad Skofjo Loko poslovili od Franca Lunarja. Presečnika iz Loma. Rodil se je leta 1900. Leta 1941 se je udeležil poljanske vstaje, kmalu nato pa so ga odpeljali v taborišče Innsbruck. Konec leta se je vrnil domov in od takrat je bila njegova domačija vselej odprta partizanom. Bil je član terenskega odbora OF Lom-Zakobiljek.

Marijo Beltram

Januarja smo se v Podkrajju pri Velenju poslovili od Marija Beltrama, rojenega 1914. leta na Vogrskem pri Volčji Dragi. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije je bil ujet in poslan v Napoli, kjer se je priključil 3. prekomorski brigadi. Avgusta 1946. leta je bil demobiliziran in ostal vojaški invalid. Vrnil se je v svoj rojstni kraj. Od 1966. leta je živel v Šostanju.

Vili Plesničar

V Novi Gorici je v 75. letu umrl Vili Plesničar, dolgoletni član občinske komisije za politične zapornike in interniranje. Že v mladih letih je sodeloval s tigrovc pri tiskanju naprednega ilegalnega propagandnega gradiva. Po kapitulaciji Italije je vstopil v NOV in delal na komandi mesta Cerkno vse do aretacije. Odpeljan je bil v Buchenwald. Za svoje delo med NOV in v povojni graditvi je prejel več odlikovanj.

Bolezen, ki je počasi, vendar trajno zaježala njegovo zdravje in življenje, začeto 23. 12. 1915 v Telčah, je opravila svoje. Tovarša Kovača ni več. Od nas je odšel komunist po delu, kapetan 1. razreda v rezervi, nosilec večjega števila družbenih priznanj in odličij, vesten član zelene bratovščine, soborec iz najhujših dni revolucije. Nam vsovolcem bo ostal v večnem spominu.

UM-Vili

PRAVNI SVETOVALEC

R. K. P. Od lanskega julija ste ne-pretrgano na bolezenskem dopustu. Ali in od kdaj ste upravičeni do povečanega nadomestila?

Odgovor: Po 34. členu samoupravnega sporazuma o uresničevanju zdravstvenega varstva (Urad. list SRS, št. 26/1983) se delavcem in delovnim ljudem, ki so odsotni z dela (zaradi bolezni ali poškodbe) več kot 6 mesecev, osnova za nadomestilo osebnega dohodka uskladi (valorizira) dvakrat na leto, in sicer ob koncu prvega in drugega polletja koledarskega leta. Ob koncu prvega koledarskega polletja se ob valorizaciji upošteva količnik rasti povprečnega osebnega dohodka na zaposlenega delavca v prvem polletju v temeljni organizaciji združenega dela v primerjavi s povprečjem osebnega dohodka na zaposlenega delavca v temeljni organizaciji združenega dela v minulnem koledarskem letu. Ob koncu drugega polletja pa se valorizira osnova skladno z rastjo povprečnega osebnega dohodka na zaposlenega delavca v temeljni organizaciji združenega dela v tem koledarskem letu v primerjavi s povprečnim osebnim dohodkom na zaposlenega delavca v minulnem letu v temeljni organizaciji združenega dela. V primerih pa, ko prejemajo delovni ljudi nadomestilo osebnega dohodka v zdravstveni skupnosti, se pri valorizaciji upošteva povprečna rast osebnih dohodkov zaposlenega v občini. Tako povečano nadomestilo osebnega dohodka gre delavcu po izteku vsakih 6 mesecev zadržanosti z dela. Po teh določbah gre tudi vam nadomestilo osebnega dohodka po šestih mesecih zadržanosti od dela zaradi bolezni od povečane osnove za odmero nadomestila.

O. Ž. K. Koliko znaša po novih pokojninskih predpisih varstveni dodatek k družinski pokojnini?

Odgovor: Po 2. odstavku 118. člena novega statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji, ki velja od 1. 1. 1984 dalje, se varstveni dodatek k družinski pokojnini odmerja od razlike med družinsko pokojnino in zneskom najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo ter znaša 70 odstotkov za enega, 80 odstotkov za dva, 90 odstotkov za tri in 100 odstotkov navedene razlike za štiri ali več udeležence družinske pokojnine.

L. K. M. Kot kmeta borca vas zanima, če ste oproščeni davka na dedščino oziroma ali imate kakšne ugodnosti pri plačilu tega davka?

Odgovor: Po zakonu o davkih občanov ne plača davka na dedščino dedič, če podeduje kmetijsko ali gozdno zemljišče. Prav tako ne plača tega davka prevzemnik kmetijskega gospodarstva po zakonu o dedovanju kmetijskih zemljišč in zasebnih kmetijskih gospodarstev kakor tudi ne dedič kmet, ki podeduje celo kmetijo. Ta oprostitve velja za vsakega takega dediča, ne glede na to, ali je borec ali ne.

S. V. P. Umrl je vaš bivši mož, ki vam je redno prostovoljno plačeval mesečno preživnino. Ali ste upravičeni do družinske pokojnine po njem?

Odgovor: Do družinske pokojnine po vašem bivšem možu, od katerega ste se razvezali, imate pravico le, če vam je bila priznana preživnina s pravnomočno sodno odločbo. Tudi novi statut Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji namreč izrecno določa, da ima pravico do družinske pokojnine ob siceršnjih pogojih za priznanje te pravice tudi zakonec, čigar zakon je bil razvezan, vendar le, če ima po sodni odločbi pravico do preživnine.

F. V. M. Ste borka NOV pred 9. 9. 1943 in vam je bila priznana starostna pokojnina po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov. Kolikšna pokojnina vam pripada letos?

Odgovor: Uživalcem starostne pokojnine, priznane po zakonu o starostnem zavarovanju kmetov kot borcev NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. 10. 1943, se po 3. odstavku 105. člena novega republiškega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju izplačuje od 1. 1. 1984 dalje pokojnina v višini najnižje pokojnine za polno pokojninsko dobo, to je v mesečnem znesku 10.089 dinarjev.

Milko Brožič-Mali

1

Ob 40-letnici 1. slovenske
artiljerijske brigade

Grmite topovi

V soboto, 5. maja 1984, bo osrednja proslava 1. slovenske artiljerijske brigade v Ribnici na Dolenjskem. Gostoljubni in nadvse šegavi ljudje teh partizanskih krajev nas bodo sprejeli tako kot pred 40. leti. Pred borci v postroju bo prvi brigadni komandant Miha Mišič sprejel svoj 40. raport.

Leta 1941 smo se morali spoprijeti s fašističnim okupatorjem. Skupaj s svojimi hlapci izdajalci je uničeval naš slovenski narod. Vasi in naselja, ki so imela večji vojaški in politični pomen, je spreminjal v utrjene postojanke. Bojevati se samo z lahkim pehotnim orožjem proti do zob oboroženemu sovražniku, je zahtevalo od nas partizanov veliko hrabrosti, iznajdljivosti, konspiracije, prilagajanja terenu in času – skratka partizanski način bojevanja.

Prvi topovi, ki smo jih zaplenili sovražniku, so bili zato zelo dragoceni. Za nas je to pomenilo: manj bombašev, manj mladih žrtev. Izstrelki prvih topov so partizanskim pehotnim brigadam odpirali vrata v utrjeno postojanko od daleč, omogočili so juriš z manjšimi žrtvami in največkrat zagotovili uspeh v krajšem času. Začetno grmenje partizanskih topov

Topniško orožje 1. divizije (kasneje 14. divizije). Skupina borcev Tomšičeve brigade ob italijanskem gorskem topu kal. 65 mm na Bojancih 4. julija 1943. leta

sega že v prve akcije partizanskih brigad, tja v leto 1942 (turjaški in primorski top, napravljena v partizanskih delavnicah, in celo uporaba možnarjev za preplah Italijanov). Poleti 1943 so za potrebe 1. in 2. divizije (kasneje preimenovane v 14. in 15. divizijo NOV in POS) dobili 2 topa.

Toda po razpadu Italije so se naše topniške enote z orožjem iz vojnega plena močno okrepile in se oblikovale v večje samostojne enote. Tako je pri 15. diviziji nastala artilerija v velikosti brigade (štab, dva divizion, zaščitni bataljon in oskrbovalna enota), po en divizion pa pri 14. in 18. diviziji. Manjše topniške enote-baterije so ostale v pehotnih brigadah. Velike naloge na prostoru, ki je obsegal celo Dolenjsko, Notranjsko in del Hrvaške, so bile za nas mlade topničarje zrelostni izpit, ki smo ga uspešno opravili. Že prve vaje so nam bile hkrati prve akcije. Nemci so namreč s pomočjo Rupnikovih plačancev domobrincev sprožili

Štab artilerije 15. divizije marca 1944. leta. Drugi z leve v svetli uniformi je komandant Miha Mišič, ki je bil 6. maja 1944. leta postavljen za komandanta 1. slovenske artiljerijske brigade.

ofenzivo, saj se niso hoteli sprijazniti s tem, da so partizani že do takrat osvobodili dobršen del slovenskega ozemlja. Zato smo morali že v tem nastajanju in oblikovanju enot čim hitreje poslati prve topniške enote na Hrvaško. Pri napadih s topovskim ognjem smo zasuli utrjeno postojanko Stojdrago, Plešivico. Nato smo napadali Kostanjevico, Bučko, Šentjanž, Boštanj, Sevnico in Dole, Novo mesto, podpirali 14. divizijo ob napadu na Kočevje, napad na Zdensko vas, Velike Lašče in Ribnico. Tako smo pripomogli k uspešni akciji in krepitvi bratstva med našimi narodi.

Prav na tem pohodu sta se rojevala tudi naša topniška himna »Topovi grmite, naš prapor peljite, do naših mej, do naših svetih mej...«, ki jo je napisal kulturnik Janez Kobe-Janek, ter topničarski list »Topničar«.

Na Dolenjskem moramo omeniti veliko akcijo združenih topniških divizionov 15. in 18. divizije pri napadu in podpori enot, ki so napadale utrjeno domobransko-nemško postojanko Žužemberk. Glavni napad smo začeli ravno 1. maja z močnim topovskim streljanjem, kajti drugačnih prvomajskih parad si takrat nismo mogli privoščiti. Postojanka se je vdala 4. maja 1944. leta.

(se bo nadaljevalo)

Iz Centra MDA pri RK ZSMS o pripravah na letošnje akcije

Občutek, da delaš nekaj koristnega

Zdaj je čas priprav za prihodnjo sezono žuljev, za letošnje mladinske delovne akcije, republiške in zvezne. V mrtvi sezoni, kakor brigadirji imenujejo zimski čas, so analizirali svoje dosedanje delo, premislili o napakah, o tem, kako bi jih veljalo odpraviti, o dobrih straneh, ki jih je treba še naprej razvijati. Pomudili so se pri številkah, pri opravljenih učinkovitih delovnih urah in pri načrtovanih, pri vrednosti opravljenega dela in pri materialnih stroških, ki jih akcije zahtevajo...

Tone Anderlič iz centra MDA pri RK ZSMS je odgovarjal na naša vprašanja.

Kako potekajo priprave? Se kje zatika? Je kakšen premik na bolje glede na dosedanje izkušnje v pripravah MDA? Vemo da ni bilo vedno in povsod vse najboljše pripravljeno, zato so brigadirji negodovali.

Naj se najprej ustavim kar pri financah. S podpisniki samoupravnega sporazuma o MDA dobro sodelujemo. Na bližnji 9. seji koordinacijskega odbora bi morali spoznavati dokončno sprejeti. Za zdaj nam ostaja financiranje odprto vprašanje na treh mestih: Izvršni svet Slovenije, Gospodarska zbornica in Zavarovalna skupnost Triglav. Res je, da letos računamo na višje stroške; lani smo potrebovali osem milijard štiristo milijonov, za letos pa bomo potrebovali enajst milijard. Morali bomo zvoziti, tako ali tako! Predvsem je pohvalno, to, da se podpisniki tudi vsebinsko vključujejo, predlagajo programe za spremembe družbenih dejavnosti na akcijah.

Res je, da pripravljenost akcije vpliva na razpoloženje in delavnost brigadirjev. Tam, kjer so bila delovišča dobro pripravljena, kjer tudi v brigadirskih naseljih ni bilo težav, tam so bili rezultati gotovo za dvajset odstotkov boljši. Pričakujemo, da bomo razmerje 60:40 (60 odstotkov pripravljenega in 40 odstotkov dodatnega med akcijo) izboljšali še za 15 odstotkov v korist vnaprej pripravljenega dela.

Kdo je zadolžen za izdelavo programov posameznih MDA? Do kdaj morajo biti pripravljene? Kaj zahtevajo priprave poleg finančnega predračuna? Ali računate na kakšne spremembe, bodisi na delovišči bodisi v brigadirskih naseljih?

Programe pripravljajo v občinah. Zadolženi so izvršni sveti skupščin občin. Rahlo zamujajo z roki in zdi se mi, da akcij ne znajo izrabiti v svojo korist, da bi jih vključili v občinske načrte v tolikšni meri, kakor bi jih glede na potrebe lahko. V grobem je podoba letošnjih akcij že pred nami, do maja pa morajo biti programi dokončno izdelani.

Večjih sprememb ne pripravljamo, zlasti na delovišči ne. Tam so pač kramp in lopata pa brigadirski žulji. Dopolnjujemo pa programe družbenih dejavnosti. Radi bi uvedli več svobode in samoiniciativnosti. Nekaj klasičnega seveda ostane, kot je na primer tečaj prve pomoči, ki koristi brigadirju tudi potem, ko ne bo več na akciji. Je pa vse več tečajev računalništva, spremembe so na področju kulture in zabave, ki naj z novimi oblikami da mladim tisto, kar jim je blizu. Se naprej bomo v pro-

grame vključevali brigade Rdečega križa ter specializirane skupine veterinarjev, etnologov in arheologov. Rezultati njihovega dosedanjega dela so izredno dobri, zlasti pri veterinarjih. Nadaljevali bomo tudi s tabori, s platinjskim taborom, ki lahko naredi veliko koristnega v odročnih krajih, od koder se ljudje odseljujejo. Prav s temi tabori, ki pomagajo organizirati spet normalno življenje in delo ljudi, bi lahko odpravili zaustavitelj. V naseljih? Ne, ne predvidevamo večjih posegov, razen vzdrževanja seveda. Le na Kozjanskem načrtujemo razširitev sanitarij, povečati zmogljivost kuhinje in jedilnice ter urediti igrišče za športne dejavnosti. V Slovenskih goricah pa bomo dopolnili opremo za namestitve brigadirjev.

Koliko akcij bo letos v Sloveniji, katere in kdaj se bodo začele? Kaj bodo brigadirji delali?

Letos bomo v Sloveniji organizirali dvanajst akcij; šest republiških in šest zveznih. Zvezne se bodo začele 10. junija, republiške pa 24. junija, le republiški MDA Brkini in MDA Kobansko sta določeni za 15. julij, kjer bodo brigadirji delali v dveh izmenah, medtem ko bodo na ostalih akcijah po tri izmene. Na zvezni MDA Istra bodo v vsaki izmeni sodelovali štiri brigade s po 40 brigadirji. Delali bodo na višinskem vodovodu kot doslej. Velja omeniti, da bodo poleg standardnih oblik družbenih dejavnosti organizirali tečaje za vaditelje čolnov, plesni tečaj in jadrnanje na deski. Na zvezni MDA Suha krajina bo v vsaki izmeni delalo pet brigad, to je približno 600 brigadirjev. Delali bodo na vodovodnih objektih, agromelioracijah, pogozdovanju, vzdrževanju in gradnji cest, elektrifikaciji in urejanju PTT omrežja. Na zvezni MDA Kozjansko bo približno 500 brigadirjev v občinah Šentjur, Laško in Sevnica izkopalvalo in zakopavalo vodovodne kanale, meliorirali bodo polja in izkopalvali jarke za elektrokabel. Tudi na akciji Slovenske gorice bo sodelovalo približno 500 brigadirjev, in sicer pri gradnji vodovoda in urejanju krajevnih cest v občinah Ptuj ter Lenart. Zvezna MDA Posočje bo združila pet brigad s šeststo brigadirji pri gradnji vodovodov, cest, elektro in PTT napeljav ter pri urejanju pašnikov. Za brigadirje republiške MDA Bela krajina je ostalo še nekaj del pri gradnji vodovodnega omrežja. Med družbenimi dejavnostmi bodo pri njih organizirali jamarski, filatelistični in ribiški krožek. Na MDA Goričko bo približno 450 brigadirjev v devetih brigadah širilo cestišča (Sebeborci-Križevci) ter izkopalvalo vodovodne kanale. V Brkinah bodo brigadirji urejali dva pašnika v Podgradu in Račicah ob cesti Reka-Koper, na Ko-

banskem pa čakajo brigadirje izvedba programa PTT omrežja, melioracija in čiščenje pašnikov. Iz MDA Vipavske doline in MDA Ljutomer še ni podatkov o načrtih za akcije. Ponovilo pa se bo Trebče. Akcija bo organizirana v treh izmenah. Sodelovalo bo 250 brigadirjev v šestih klasičnih brigadah, v eni izmeni pa bo organiziran mladinski delovni tabor. Brigadirji bodo urejali pokrajino ob muzeju Maršala Tita in opravljali gradbena dela na gradu Podsreda.

Delovni tabor Trebče je bil lani izveden prvič. Ocene so zelo različne. Kako bi ga ocenili vi?

Ni bilo izvedeno vse po dogovoru, nikakor pa ne gre stvar obsojati. Lansko Trebče lahko ocenimo za pogumen poskus. Treba je nadaljevati v tej smeri, izluščiti najboljše. Nekaj smo gotovo izpustili iz rok: organizacijo in zagotovitev strokovnjakov. Vsako stvar je treba organizacijsko uokviriti, tudi delovni tabor Trebče. Šele znotraj tega se lahko razvija samoiniciativnost. Po številu udeležencev je akcija uspela in 90 odstotkov brigadirjev je bilo zadovoljnih. Je pa tako, da tisti, ki je že bil na kakšni drugi akciji, nosi v sebi nekaj klasičnega, obremenjen je s tradicionalnimi oblikami in drugače sprejema novotarije.

Tudi na akcije je treba gledati v okviru časa, v katerem živimo in v okviru razmer, ki nam jih ta čas narekuje. Kako bi ocenili smisel akcij, njihov namen in pomen, v delovnem smislu in tudi v smislu razvijanja bratstva in enotnosti.

Mladinske delovne akcije so čista slika stanja v družbi. Neučinkovitost pri izvajanju dogovorov in sklepov se kaže tudi v slabostih MDA; in tu še celo konkretno. Mislim pa, da bi z neko solidno organiziranostjo lahko pokazali na tiste slabosti, ki se pojavljajo v družbenopolitičnem sistemu. Gre za obliko družbenoekonomskega organiziranja. In to je eden od smislov MDA – z družbenopolitičnega vidika angažiranja mladih. Zdi se mi, da smo vse preveč poudarjali zabavno delo, zavedati pa se je treba, da delo v prvi fazi ni zabava. Drugo je, kar ob trdem delu še lahko ponudimo. Osnovni namen in pomen MDA pa je mladinska organizacija opredelila že leta 1972: pomoč manj razvitim, da izboljšajo življenjske razmere, da ustvarijo neko perspektivo.

Zelimo pritegniti mlade ljudi na spontan način, z občutkom, da koristijo. Nenačrtovano mlad človek na akciji dobi neko osnovo samoodločanja, ki ga bo prenašal naprej v svojem življenju. Vse premalo znamo izrabiti to kadrovske šole. Glede bratstva in enotnosti pa tole: Katera oblika povezovanja ljudi v Jugoslaviji je še tako prava kot MDA? Deklarirana vrednot je eno, toda šele mesec dni skupnega življenja pomeni bistveno spoznavanje navad drugega in razbijanje dilem, ki morda navidezno obstajajo.

Živa Drole

Iz knjige cicibani, pionirji, mladina Ljubljane o miru in za mir

Če bi mladi vodili svet, gotovo ne bi bilo vojn

Iz omenjene knjige, o kateri smo več napisali v današnji številki TV-15 na strani »kulturni obzorik«, smo izbrali nekaj sestavkov, ki izražajo misli mladih ustvarjalcev, zapisane v tednu razorožitve Organizacije združenih narodov oktobra lani. To pa niso ostale samo misli tega tedna in ne samo misli teh mladih iz Ljubljane, ki so se s premišljanji v sestavkih in v likovnem ustvarjanju pridružili splošnim prizadevanjem za mir v svetu in za pravice svobodnih ljudi. Sestavki niso podpisani.

Svet želi mir

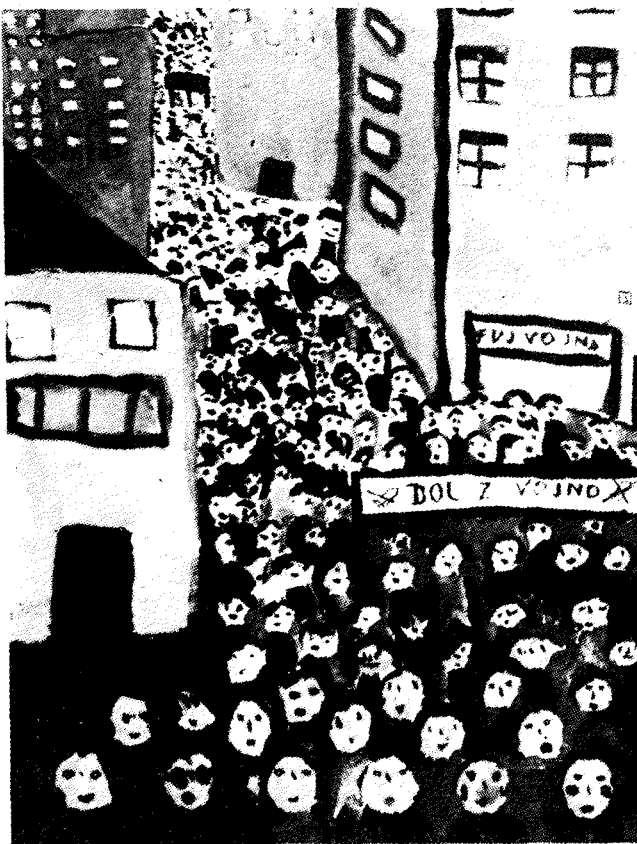
Nočemo nobenih raket, ne sovjetskih ne ameriških. Tako so demonstrirali ljudje na Dunaju, v Londonu, Parizu, Rimu in drugod po Evropi. Ljudje so se zbrali pred ameriškim in sovjetskim veleposlaništvom in zahtevali prekinitev jedrskega oboroževanja. Bojijo se za mir v svetu, ker velesile tekmujejo med seboj. Mi otroci to težko razumemo. Ne želimo si vojne, želimo mir v svetu. Ne želimo si drugačnega jutri. Rad bi se igral tako kot danes in včeraj.

Danes sem prižgal svečo za oba moja dedka, ki sta darovala življenje za svobodo.

Zelim si, da bi se vse dežele sveta vključile v OZN, se bojevale za razorožitev in to tudi uresničile, ker bi bilo šele takrat človeštvo srečno!

Popotniki, ki gredo skozi atomski vek, smo mi vsi – ljudje, ki živimo v 20. stoletju. To sem tudi jaz, moje sošolke, sošolci in vsi, ki živijo v moji okolici. Kako gremo skozi to obdobje?

Svoboda, čudovita beseda iz sedmih črk, glasov, čudovit pojem za vseh sedem celin. Je dragocen zaklad, ki se ga ne da vzeti izpod srajce, izkopati iz zemlje... Zanj se je treba bojevati, potrpeti in marsikatero stvar požreti. Svoboda mora temeljiti na trdnih temeljih, povezanih z medsebojnimi prijateljskimi vezmi, ki bi združevale vse narode na svetu. Toda z oboroževalno tekmo do teh vezi ne more priti?

Svoje življenje bi dal za to, da ne bi bilo na svetu vojn, lakote, ranjenih v boju.

Želimo, da besede vojna ne bi poznali

Kaj predlagam za mir v svetu, za konec revščine? Predlagam lahko, pa kaj, ko vem, da tega ne bo nihče upošteval. Najprej bi bilo treba pomiriti nasprotni si velesile, uničiti vse orožje, prekiniti vse vojne, denar, ki so ga sedaj namenili za oboroževalne namene, pa podariti revnim deželam, naj se

tej organizaciji sprejemale sporazume o prepovedi vojaških dejavnosti na določenih področjih, kakor tudi o prepovedi izdelovanja in uporabe raznih vrst orožja. Kljub vsemu pa so stroški za oboroževanje ta trenutek v svetu strašno visoki.

Več kot 500 milijard dolarjev. Čeprav so se članice Združenih narodov dogovorile, da ima vsak pravico do dostojanstvenega življenja,

Vojna je mrtev vojak

Vojna je mrtev vojak, vojna je mrtev civilist, porušena proga, deset ugaslih ognjišč, en otrok brez matere, deset mater brez otrok, in vse to krat število mrtvih vojakov. Vojna je konec vseh pravic.

Kaj je to orožje?

– to je stvar, ki nam jemlje hrano,
– to je stvar, ki nam jemlje svobodo,
– to je stvar, ki je nihče ne mara, pa vendar nočemo biti brez nje.

čimprej izkopljejo iz stiske. To so zaenkrat seveda le sanje, nekoč pa bodo ljudje morda le spredeli, da takšna politika, ki jo vodijo sedaj, ne pelje nikamor. Do takrat pa se bomo samo spraševali: »Zakaj???«

Razorožitev je bila že od vsega začetka eden od najpomembnejših ciljev OZN. Iz leta v leto so države članice v

ima dve tretjini prebivalstva na svetu neurejena bivališča, se slabo hrani ali celo trpi lakoto, trpi zaradi bolezni, revščine in nepismenosti.

Mir in zdravje brez raket, to je zame pravi svet.

Kurirčkova torbica od tod in tam

Pionirji kurirji se kar pridno oglašajo. S ponosom govorijo o torbici, ki jo nosijo na svojih ramenih, pripovedujejo o poteh, po katerih so med vojno stopali partizanski kurirji, o slovesnih predajah torbic na javkah... Takšen partizanski kurir se nam je oglasil tudi v našem uredništvu, zato naj bo v sklopu današnjih sestavkov o kurirčkovi torbici prvi na vrsti prav njegov, ki ga je, kakor je napisal, namenil »za mladino«. To je Ivan Pek iz Maribora, piše pa takole:

Tudi sam sem bil v zimi 1944–45, še ne osemnajst let star, kurir na vojaški kurirski postaji z oznako 1/2 na jugovzhodnem območju Pohorja. Tam je delovalo deset do enajst kurirjev. Za vse je bil odgovoren komandir postaje. Kurirji te postaje so imeli zvezo z dvema sosednjima kurirskima postajama, in sicer v smeri Pohorja (blizu Osankarice) s postajo št. 1/13, v smeri Boča (Kozjansko) pa s postajo št. 1/28. Zveze smo imeli vsak dan, vendar le ponoči, ker po dnevi ni bil možen prehod čez cesto in železniško progo Maribor–Celje. Prostor, kjer smo si kurirji izmenjavali pošto, smo imenovali javka. Na javko sta redno odhajala dva kurirja; tisti, ki je prenašal torbico s pošto, naj bi bil vedno v ozadju, saj je bila tako v primeru sovražnikove zasede za pošto manjša nevarnost, da pride v nepravne roke.

Kljub pogostim hajkam in zasedam ni prišlo do daljše prekinitve zveze, kvečjemu za kakšen dan ali dva. Vso pošto, literaturo,

sanitetni material in ostalo smo kurirji prejemali na obveščevalnem centru, ki je bil navadno v naši bližini.

Kurirji smo pogosto menjavali svoja bivališča. Zadrževali smo se pri zanesljivih kmetih. Za počitek, saj ga je bilo zelo malo, smo si izbrali hleve, senike, največkrat pa kar pod drevesom. Zima 1944–45 je bila zelo ostra. Tudi snega je na Pohorju precej nasula. Premagovali smo ga s smučmi. Kurirji vojaške postaje smo imeli tudi zemljanko, a smo se poredkoma zadrževali v njej.

Od ustanovitve do konca delovanja vojaške kurirske postaje 1/2 sta dva kurirja izgubila svoje mlado življenje, štirje pa so umrli po osvoboditvi. Danes nas živi še sedem. Želja še živečih je, da bi se srečali po 40 letih in obudili spomine na hude, a kljub temu nepozabne čase.

Dragi pionirji kurirji! Morda se vam je ob prebiranju teh vrstic utrnila kaka dobra zamisel, kako boste pri vas izvedli potek kurirčkove pošte. Morda ste tudi pomislili, da bi poiskali tiste še živeče partizanske kurirje in se z njimi pogovarjali, jih poprosili, da bi z vami sodelovali. Ne samo teh sedem, ki so tukaj omenjeni, partizanskih kurirjev je še več; v vsakem koncu Slovenije jih najdete. Če jih ne poznate – na organizacijah ZB NOV vam bodo radi postregli s podatki.

Zdaj pa naprej, kaj poročajo naši dopisniki s kurirskih smeri:

dal nam je, kako je sam med NOB prenašal pošto po skrivnih poteh po naših stajerskih gozdovih. Kurirčkovi torbici je zaželel srečno pot. Pionirji so peli in recitirali pesmi. Vseč mi je bil prizorček o kurirju.

Kurirčkovo pošto smo predali na javki na Lunovcu.

Zelim si, da bi tudi naslednje leto nosila torbico.

TANJA ŠOSTARIČ
3. a. OS Velika Nedelja

vala nam je, kako je pomagala partizanom med NOB. Pionirji jo vsako leto z veseljem obiščemo, saj zna tako zanimivo pripovedovati.

Za njeno toplo kmečko pečjo bi se radi posedeli, a smo se morali posloviti. Pot do šole je bila prekratka, da bi lahko premleli vse lepe misli in besede, ki smo jih to jutri slišali.

BOJAN STANIČ
7. a. OS Velika Nedelja

Kurirčkova torbica

V četrtek smo sprejeli kurirčkovo torbico od tržiskih učencev. Sprejeli smo jo pri Žagi. Nosili smo jo po poti do šole. Ko smo jo prinesli v šolo smo zapeli pesmi. Riko nam je prebral pismo, ki je bilo v kurirčkovi torbici. Tovariš Ahačič Karol nam je povedal o vojni, kako so sovražniki napadali našo domovino. Tovariš Kolenc je prinesel prapor. Nazadnje smo se slikali s kurirčkovo torbico.

Košir Marjetka, 1. razred
Osnovna šola Podlubej

tudi vojak z letališča Cerklje ob Krki. Pridružili so se pionirjem v kulturnem programu. Navzočih je bilo veliko borcev NOB, ki so na miting prišli s prapori.

Se posebno smo bili veseli, da so se mitinga udeležili vsi predstavniki iz DPO, skupščine občine Brežice, predstavniki vseh družbenih organizacij in društev (RK planinske zveze, Taborniške zveze, Gasilske zveze, Ribiške družine, društva invalidov, hortikulturnega društva).

Udeležili so se tudi pionirji in mentorji PO iz vseh osnovnih šol naše občine (po 10 pionirjev) ter pionirji delegati iz sosednje občine Krško (15 pionirjev in mentorica), pa še tov. Rezi Pirc, predsednica OZPM Krško in predsednica sveta Zveze pionirjev Krško tov. Danica Zalar.

OZPM Brežice in svet Zveze pionirjev Brežice, ki je akcijo vodil, ocenjuje, da je kurirčkova pošta 1984 povsem uspela, kar gre posebna zahvala OK SZDL Brežice, ki je pozval vse družbenopolitične organizacije, da se aktivno vključijo v to akcijo. Enako tudi vodstvu OS bratov Ribarjev Brežice, mentorjem PO v občini, vojakom garnizije Cerklje in drugim.

Občinska ZPM
Brežice

Nosila sem kurirčkovo torbico

Vesela sem bila, ko sem izvedela, da bom nosila kurirčkovo torbico.

Na sprejem kurirčkove torbice smo se pripravljali že dalj časa. Pionirski odred je pripravil kulturni program, delegati odbora PO pa so narisali zemljevid poti kurirčkove pošte. Vanj bomo ves

mesec vrisovali datume, kje bo pošta.

Končno smo dočakali ponedeljek, ko smo sprejeli pošto. Pionirji kurirji smo se razdelili v več skupin. Ob zvokih koračnice in ploskanjem so nas kurirje pozdravili zbrani borci in pionirji.

Franc Ozmeč, nekdanji kurir, je pozdravil nosilce pošte. Pove-

kateri so imeli partizani miting. Mrzel veter je pihal okrog naših ušes, kot da nas opozarja na težke trenutke partizanskih kurirjev, ki so svojo dolžnost vestno opravljali, čeprav je pritiskal hud mraz ali je sijalo sonce.

Po predaji torbice smo se ustavili pri gostoljubni aktivistki Mariji Habjanč-Dragici. Pripovedo-

Z nami je bila aktivistka

V torek, 20. 3. 1984 sem spremljal kurirčkovo pošto na Lunovec, kjer smo jo predali učencem osnovne šole Tomaž.

Z nami je šla tudi tovarišica, nekdanja aktivistka na našem terenu »Cirila« – Nežika Strnad. Med potjo nam je pripovedovala o delovanju kurirjev, pokazala nam je, kje so bile javke in hiše, v

Sodelovale so vse DPO

Dvanajstega marca 1984 ob 10. uri je letošnja kurirčkova pošta TV Dolenjska odšla na pot iz Brežic. Obšla je vseh 19 KS v naši občini, 19. 3. ob 10. uri pa smo jo predali pionirjem v občino Krško. Zbrani pred osnovno šolo bratov Ribarjev Brežice smo jo pospremili na pot zelo slovesno. Organiziran je bil osrednji miting, na katerem je spregovoril prvoborec Marjan Seliškar. V nekaj besedah je opisal dogodek iz NOB, borcev brežiške čete in borcev Kozjanskega odreda.

Na mitingu so sodelovali

Brežice, 12. marca 1984

Umrli je Branko Ćopić

Trdno stoji njegova bronasta straža

Svojemu junaku, Nikoletini Bursaču, človeku iz naroda, pa junaškemu borcu, je v banatski ravnini postavil sredi vasi spomenik. Tam (v romanu »Ne žaluj bronasta straža«) so se zbirali njegovi Krajišniki, novonaseljenci, ki so se šele navajali na ravnino in rodno črno prst. Tam so ob večerih, iz gostilne gredoč, že malo nakresani, pokramljali s svojim tovarišem junakom:

»Kaj je Nidjo, a bomo šli v delovno zadrugo, v kolektiv? Lahko je tebi, tebe tam ne gonijo... Eh, postavil se je tu kot lipov bog, pa ne moreš niti prav popiti niti srečati se z ljudmi... Nidjo kučo moja, hajdemo spavati, kasno je...«

Tako so »novopečeni Banačani« domače kramljali s svojim junakom, se zagovarjali, jezili, pa se spet spomnili tega svojega fantiča iz mesa in krvi in, kot bi ga hoteli povabiti v hišo, če je zunaj mrzlo brilo...

Ćopić je s svojim Nikoletino povedal prenekatero narodovo resnico, srečno prehodil prenekatero ozko in nevarno brv s humorjem, partizansko vitalnostjo, kdaj pa kdaj tudi z ostrino satire. V njegovih krajiških likih iz narodnoosvobodilnega boja se zrcali vsa muka preprostega ljudstva, obenem pa njegova neverjetna življenjska moč, občutek za pravično, za skupnost.

Del svoje duhovite, včasih tudi žalostne topline je podaril tudi otrokom v črticah in

povestih. V govorici, ki je nadvse blizu otroškemu razumevanju, je spregovoril o življenju in smrti in o stvarih, ki so v mirnem času postranska stvar, v vojni pa simbol hrepenenja po svobodi – včasih je to navadna pisana vaška muca, drugič kapa, jabolko, ali osel.

B. Ž. J.

Rodil se je prvega januarja 1915. leta v vasi Hašan pri Bosanski Krupi. Diplomiral je na beograjski univerzi, na filozofski fakulteti. Od 1941. leta je sodeloval v narodnoosvobodilnem boju.

V Literaturo jugoslovanskih nagradov se je vpisal kot humorist, pesnik in pripovednik – zlasti romanopisec. Pred drugo svetovno vojno je začel objavljati svoja dela, ki so bila takrat predvsem pripovedi o domačem kraju. Med NOB je pisal o boju in narodovem trpljenju in po vojni se njegovo pisanje prelije v več različnih zvrsti, tudi v pisanje za otroke.

Ćopić je nadaljevalec tako imenovane srbske vaše realistične povesti (kakršne so pred njim pisali Kočić, Ćorović in Veselinović). Tudi v povojnih temah, ko se sooča s sodobnostjo, jo blizu bralcu skozi doživljanje svojih ljudi iz Podgrmeča in prepleta njihovo novo življenje z odmevi vojne.

Znana so njegova dela: Pod Grmečem, Borci in ubežniki, Planinci, Ognjeno rojevanje domovine, Partizanske zgodbe, Pesmi, Rosa na bajonetih, Izbrane pripovedke, Sveti osel in druge zgodbe, Doživljaji mačka Toša, Ljubezen in smrt, Doživljaji Nikoletine Bursača, Gluhi smodnik, Ne žaluj bronasta straža, Osma ofenziva, Vrt slezenaste barve...

Nadaljnji kilometri Poti spominov in tovarištva

»Smo pred zadnjim dejanjem. Prihodnje leto ob 40-letnici osvoboditve Ljubljane nameravamo Pot spominov in tovarištva dokončno odpreti.« Tako so dejali na zadnji tiskovni konferenci 26. marca, ki jo je sklical odbor za gradnjo »zelenega prstana okoli Ljubljane« pri mestni konferenci SZDL. Dokončati je treba še eno šestino poti in vanjo vgraditi veliko naporov. Najprej pa je treba zagotoviti sredstva. Zahteve so nekoliko večje, ker tako zahteva sporni nadhod nad karniško progo, katerega gradnja se vleče že nekaj let, potem odkup zemljišč, ki so v pristojnosti družbenopolitičnih skupnosti, pri čemer je potrebna solidarnost občin in s tem v zvezi pomoč izvršnih svetov, pa še vzdrževanje in urejanje že zgrajenega bo zahtevalo 571 milijonov. Odbor ugotavlja, da bi moralo biti več podpisnikov. Lani je 81.295 delavcev v združenem delu prispevalo po dvajset starih tisočakov, dejstvo pa je, da je v Ljubljani 183.240 vseh delavcev. Sindikat je v tej zvezi obljubil močno akcijo; obeti so. Do konca leta 1983 je bilo zgrajenih 27.717 metrov poti. Za letos je načrtovanih še

približno šest kilometrov, in sicer sta iz programa lanskega leta ostala odseka od Ižanske ceste do mostu na Ljubljani ter od ulice Pohorskega bataljona do osnovne šole v BS-3. V program za letošnje leto pa so vpisali šest odsekov. Od teh so za prvo polovico leta, do julija, predvideni daljši: od Zaloške ceste do mostu pri Fužinah, od Kopske ulice do Slovenija avta na Viču ter odsek od Šmartinske ceste do severne obvoznice. Do jeseni oziroma do zime ostanejo še odseki od mostu na Ljubljani do Rakove jelše, od fužinskega mostu do Litijske ceste ter odsek ob Peruzzijski ulici. Poleg tega bo treba cestno povezati še z lesenim mostičem čez Glinščico ter s stopnicami v ulici Bratov Učakar.

Spomladanske prostovoljne delovne akcije so se že začele. Kakor doslej bodo tudi v prihodnje priskočili na pomoč mladi iz ljubljanskih srednjih šol, mladina JLA, kadeti IC ONZ iz Tacna, učenci vojaške gimnazije Franc Rozman-Stane, pa še drugi. V načrtu imajo tudi dve brigadi, in sicer učence iz Tacna, drugo brigado pa

bo organizirala mestna konferenca ZSMS.

Z gradnjo pa še ni vse opravljeno. Druga plat je ozelenitev PST. Vodja komisije za ozelenitev tovariš Goršič je označil dvojni pomen zasaditve drevoreda: predstavljaj bo z žico obdano okupirano Ljubljano in hkrati po 88 dreves za Tita. Letos spomladi in jeseni bo zasajenih 11 kilometrov in 577 metrov drevoreda, za pomlad 1985 pa ostane še 5 kilometrov in 526 metrov poti, ki jo bo treba ozeleniti. Skupaj bo na PST raslo približno 5000 dreves.

Povejmo še to, da 7. aprila načrtujejo akcijo brigadirjev veteranov. Približno 600 do 700 prekaljenih brigadirjev bo ob severni mestni obvoznici do železnice v Mostah zasadilo drevored.

V pripravi je tudi javni natečaj za obeležitev PST. K udeležbi so vabljene vsi obiskovalci poti, oblikovalci, arhitekti in drugi ustvarjalci. Ta naš edinstven spomenik vlogi Ljubljane, mesta heroja med narodnoosvobodilnim bojem in revolucijo v letih 1941–45, moramo dostojno predstaviti kakor doma tudi zunaj naših meja.

Živa Drole

Spominska slovesnost v Makošah

Dne 23. marca 1984 je bila v Makošah, pri spomeniku sedemnajstim padlim borcem I. SNOUB, ki so pred štiridesetimi leti padli v tem kraju, žalna spominska slovesnost. Kljub precejšnji oddaljenosti od urejenih prometnih zvez, sicer ob sončnem vremenu, vendar pa v vodi in še visokem snegu, se je slovesnosti udeležilo zelo veliko ljudi. To samo dokazuje, da se tudi po tolikšnem času po vojni dobro zavedamo, za kakšno ceno je bila priborjena naša svoboda. Slovesnosti so se udeležili predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Ribnica in Kočevje, enote JLA in teritorialne obrambe, učenke in učenci šole Dolenja vas v Ribnici, veliko število krajanov, godbeniki, večje število borcev in delegacija skupnosti borcev ZDO in I. SNOUB.

Podoben srečanja so že tradicija, pa vendar je bilo pri tem srečanju nekaj posebnosti, ki jih je treba pose-

bej omeniti. Učenke, učenci in njihove tovarišice in tovariši so dolgo, razmočeno, razvoženo in zasneženo pot kar prehodili, pa še nasmejanih obrazov, in izvedli so nadvse prirčen kulturni program. Naj vedo, da smo bili nad njimi vsi navdušeni in da se jim iz srca zahvaljujemo. Priznanje gre tudi organizatorju, KS Dolenja vas in SO Ribnica, ki sta uspeli v tako hudih terenskih razmerah organizirati tako obsežno srečanje, in še to brez najmanjših spodrslijajev.

Znova lahko ugotavljamo, da so naše žalne spominske slovesnosti v Makošah z udeležbo enot JLA, teritorialne obrambe, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij, mladine, krajanov in borcev ena od oblik, s katero najprimerneje počastimo spomin na naše padle v tem kraju. Zato si želimo, da bi bila takšna srečanja tudi v prihodnje.

Odbor skupnosti borcev ZDO in 9. SNOUB

Več kot 40 rezervnih starešin v ČGP Delo

Občinska konferenca ZRVS Bežigrad se je dobro pripravila na ustanavljanje aktivov ZRVS v delovnih organizacijah. Prva akcija je bila marca v ČGP Delo. Poprej so člani predsedstva ZRVS in zveze sindikatov ter odgovorni iz omenjene delovne organizacije širše razpravljali o prihodnji dejavnosti, o vsebinski usmerjenosti in vlogi tega aktivu. Ustanovili so iniciativni odbor.

Na sestanku je bilo več kot 40 rezervnih vojaških starešin. Zanimali so se o povezavi dela tega aktivu s krajevno skupnostjo in s krajevno ter občinsko organizacijo ZRVS. Vsi so bili mne-

nja, da je v delovni organizaciji veliko vprašanj, zlasti s področja SLO in DS, kjer se mora aktiv nujno vključevati in tudi aktivno delovati.

Predsednik občinske organizacije ZRVS Jože Šeme je širše spregovoril o nalogah tega aktivu. Poudaril je, da mora aktiv sodelovati o obrambnih pripravah, pri uresničevanju in postavljanju nalog družbene samozastite, razvijanju sposobnosti in pripravljenosti delovnih ljudi, da varujejo in branijo socialistično samoupravno družbeno ureditev neuvrščene socialistične Jugoslavije.

Dušan Rebolj

Štafeta mladosti skozi Črno goro

V nedeljo popoldne je štafeta mladosti prekoračila državno mejo; mladina Bosne in Hercegovine jo je predala črnogorskim mladincem. Slovesen sprejem in prisrčen pozdrav je med Črnogorci najprej doživel v Nikšiću. Do večera je potovala po partizanskih poteh Savnika, Bukovice in Zabjeka, ponoči pa so jo varovali mladinci v Nikšiću. Naslednjega dne je potovala skozi številne roke mladih iz Dragove Luke, Cetinja, Njegušev, vse do Kotorja. V ponedeljek, 2. aprila, jo je čakala še dolga pot: skozi Budvo, Petrovac, Bar in Ulcinj. Zvečer so jo pričakali občani glavnega črnogorskega mesta Titograda, kjer je štafeta prenočila.

Ž. D.

Ni pa ni mogoče!

Bahamo se, da je pri nas vse mogoče. Če se nam kdo posmehuje, bi ga prav lahko zavrtili: Kaj pa olimpiada?! Včasih so se nam posmehovali, ko smo »izumili« Planico ali frčanje brez motorja, zdaj pa nas posnemajo po vsem smučarskem svetu, a mislijo, da jih posnemamo mi. Najbrž pa je res, da koga posnemamo – prav tiste, ki se nam posmehujejo. Sicer nas po svetu tudi cenijo in celo hvalijo, očitajo pa nam našo inflacijo, kakor da je tudi ona naš izum! Čudno – smučarski poleti, naša Planica in inflacija, to pa najbrž ne gre v en koš... Navsezadnje mi res nismo izumili tudi inflacije! Med olimpiado so nas skorajda ali pa kar zares dolžili, da smo »izumili«, neposredno povzročili prvo svetovno vojno, z njo pa vse posledice nadaljnjih vojn, strahot in svinjarij na tem svetu, s Hitlerjem vred! Pomislite, kaj vse je pri nas mogoče, kaj vse zmoremo, ker imamo Sarajevo, ki je torej dobilo tudi ta mandat, z nami vsemi vred, da je »omogočilo« in »uspešno« povzročilo prvo svetovno vojno! Pri nas je vse mogoče!

No, kakšno majhno izjemo je seveda tudi mogoče najti. Recimo, da bi bilo pri nas prav vse mogoče, ko bi ne bilo te preklicane – setve! Jesenske ali pomladanske – katerekoli... Nihče nam sicer ne more očitati, da setve nismo kdaj opravili. Nekako smo vendar posejali karkoli, čeprav smo po vsaki setvi tarnali, da nismo izpolnili setvenega načrta. Ni mogoče ugotoviti, ali smo kdaj jeseni posejali dovolj ozimne pšenice, kakor tudi ni mogoče dokazati, da v kateremkoli letu pšenice nismo uvažali, čeprav smo kdaj zmagoslavno razglašali, da smo pridelali dovolj krušnega žita (predvsem pšenice) za vse potrebe ali celo nekaj za izvoz. Vselej po jesenski setvi pa smo se tolažili, da bomo spomladi posejali toliko več koruze, kolikor smo jeseni posejali premalo pšenice, tako da je bila pravzaprav sreča, da nam je ostalo vsaj nekaj več (včasih kar okrog milijon hektarov!) njiv za koruzo. Saj vendar pri nas ni nikdar dovolj koruze, čeprav bi je pridelali ne le deset, marveč kar dvajset milijonov ton (v zrnju, ne v storžih).

Tako pri nas ni pa ni mogoče nikdar posejati dovolj pšenice, a tudi ne dovolj koruze. Ni pa ni mogoče pridelati dovolj koruze – ni mogoče, da bi je katerekoli leto ne primanjkovalo, kljub »rekordnemu pridelku«. Se nekaj malenkosti je s tem v zvezi, kar pri nas ni mogoče. Ali bi bilo mogoče, da bi katerekoli leto pred setvijo ne obupavali, kakor da se bliža konec sveta, češ, ni dovolj gnojil za setev, ni nadomestnih delov za kmetijske stroje, niso sklenili pogodb s kmetovalci, da bi posejali dovolj sladkorne pese... Ni pa ni mogoče! Ni se nam še posrečilo, odkar pridelujemo sladkorno peso in zidamo v tekmovalnem duhu sladkorne tovarne ter uvažamo sladkor, da bi posejali vsaj še kakšnih deset tisoč hektarov zemlje več s sladkorno peso! Ni pa ni mogoče posejati, ne najti med deset milijoni hektarov zemlje kakšnih 180.000 ha zemlje za sladkorno peso. Samo pri nas je to mogoče, da torej ni pa ni mogoče itd. Mogoče pa bo spet uvoziti, še zmeraj je bilo kako mogoče, saj ni mogoče, da bi ne bilo itd...

efes

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: TONE URBAS. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRASEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIHI – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju spletnarstva za informacije IS SR Slovenije šte. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35